Wyiątki Sądow Mieyskich

Część trzecia. O postępku Sądownym. A naprzod

O Pozwie.

O Pozwie áczem w wtorey Części nieco dotknął przy obronie powołánia zbieglego mężoboyce / Ale iż Pozew wszelkiego sądownego postępku iest gruntem / á náslusznym pozywániu wiele zależy: zdáło sie zá rzecz potrzebna / ábym tu przed Postępkiem sądownym o Pozwie nieco szerzey przypisał / co iest Pozew / iáko w káżdym Práwie iest rozmáity pozew / y co w pozwie nawięcey trzebá báczyć.

¶ Pozew tedy iest wezwánie Persony we-

Opisánie pozwu.

dle Práwá/przes przysiegłego Sługe Miey//
skiego/przed oblicznosć Sedzyego.

O roznosći Pozwow.

¶ Pozew vczeni w Práwie opisuia być pie//
ćioráki. ¶ Naprzod vstny ábo słowny/ kiedy
Sedzia roskaże słudze swemu Vrzedowemu
áby stronie náznáczył czás (kthory zowa ro//
kiem) stánać przedsie ná przećiw komu.

Cittati o verbalis.

¶ Drugi iest listowny/gdy Sedzya poruczy
słudze/áby pozew nápisány stronie oddał. Tá
ki pozew ná ludzi ná mieyscu mieszkáiace/nie
iest z potrzeby: Abowiem to iest ná woli Se//
dzyego kázáć pozwáć żywym głosem ábo pi//
smem/okrom pewnych przypadkow/w ktho//
rych listowny pozew iest potrzebny/zwłasz//
czá gdy iáka iest osobá zacna/ choćia też tute//
czna. Jáko ná niektorych mieyscách dla vczći//
wośći/wedle Przywileiow/ábo Wielkie//
rzow/ábo thez zwyczáiu dawnego/Ráyce/
Ludzye Rycerskiego stanu/ktorzy pod miey//
ska władza imienie máia/listownym pozwem
pod pieczećia Woytowska/przes sługe Miey//
skiego/ták bywáia pozywáni.

Cittati o literalis.

Nobilis vel famate N. dignemini corã iudi//
cio nostro ciuili. N. quod feria. N. ante meri

diem cele//

diem celebrabitur comparere / ad instanciam Famati N. Datum N. Anno N. Die N. Sub Sigillo Aduocati Ciuilis / Ciuitatis N.

Jeśliby też ná ten czás strony ktora ma być pozwána niebyło w Mieście / ábo w tym powiećie / ábo w Krolestwie: thedy Woyt dáie Woźnemu Ziemskiemu przysieglemu mocku pozywániu tákim listownym pozwem / ábo innem iáko kedy zwyczay y potrzebá niesie.

S. G. Woyt przysiegły Miástá N. oznáymuie tym to písánim káżdemu komu to przynależy wiedzyeć / iże ná żadánie thego N. dałem y dawam zupełna moc N. Woźnemu Ziemskiemu przysieglemu vkázyćielowi listu tego / áby on ná mieyscu sługi mego Vrzędowego pozwał oblicznie slachetnego N. ná przeciw wyższey námienionemu N. ktory nań chce żálować przed sądem nászym Mieyskim o dług N. ábo o dziedzictwo N. tu pod nászym Práwem mieyskim leżące / áby stán ał przes sie ábo przes swego mocnego człowieká przed Sądem nászym / ktory będzye w ten dzyeń N. po Swiethym N. bliski przed Południem / ná mieyscu zwyklym Sądowym. Aby ná żálobę iego wedle Práwá nászego odpowiedał / o

tym wie/

tym wiedząc gdzyeby nie stánął/ iże przeciw ie mu będzye postąpiono / co iest wedle Práwá. Ná ktorey rzeczy lepszą wiárę y świádectwo Pieczeć Vrzędu mego iest przyćisnioną. Dat: N. Anno N. Die N.

Citta-rio per Edict-um.

¶ Trzeći Pozew bywa ná kształt Mándatu Sędzyego/ ktory pozew vczeni w práwie per edictum zową. A bywa ná ten czás kiedy kto nie może być pozwan/ áni oblicznie / áni listow-nym pozwem/ kiedy sie ktho kryie/ mieszká-nia swego niema/ ábo kiedy mieysce ná ktorym przemieszkawa iest niebespieczne / kiedy też są Adwersarze nieznáiomi / ábo Personá zbie-gła. Ná tákiego pozew ná kształth Mándatu nápisány/ z wyrażeniem roku ná dzyeń dwu-dzyesty ábo trzydzyesty wedle woley Sędzye-go/ ma być przybith przy oblicznośći dwu ábo trzech świádkow / ná Rathuszu / álbo ná drzwiách onego kthory ma być pozwan / ieśli dom ma/ ábo ná Bránie/ ábo ná iákim innym mieyscu/ z ktorego by to ku wiádomośći strony rychley przyść mogło. Táki pozew iáko długo ma stáć przybity/ ná woley iest Sędzyego: A dośić ná tym kiedy sługá przyśiegły zezna/ iże gi przybił ná tym á ná tym mieyscu/ choć nie zezna iáko długo przybity trwał.

Czwarty

¶ Czwarty Pozew bywa przes przywoła//nie/ co vczeni w Práwie zowią per Procla//ma/ kiedy Podwoyski wielkim á wyrozum//nym głosem ná Rynku álbo w Vlicy przywo//ływa kogo áby do sądu stánął. A táki pozew może być zá tymisz przyczynámi/ zá ktorymi pozew bywa per Edictum. Tez w then czás kiedy kto dzyedzictwo zmárłego przyiaciełá przyiete/ zás dla długow wielkich/ ták spełná iáko przyiął puścić chce: tám Creditorowie iże ich pospolicie wiele bywa táiemnych/ máią być tákim przywołánim pozwáni/ z námienie//nim roku we trzy Miesiące. Kiedy thez máią kogo wwiezować w imienie sierotki/ ktory laty obrony żadney niema/ y przyiaciele iego sa nieznáiomi: Thám máią być wszyscy iego krewni przywołánim przypozwáni/ áby stáne//li ku obronie sieroty/ iesliby sie onemu wwią//zániu czym przeciwić mogli. Ale thy rzeczy z strony sierot zależą ná opátrznosći Rádzyec//kiey/ ktorzy sa Supremi omnium Orphano//rum tutores.

Citta//tio per proclas//ma.

¶ Piąty pozew iest kiedy Persone imuią. Tá//ki pozew z wiádomosćia á z dozwolenim Se//dzyego w ten czás bywa/ kiedy kto iest nieo//siádły/ nieposłuszny/ álbo dłużnik w zbieże//

Citta//tio per//sonalis siue re//alis.

niu podeźrzány/á w płacy niepewny. O czym Sędzya ma mieć dostáteczną spráwę. A tho sie rozumie w spráwách ktháre nie náruszáia vczćiwości/ co zowią in Ciuilibus. Ale w spráwách o złoczyństwo ktháre zowią Criminales/ Sędzya nie ogladáiąc sie na przyczyny námienione/ záwżdy Persone ma roskázáć wzyáć do wiezyenia.

W Listownym Pożwie co trzebá báczyć.

¶ Listownego Pozwu thy sa Okolicznośći gruntowne/ ktháre trzebá powodowi pilnie báczyć/ áby ná pozwie były wyrázone. Imie y przezwisko onego kogo pozywáią/ przećiw komu/ o co/ gdzye/ ná ktory dzyeń. A iżby przes sie álbo przes własnego Prokuratorá/ álbo mocnego człowieká stánął.

W káżdym Pożwie co napotrzebnieyszego báczyć.

¶ W káżdym pozwie trzy sa rzeczy ktháre napotrzebniey máią być obaczáne. Jednáz strony Sędzyego/ A druga z strony sługi Vrzędowego. Z strony Sędzyego/ áby pozywánie było zá dozwoleniem iego. Wszákże to ná wie-

le mieyscách wedle pospolitego zwyczáiu w Mieyskich spráwách chowáią / iże przysiegli słudzy / ktorym wiará bywa daná / moga pozywáć ná żadánie tylko strony / krom dozwolenia Sędzyego. Z strony sługi dwie rzeczy: Jedná áby pozwał / Druga áby pozwánie záwżdy v Ksiąg zeznał. Abowiem contumacia pozwanego niemoże sie innym obyczáiem słuszna okázáć / iedno z tákiego wyznánia zápisánego w Księgách. A z tądże też ieśli Sędzya skázuie co przeciw niepoślusznemu zá niepostuszeństwem iego / pierwey niżliby sługá pozew zeznał / tedy y skázánie ono y wszytek postępek nic nie waża / ieśli pierwey niebędzie zeznánia pozwu sługi przysięgłego. Ktore zeznánie może być przed sámym tylko Pisárzem / w niebytności Sędzyego. A ták ty dwie rzeczy z strony sługi / w káżdym pozwie sa ták potrzebne / iż y skázánie / y postępek / y przezyski bez nich bywáią niczemne / wyiawszy by strony bez pozwu dobrowolnie sie Sędzyemu ná rozsądek dały.

Obyczay pożywánia.

¶ Jeśli kto kogo pozwáć chce / potrzebá ieśt áby ten obyczay záchował. Náprzod ma idż do

Sędziego żędać aby sługi dożyczył ná pozwá nie swego winowáyce. A Sędzya ma spytáć o co by go chciał pozwać/ on powie o dług ál/ bo o ktoraa inna krzywdę. Sędzya potym oba/ czywszy Personę ktoraa ma być pozwaná/ ieśli iest pod władzą ieo/ dopuści mu pozwu przes sługę vrzędowego. A ieśliby sie strony zá tym zgodziły/ máią przyjść do Sędzyego y podzyę kować/ opowiádáiąc zgodę: Bo gdy ták vczy nią/ iuż Sędzyemu żadney winy nieprzepá/ dna. Jure Munic: articu 47. glos.

Czás pozywánia.

¶ Pozywánie má być miedzy wzchodem á zá chodem Słońcá/ w domu tego ktory má być pozwan/ álbo ná iákim mieyscu słuszným/ nie w dzyeń świety/ nie w nocy/ nie w Kościele/ nie ná Cmyntarzu/ nie ná Krolewskim Pałá cu/ nie ná weselu/ nie wlázni/ nie w domu nie rzadnym. : : : : :

Pozwánego winá gdy do Sądu nie stánie.

¶ Pozwány gdy by do sądu nieszánał/ wine Sędzyemu przepada pięć groszy y szelag/ álbo iáko kędy vchwałá pospolita nieśye/ Speculo

Saxon: lib: ij. art: 6. y ku odpowiedzi nieby// wa przypuszczon/áż ty winy y nakłády stronie powodney odłoży wedle rachunku Sędzyego álbo Pisárskiego. Speculo Saxon: libro: i. artic: 67.

Niepostuszeństwo Pozwánego rozmáite.

¶ Niepostuszeństwo Pozwánego nie tylko sie wten czás rozumie/kiedy pozwány do Práwá niestánie/ále y w ten czás gdy stánawszy nieopowiáda sie/ áni nážałobe odpowiáda. Kiedy thež odstąpi od sądu bez dozwolenia. Kiedy sie kryie áby go niepozwano. Kiedy wedle skazánia Sędzyego Stronie nieuczyni dosyć.

Karánia niepostuszného.

¶ Karánia Pozwánego zá rozmáite niepo// stuszeństwá ty sa w Práwie opisáne. Wyny Sędzyemu odprawienie/ nákładow powodowi odłożenie/wedle przezistkow fantowánie/ w Jmienie wwiazánie/ z Zyemie wywolá// nie.

Postępek Práwá przeciw Pozwánemu/gdy do sądu nie stawa.

JEśliby Pozwány ná pierwszym roku do sądu nieſtánął: Powod przypowiádaiąc ſie nań przed sądem/ poki Práwo ſyedzy/ vſtánie przeciw iemu pierwszy sądowny rok/ ná ktorym da zápiſáć Contumácya/ to ieſt niepoſłuſzeńſtwo pozwánego/ z námienieniem długu álbo inney rzeczy/ o ktorą by nań żałował/ gdy by ſtanął/ y koſzthy oney rzeczy/ z wyznánim też ſługi przyſiegłego Vrzędowego/ iże go pozwał oblicznie. Potym Powod da go pozwáć ku wtoremu bliſkiemu sądowi/ A ieśliby nieſtánął: tedy tymże ſpoſobem powod vſtánie rok przeciw iemu/ y da zápiſáć Contumácya iego o rzecz w pierwſzey contumácicy námieniona/ z wyznánim też ſługi Vrzędowego iż go pozwał. Thymże obyczáiem trzeći raz ma vczynić. Specu: Saxon: lib: i. artic: 67.

Jeſt ná niektorych mieyſtcách zwyczay zá práwo wzyety/ iż gdy kto raz będzie oblicznie pozwan/ nie trzebá go drugi raz y trzeći oblicznie po/

cznie pozywáć/tylko w mieszkániu iego przed Czeládzią to opowiedzyeć przes sługę Vrzędowego/áby do Práwá stánął. A słusznie to bywa: Abowiem złego dłużniká/raz obliczne pozwánego/ná drugi y trzeći obliczny pozew mogł by nigdy niewyszpiegowáć/gdiby sie iuż chronił vchodzac ná sie przezyskow ábo przewodu Práwá/wedle troiákiego pozwánia o blieznego. Acz niektorzy przeciw tákiemu opowiádániu mowią y piszą. Ale niemaią zbytnie vciążáć/ponieważ iednák káżdy wedle Práwá wszelkiego/powinien do Sędzyego ná iedno wezwánie ábo roskázánie stánáć. A ieśli sie kto sądzi ná Práwie pisánym/iż Reus ma być ter citatus/powiádáiąc iżby nieby low Práwie pisánym/nigdzye denuntiatus/niechay ten weyżrzy w glozę Specu: Saxon: lib: ij. artic: 14. tám obaczy iż sie ná tym bárzo myli. (:) (:) (:) (.)

Opowiádánie miásto pozywánia słuszne.

¶ Jeśliby tedy pozwány trzeći raz niestánął/pothym ná żadánie powodu poczythániu z Ksiąg tákiego troygá iego nieposlusznieństwá: Sędzya go skáże ná vpad/záchowawszy mu ieszcze poczwarte wniesienie pomocney rzeczy/to iest/przyczyny słuszney dla ktorey niestánął kiedy go pozywano/co zową Legale Impedimen-

pedimentum/Ktorey przyczyny iesli nie wnie
sye ná bliski Sąd we dwu niedzyelách: tedy po
wod da to sobie zápisáć. Potym ná innym są-
dzye ná żądánie iego gdy sie ták iuż z Ksyąg o-
każe/iże pozwány pomocney rzeczy/ iáko mu
było záchowano niewniosł/ tákiego Sędzya
skaże ná fantowánie/to iest áby iuż pozwany
w tym długu o ktory thák iest przezyskan/był
fantowan y ćiążan przes sługi Vrzędowe. A
gdzyeby fantu niewydał/ to iest iákiey rzeczy/
ktoraby dług przezyskány ważyłá/y osiádłośći
by nieukazał/áby był do vrzędu wzyęt y zácho-
wan ták długo/ążby powodowi w przezyská-
nym długu dosić vczynił. Specu: Saxon:
lib: iij. artic: 39.

Táki przewod Práwá gdy iuż ná kogo wyni-
dzye/Sędzya ná żądánie powodu obaczyw-
szy iesli przezyski dobre/ będzye winien powo-
dowi spráwiedliwość vczynić z pozwánego/
wzyawszy z niego winy zá káżde nieposłuszeń
stwo po piąći groszy y po szelągu/ álbo iáko
iest kędy obyczay wedle pospolitey vchwały.
Spec: Saxo: lib: iij. art: 39.

Exekucia z przeziskow rozna wedle roznych żałob.

Jesliby skárgá byłá trzy kroć o imienie stoiące/
á pozwány nie stánąłby/ tedy powodowi ma
być przysądzono wwiązánie w iego imienie/

ktore Po-

ktore Powod będzye trzymał rok y sześć nie//
dzyel. A nie ma być z niego ruszon / áżeby był
Práwem o to pociągnion / choć by ie też zá nie//
słuszným obzałowánim posiadł. Potym dłu//
żnik przes on czás może odeprzeć własność
swoie y otrzymáć / zápłáciwszy Powodowi
długy nakłády Práwne. Specu: Saxon: li//
bro j. articulo 70.

Ale ieśliby była táka żáłobá ktora by sie miałá
ściągáć ná gárdło pozwánego: tám pozwány
nie ma być z sámego niestawánia osądzon / á//
żeby sie w vczynku swoim álbo wyznał / álbo
słuszným dowodem był pokonan. A z tądże też
chociaby złodzyey ná kogo zeznawał złoczyń//
stwo / y smiercią by to swoią potwierdzał: te//
dy then ná kogo zeznawa bliższy sie odwieść
przysiegą / wyiąwszy by iákie inne znáki były
do tego. Spec: Sax: lib: iij. artic: 39.

O pomocney rzeczy w Práwie / co zowią Legale impedimentum.

¶ Legale impedimentum w Práwie zowa / słuszna iáka przyczyne / ktora sie pozwány mo

że wymowić/ przecz ná Roku náznáczonym nie stánał/ álbo sądownemu skazániu dosić nie vczynił. Ty przyczyny pospolićie są cztery w Práwie opisáne. j. Niemoc ták ćięszka/ prze ktoraby do Práwá przyidź nie mogł. ij. Więzyenie. iij. Pielgrzymowánie/ iesliby niebył przed tym zapozwány. iiij. Wypráwá Woienna. W tych przyczynách y inne się słuszne zámykáią/ prze ktore pozwány stánąć nie może/ iáko iest wylanie wod/ gdy przebyć nie może/ álbo gdy koniá stráći/ ábo ná kupiectwie w innych zyemiách będzye. Jesli żeby tedy ktora z tákich przyczyn zászłá/ iuż pozwány ná tym nic nie będzye szkodował/ gdy nie stánie: á táką przyczynę ná bliski sąd/ po chorobie swoiey/ álbo po wyszćiu z więzyenia/ álbo po pielgrzymowániu/ álbo po odpráwie Woienney/ przypozwawszy stronę oznaymi/ y wedle Práwá (iesli powod powieśći iego wiáry nie da) Przysięgą oney przyczyny potwierdzi. A gdzyeby przekáżę swoię przes Posłá oznaymił/ thedy y Poseł powieśći swey powinien przysięgą popráwić/ będzyeli powod po nim tego żądał/ áby przysiągł iáko iego Pan ták bárzo chor iest/ iż do sądu przydź nie może. Abowiem to ná woli iego iest/ komu w tym wiá-

ry niechce

ry nie chce dáć/ iesli Posłowi/ zárázem odda przysiege/ á iesli pozwánemu/ tedy czásu wyższey námienionego/ post cessationem causae ad primum iudicialem terminum/ to iest/ ná bliski sad po vstániu oney przyczyny/ ktora mu ná przekázye byłá/ iż do sadu ná czás wedle pozwu náznáczony nie stánał/ á to przy pozwawszy strone. Spec: Saxon: lib: ij. articu: 7. Iure Munici: artic: 47. A iesliby strony powodney/ ktora ná nim Práwo przewodziłá/ nie mogł dostáć ná pozwánie/ ku wniesieniu rzeczy pomocney: to sługá Woytowski ma v Ksiag zeznáć/ á zeznánie iego ma być zápisáne áby to było Vrzedowi iáwno.

O Fantowániu.

FAnt/ iest rzecz ktora sie dłużnik wierzyćielowi swemu w długu broni/ gdy czym innym płáćić nie ma. A zowa gi też Zakłádem

¶ Słudzy Vrzedowi żadnego dłużniká fantowáć y ćiażáć nie máia/ áże Práwem przezyskánego y skazánego ná fantowánie/ z wiádomośćia á z dozwolenim Sedzyego. Spec: Saxon: lib: j. artic: 53. Et lib: iij. arti: 56.

Sposob dochodzenia długu ná przezyskánym dłużniku.

¶ Jśćiec álbo wierzyćiel/ktorego Łácinnicy Creditorzowa/ długu swego dochodzić ma przodkiem ná ruchomych rzeczách dłużnikowych/ potym ná stoiącym imieniu iego. A gdzyeby imienia ruchomego y stoiącego nie było/tedy ná Personie dłużniká/ktory ma być przes Vrzad ták długo záchowan/áż Powodowi w długu wedle przezyskow dośić vczyni/álbo go Powod wolno puśći. Jure Municip: artic: 27. Może też iśćiec dłużniká swego ná iáka robotę ieśli chce przyiąć/ á co by zárobił to iemu ná dług ma wyrázić. Specu: Sax: lib: iij. articu: 39. A ieśliby dłużnik iákie rzeczy podłe/ miásto zapłáty dawał/ A powod by rozumiał o nim iżby co lepszego miał: może dłużniká ná to przywieść/ áby przysiągł iáko nie ma srebrá/ złotá/ gotowych pieniędzy/álbo innego lepszego fantu/ ktorym by dług mogł zapłáćić.

Czás odkupienia Fantu.

¶ Dłużnik gdy śie Jśtcowi fanthem broni w długu/ma czás z Práwá sześć niedzyel ku odkupieniu fantu swego. A ieśli go w sześć nie-

dzyel nieodkupi/ iuż Iſćiec (gdy dłużnikowi wedle Práwá będzye opowiádał v ſądu trzy kroć w onych ſześć niedzyelách / záwżdy we dwu niedzyel po ſobie idących/ áby fant wykupił/ álbo dług płácił) może táki fant przedáć pod świádomem dobrych ludzi/ wedle oſzácowánia tych ktorzy ſię ná tym znáią. A gdzyeby on fant wynoſił ſię koſztem nád dług/ oſtátek dłużnikowi ma wrocić. A ieſliby też fantu ku opłáceniu długu nieſtawálo/ iſćiec oſtátká ná Perſonie ma ſzukáć. Czego wſzythkiego powod ma ſię v Sądu domowić/ áby mu to było nákázano przez ſądowny wyrok. Specu: Saxon: lib: i. articu: 70. Wſzákże ieſli pozwány dopuſći Iſtcowi fant ktorym ſię iemu w płáceniu długu broni/ przedáć/ może ſześći Niedzyel ku przedániu nie czekáć.

Fantu iśćiec dłużnikowi nie płáći/ gdy mu z przygody zginie.

¶ Fantu przyietego od dłużniká ktho dobrze ſtrzeże/ ták pilnie iáko ſwey własney rzeczy/ á pothym by mu gi vkrádziono/ álbo mu iáko z przygody zginął: iuż go płácić niepowinien/ áni dzyedzicy iego/ gdy tego dowiedzye przyſiegą/ iż mu gi vkrádzyono/ álbo zginął/ y

strzegł go ták pilno iáko swego własnego. A to prze tę przitzinę iż fant dla pożitku obudwu stron bywa: Bo go dłużnik dáie áby mu pieniędzy wierzono/ A Iśćiec gi też bierze/ áby w swoim długu był pewien y bespieczen. Spec: Saxon: lib: ij. artic: 60. (:) (:)

Pożyczoni rzeczy komu się upomijnać

¶ Kto komu swey rzeczy pożyczy/ á then by zás sobie pożyczoną innemu zástáwił: tedy ten czyiá iest/ nie v innego iey ma szukáć/ iedno v tego komu iey zwierzył/ wyiawszy by mu onę rzecz vkrádzyono/ tedy się iey może iáć v kogo ią zástánie. Speculo Saxonum libro et articulo eodem.

¶ Wierzyćiel Fant winien dłużnikowi táki wroćić iáko od niego przyiął nie nákáżony/ álbo koszt iego zápłáćić. Spec: Saxo: lib: iij. articu: 5.) ( )) (

¶ Koń álbo inne zwierzę w fanćie dáne iesli by zdechło/ tedy ten kto ie przyiął niebędzye go winien płáćić/ iesli tego iáko Práwo niesye do wiedzie/ iż się to bes winy iego y bes żadnego o oszukánia sstáło. Wszákże Summę w ktorey ono zwierzę zástáwne miał/ tráći: wyiawszy by inną vmowę okołotego z dłużnikiem miał. Speculo Saxonum Libro et Articulo eodem. .·. .·. .·. .·.

o dłużech

Czás ku zapłácie długow.

¶ Dłużnik ktory zezna dług/ zaplátá bywa ſkázowaná naprzod do dwu niedzyel/ á ieſli we dwu niedzyelách nieuczyni doſyć/ tedy do tegodniá/ potym do trzećiego dniá/ potym do dwu dniu/ ná oſtátek do ſłońcá zachodu. A ile kroć ſtazániu ſadownemu doſyć nieuczyni tyle kroć Sędziemu zwykła wine przepada. A gdzyeby y Sędzyemu winy/ y długu wierzyćielowi ſwoiemu zá fantowánim nie odpráwił/ áni by oſiádłoſći/ áni rękoymi miał/ iuż kedy kolwiek może być poiman. Jure Munic: artic: 63. Wſzákże to poczćiwoſći iego nic nie bedzye ſzkodzyło/ gdy zá niedoſtátkiem rękoiemſtwá bedzye do wiezyenia wzyet. Jure Municipali artic: 27.

1
2 dług
3
4

Dług rożmáitym ſye obyczáiem rozumie.

¶ Dłużnikiem kto bywa z wiela obyczáiow. Naprzod/ gdy y kogo co pożyczy/ gdy zá kogo ręczy/ gdy co kupi/ gdy obieca zá kogo dług płáćić Abowiem tho ieſt rzecz przyrodzona y poczćiwa/ obietnice dobrá wypełnić. Kiedy też dłużnik da ná ſie Szulbrzyw/ ábo ſie ſadownie zápiſze. Jure Munic: artic: eodem.

O Reko-

O Rękoiemstwie.

REkoymie są dwoiácy: Jedni co zá kogo przed sądem ręczą/ ták w spráwách vtźćiwych iáko też hániebnich wktorych obwinionemu idzie o gárdło. A táci niemogą się od rękoiemstwá wyzwolić/ ále powinni zá stronę wyręczoną tylą summę płáćić iáko ręczyli. Drudzy są co nie przed sądem ręczą. A ći ieśli się rękoiemsthwá záprzą/ mogą przysięgą z niego wynidź/ gdzyeby ná nie dowodu niebyło. Specu: Saxon: lib: iij. articu: 9. Et iure Muni: articu: 27. Et 117. ./. ./. ./. ./.

Náuki Rękoymiom opisáne w Práwie.

¶ Náuki rękoymiom thy są opisáne w Prawie. ¶ Pierwsza/ iże powod ábo Creditor ktory wierzył długu/ powinien pierwey szukáć y winowáć swego dłużniká/ ieśli go może ná pozew dostáć niż rękoymiego. Fideiussor enim molestari non debet/ quam diu principalis haberi poterit. A gdzyeby dłużniká niemogł dostáć/ á w Krolestwie go niebyło/ tedy

Rekoymia ma czás ku postáwieniu iego oś//
mnaśćie niedzyel. A iesli iest w Kroleśtwie/
szesć niedzyel. ¶ Wtora/Wierzyćiel ná swe//
go dłużniká dobrá/nie pierwey sye ma tárgáć
y imowáć sie ich/áż by pierwey przeciw rekoy//
miemu práwem czynił. ¶ Trzećia/iesliby dłu
żnik pieniądze obiecał/á nie miał by ich/ále ma
dobrá stoiące ábo ruchome/ tedy innymi dobrá
mi ma czynić zapłátę/ á przes to bywa wolen.
¶ Czwarta/iesli rekoymi iest wiecey/ktorzy
spolna ręka ręczyli/kthozy kolwiek by z nich
dłud zápłácił/ wszytki inne wyzwala/ wszák
że przeciw drugim ktorzy s nim ręczyli zácho//
wawszy sobie przeciw nim Akcya/ może czy//
nić/co ná ich część przyidzie. ¶ Piata/ Wie//
rzyćiel ktory swego dłużniká zaklad ma/ nie//
może rekoymi gábáć: áżby im on zaklad oddał
¶ Szosta/Jesli miedzy Credytorem á dłuż//
nikiem odmienił by sie Contrákt/ y odnowił
krom przyzwolenia rekoymiego/tedy przes to
odnowienie Rekoymia od rękoiemsthwá by//
wa wolen. Specu: Saxon: lib: iij. artic: 9.
Jure Munici: arti: 31. et 117. ¶ Siodma/ po
śmierći rekoymiego / brzemie rękoiemsthwá
spada na dzyedzicá iego. Wszákże to Specu:
Saxon: lib: i. articu: 6. in glosa ták miárko//

wano/ iż się to ma rozumieć/ ieśli zmárłemu Rękoymiemu były dáne pieniądze w depozyt od onego zá kogo ręczył/ álbo ieśli przeciw zmárłemu rękoymiemu o tákie rękoiemſthwo czyniono. (/) (/) (/)

Rękoymia przeciw temu zá ktorego ręczył może czynić z pewnych przyczyn.

¶ Rękoymia przeciw dłużnikowi zá ktorego ręczył w thy czásy może czynić o ręczony dług. Naprzod ieśli od dawnego czásu ieſt dłużen. 2. Jeśli máietnośći swoie vtraca. 3. Jeśli rękoymia skázan ieſt áby płácił Creditorowi. 4. Jeśli ná początku rękoiemſtwá táka zmowá była áby go wyzwolił z rękoiemſtwá gdyby w nim wiecey niechćiał być. In Sum. Ray.

O Rękoiemſtwie w spráwách vczćiwych y hániebnich.

¶ Rękoiemſtwo w spráwách vczćiwych miey ſkich/ ćiężſze ieſt niżli w hániebnych/ gdźie komu idźie o gárdło: przete przyczyne/ iże w spráwách ktore czći nie náruſzáią/ Rękoymia musi wſzytki brzemioná dłużnikowe ná ſie przyiąc. Ale w spráwách o gárdło/ zápłáćiwſzy Powodowi głowę wedle opiſánia Práwá/

co zowa Wargieltem/ iuż rękoymia od wszyt kiey spráwy bywa wolen/ y owszem gdzye rękoiemsthwo zaydzye/ iuż oná srogość práwá nád Rękoymiem vstawa/ ktora sie nád Mężo boyca wśćiagáć miáłá. Przeto tu Sędzia bárzo ma być ostrożny/ áby przes thákie rękoiemstwá źli ludzye karánia nie vchodzili. Spec: Saxon: lib: j artic: 65. Jure Muni: arti: 31. Abowiem y złoczyńce ná świeżym złoczyństwie poimani/ ná rękoiemstwo nie máia być dáni. Jure Munic: arti: 117.

Rękoiemstwo spolney ręki.

¶ Gdy ich wiele zá iednego ręcza spolna ręka/ á iednego z nich pozowa/ tedy pozwány musi wszytek dług płáćić. Wszákże to ták ma być rozumiano/ iesliże thowárzysze iego społem ręczacy/ ábo niezápláćili/ ábo Creditor niemoże ich dostáć. Abowiem iesli ich może dostáć/ káżdy musi swoie część płáćić. Specu: Saxon: lib: iij. articu: 85. Jure Municip: art: 31.

Rękoiemstwo zá dłużniká zmárłego

¶ Jesli kto zá dłużniká obwinionego á ieszcze w długu nieprzekonánego ręczył/ á w tym by on dłużnik vmárł: tedy Rękoymia do Rę-

koiemstwá bywa wolen/ ieśli okaże iż dłużnik vmárł. Specu: Saxon: lib: iij. artic: 10.

Obroná Rękoymiego po zmárłym dłużniku.

¶ Rękoymiemu nákthorego brzemioná dłużnikowe spádáia/ godzi śie vżywáć wszytkich obron Práwá y wszytkich odmow/ odporow/ ktorych miał vżywáć dłużnik by był nie zmárł. Jure Munic: artic: 34. glos.

¶ Kthorzy máią osyádłość/ nie powinni w spráwách swych żadnego rękoiemstwá stronie stáwiáć. Spec: Saxo: lib: ij. arti: 5.

Rękoiemstwo ku przysyędze zá zmárłego dłużniká.

¶ Rękoymia ktory zá dłużniká rzeczył ku odániu przysyęgi/ á on dłużnik nie oddawszy przysyęgi zmárłby/ powinien iesth przysyęgę wypełnić/ álbo Rękoymia álbo dzyedzic zmárłego dłużniká. Ale iż ku zbáwieniu nie iesth rzecz bespieczna przysyęgáć komu o rzeczach niewiádomych/ dla tego opisány iest kształth przysięgi/ Spec: Saxon: lib: iij. articu: 11. iáko Rękoymia ma przysiądz á iáko Dzyedzyc. Rękoymia ták przysięże/ iże ia wierzę/ że nie

boszczyk tákiego długu Powodowi nie iesth dłużen. A Dzyedzicy: iż my o tym długu nic nie wiemy. A gdzyeby Rekoymia dla obráżenia sumnienia swego przysiegi niechćial podiáć/ tedy bywa skazan w onym długu/ktorego záśie od dzyedzicow zmárłego bedzye szukał/tyle ileby przysądzono.

O Wiezyeniu.

Wiezyenie iest dwoiákie: Jedno kiedy kogo do ćiemnice wsádza/álbo w peto okowáia. Drugie/ kiedy kto winowáyce swego zá suknia álbo kthorym innym obyczáiem trzyma/ áby mu nie vćiekł. Speculo Saxonum libro ij. articulo 34. ¶. ¶.

¶ Powod ktory da kogo do wiezyenia/ powinien iest odpowiedáć wszytkim ktorzyby kolwiek o Wieźniá mowić/y wyzwolić go chćieli. Spec: Sax: lib: et art: eod.

¶ Wiezyeń wypuszczony z wiezyenia/ gdy iáka vgodę s strona vczyni dobrowolnie okolo rzeczy o ktora siedzyał: powinien one vgody pełnić. Bo vgodá táka moc ma iáko y Dekret/od ktorego nie ápelluia/ choć by też był

niesłuszny á niesprawiedliwy. A gdzyeby iáka vgodę zá przymuszenim vczynił/obiecuiąc pewną summę: thákiey vgody nie powinien trzymáć/ieśli przyśieże iż te vmowę vczynił zá boiáźnią więzyenia y zá przymuszenim. Promissa enim et iuramenta contra iuris ordinem facta/ tenere non oportet. Specu: Saxon: lib: iij. artic: 41.

Sędzyego winá gdy Więzyeń vćiecze z więzyenia.

¶ Jeśliby kto ná czyie instygácya dan był do kaźni pospolitey/s pomocą Práwá/ ná obżáłowánie o dług álbo o iáką inną rzecz ktoraby nie wiodłá ná gárdło/ á więzyeń by z więzyenia vćiekł: Sędzya obwiniony o to/ będzie wolen gdy sam przyśieże/ iż więzyeń bez iego winy álbo iákiey przyczyny vćiekł. Ale ieśliby dan był do więzyenia o złoczyństwo/ zá ktorym by więźniowi szło o gárdło/ tám Sędzya przyśiegá nie może być wolen: Ale powinien to będzie onemu/ktory go dał do więzyenia/ nágrodzić cálym wargieltem/ieśli więźniowi szło o gárdło: á ieśli szło o rękę/ tedy połowica wargieltu/ á przedśie przyśiądz musi/ iż bez winy iego więzyeń vćiekł/ gdzyeby mu stroná w tym wiáry nie dáłá. Jure Munic: artic: 17.

Postępek

Posthepek Práwá przeciw Stronie pozwáney/gdy do Sadu stánie.

Iure Muni: art: 23.

POwod ná pierwszym Roku poki Práwo siedzi/ przestrzegszy sobie Opráwy/dowody/y głowna żáłobe: powinien iest pozwánemu dobrowolnie ziáwić o co go pozwał/ktore dobrowolne ziáwienie pozwány może iesli chce zárázem zá głowna żáłobe przyiać/y odpowiedáć/álbo żedáć odwłoki do drugiego Sadu przes dwie niedzyeli/ku ziednániu sobie Rzecznika/co go ma doydź wedle Práwá. A gdy wynida dwie niedzyeli/ tedy pozwány przes sie álbo Prokurathorá swego/ vdzyáławszy Opráwy wedle práwá/ ma słucháć głowney żáłoby/kthora stroná powodna vczyniwszy tákże opráwy/ wyda s potrzebnymi dowody swoimi/potwierdzáiac przes nie żałobe swoie pierwsza/ álbo dobrowolne ziáwienie pierwey vczynione/da stronie odporney zá głowna żáłobe/ktora pozwány wysłyszawszy/ może ieszcze chceli sobie wzyać do dwu niedzyel ná odpowiedź. Abowiem podług práwá Sá

skiego Niemieckiego/odwłoká stronie pozwáney bywa dána ku odpowiedzi tylko ad bina proxima iudicia/to iest/ do czterech niedzyel/ ná ziednánie Prokuratorá y ná odpowiedź. Speculo Saxon: libro ij. articu: 2. A wedle Práwá Cesárskiego dwadzyeścia dni. Przyczyná thego iest/ iż Powod dosyć długi czás miał ku rozmyslániu ná żałobe/Tákże też trzebá pozwáney stronie czásu ku rozmysleniu ná odpowiedź. Quod enim licet Actori/ licet et Reo. Może też zárázem pozwány chceli od Powodu żedáć Gwaru / ktory iemu winien powod po żálobie vczynić. A gdy Powod gwar vczyni/ iuż stroná odporna dálszey odwłoki mieć nie może/ ále zárázem przestrzegłszy sobie dowody/swiádectwá/y wszytki rzeczy pomocne/bedzye winien ná żałobe odpowiedáć. A ty odwłoki máia sie rozumieć w spráwách vczćiwych/gdzyerzecz idzie o dług/ o imienie/cozowa in Ciuilibus. Ale w spráwách ktore zowa Criminales/ gdzyeby komu szło o gárdło/zwłaszczá in recenti facto/ żadne odwłoki niebywáia dáne/ zárázem poki Práwo siedzi ná żałobe winien odpowiedáć.

Dilacie podług zwyczáiu Miástá Krákowá.

W Krakowie ten iest zdawnego zwyczáiu w odwłokách wźiety posthepek/ iże pozwány

ná pierwszym

ná pierwszym roku wysłyszawszy dobrowol-
ne ziáwienie/bierze sobie do dwu niedzyel ná
rzecznikà/comu przes wyrok bywa dano: po
tym po czytániu z Ksyag sprawy/iako było da-
no ná rzecznikà/do drugich dwu niedzyel ná
zmowe. A gdy drugie dwie niedzieli wynidą/
O prawy sobie czynią obiedwie stronie po czy-
tániu z Ksyag oney sprawy/iáko było dano ná
zmowe. Po O prawách támże záraz Powod
wedle pierwszey żáloby/ktora z Ksyag da czy-
tać/w dobrey woli ziáwi y poprawić może ie-
sli co ma. Co wysłyszawszy pozwány/ieszcze
do dwu niedzyel sobie bierze ná zmowe po o
prawách. A gdy ty trzecie dwie niedzieli wy-
nidą/powod głowna żálobe czyni/to iest one
go dobrowolnego ziáwienia/ktore golymi slo
wy ná początku vczynił/potwierdza Vrzędo
wymi listy/swiádectwy/y inszymi dowody/
ktore ku swey rzeczy nalepsze może mieć. A wy
słyszawszy głowna żálobe pozwána stroná/
ieszcze czás do dwu niedziel otrzymawa ná
odpowiedź: dálsze odwłoki iuż nieidá. Wszák
że pozwány ná káżdym tákim stopniu/może o
powiádáć y swoie rzecz skończyć ieśli chce. A
dla tego powod ná káżdym Terminie bywa ál
bo ma być s swoią rzeczą y z dowody gotow/

Dilácia ná Prokuratorá.

Dilácia ná zmowe.

Dilácia po oprá wach.

Głowna żálobá.

Dilácia po głowney żálobie.

áby mu stroná odpowiedna gwarem nie zá/
skoczyłá. /. ·/ /. ·/

¶ Ten postępek ácz ták dálece nie iest wedle
práwá/ wszákże ilebácz zá wielkimi potrzebá
mi á zá ważnymi spráwámi wwiedzyon iest
w obyczay. Abowiem W Krákowie iáko w
przednieyszym Mieście w Krolestwie Pol/
skim/ miedzy zacnymi osobámi/ y o wielkie rze
czy bywáia tákie spráwy/ ná ktore stroná obwi
niona / przes táki czás ieszcze sie ledwie może
zgotować/ gdy sobie dowody z ynszego Krole
stwá / Pánstwá/ z innych Miast/ z wielkimi
nakłády y trudnościámi iednáć musi. Ktory
postępek y vbozszych Person málo obraża: A/
bowiem tym czásem nieprzychodzac do stoń/
czenia Práwá/ moga sie strony poiednać/ po/
groziwszy sobie málo Prawem y nakładem
prawnym. Bo vpomni Litygántowie ták sobie
czesto mowia: Chcesz sie práwá zemna/ dam ci
go dostátek/ odważylem ná cie Sto złotych/
nie vstapieć kroku. Rzecze druga stroná: Y ia
go tobie dam dosthátek/ odważylem ná cie
dwie/ nie ustapieć ná piadź/ náuczymy sie Prá
wá. Ale taki spor rzadko ku dobremu przycho
dzy. Lepsza bywa zgodá bez nakładow/ tru/
dnosci/ zámieszkánia/ Quoniam dubius est

semper e/

semper euentus litis. Bo nie wiedzyeć komu pádnie cetno/komu licho/y iáko sie długo powlecze Práwo: iákoż czásem y do dwu dzyeſtu lat sie powlecze/ niż ku skończeniu przyydzye. A ták w tych dylácyach mnieyszych/ strony rozmyſláiąc to sobie á pilnie vważáiąc/ mogą sie zgodzić/y ieden drugiemu nieco vſtąpić.

¶ Ty odwłoki wyższey ták wedle Práwá iáko y wedle zwyczáiu Miáſtá Krákowá opiſáne/záchowywáią sie tylko miedzy Saſyády á nie miedzy gośćmi. Ażkolwiek y miedzy gośćmi tyle też ídzye odwłok/ ále przes trzeći dzień nie przes dwie niedzyeli. A ápellácya do wyższego Práwá miedzy Gośćmi dzyewiątego dniá. O czym bedzye niżey przy Appellácyach.

O Wybićiu rozmáitym/ktorym sye pozwány ſtánawſzy do Práwá może odſpráwy ſądowey wyiáć/iáko Láćiunicy zową/ Exceptiones.

Exceptio/ to ſie Polſkim iezykiem rozumie/ odpor álbo przyczyná iáka ſłuſzna/ przekterey żądánie álbo wtoczenie przećiw Perſonie/ może ſie

alias/ odpor/ wyiećie odmowá.

kto wybić od spráwy sądowey. A przynależy Excepcya stronie pozwáney/ iáko replica to iesth odpor ná Excepcyą stronie powodney. Specu: Saxon: lib: iij. arti: 16.

¶ Excepcye Práwem Mieyskim wszytkie máią być ná iednym roku zádáne/ ile ich ktho ma. Abowiem po odpowiedzi ná żáłobę vczynioney/ iuż mieyscá niemáią/ wszákże niektore y po odpowiedzi mieystce máią/ iáko gdy iesth Powod klęty/ álbo Prokurator fałszywy. ꝛc. : : : : :

O dwoiákim wybićiu.

¶ Excepcya iest dwoiáka/ Jedná ktora odwłacza tylko spráwę ná inny słuszny czás wedle Práwá/ iáko gdy sobie kto bierze fryst do Prokuratorá álbo ná odpowiedź. Tę Láćinnici zową dilatoriam exceptionem. Druga iest ktora gási y niszczy spráwę/ iáko gdy ná ćię żáłuie o pewny dług/ á ty mi okázuiesz y dowodzisz iżeś mi się vspráwiedliwił/ álboś mi przysięgą wyszedł: iuż moię żáłobę przećiw sobie niszczysz. Tę Láćinnici zową peremptoriam exceptionem. : : :

Excep tio dila toria.

Excep tio perē ptoria.

Wybićie z strony Powodu.

Przećiw

¶ Przeciw powodowi thy sa Excepcye/ przes ktorych zádánie/odporna sthroná może mu nie odpowiádáć/ áni sie s nim w rzecz wdáć. Jesli iesth wywołány/ iesli bezecny/ iesli klethy/ iesli dzyećie/ álbo iesli sierotá bez Opiekuná/iesli márnotrawcá/ ktoremu dla lotrostwá odiete sa dobrá ku száffowánin/ iesli iesth szalony/gluchy/niemy bes sprawce á rzedzićielá swego/iesli niewiástá bez Męża/ álbo opiekuná swego.

Wybićie z strony Prokuratorá.

¶ Prokurator ten rzeczy spráwować niemoże/ktory iest klety/ná poczćiwosći iáka zmaza náruszony/młodszy niż 21 lat/iesli iest ksiadz/ Mnich/ iesli szalony/iesli o iáki haniebny vczynek obwiniony/ iesli od Páná swego nie ma sluszney plenipotencyey álbo porucżeństwá/ iáko sie godzi wedle práwá/ iesli go v prági bito/iesli wiáry nie chowa/iesli kogo zdrádzył. Ktorzy sa nazwáni iednym Łácińskim slowem Jure priuati/podług wykładu Specu: Saxon: lib: iij. artic: 16. glos.

Wybićie z strony Sedzyego.

¶ Sedzić niemoże/iesli iest podezrzány/ kle-

ty/wywołány/krzywoprzysiężcá/iáka niesła wa zmázány/głuchy/szalony/od dosthoień/ stwá dla iákiey szkárádości oddalony/Here/ tyk/żyd/niewiástá/nieprzyiaciel/od Aduer/ sarzá iáka przyiáźnia/namowa/naymem/bo iáźnia/obietnica nákázony/ieśli krewny/ieśli niema Páná Boga przed oczymá/ieśli bráku/ ie Personámi. ꝛc. / / /

Wybicie z strony Jurisdycyey.

¶ Pozwány ieśli nie iest pod władzą oney z/ wierzchności Mieyskiey/gdźie iest pozwan/ może sie wyiąc do Práwá swego/iáko iesth Kśiądz/Mnich/Rycerski Człowiek/Stu/ dent/oprocz przyczyn wyższey opisánych przy gościnnym Sądzye. */. */*

Wybicie z strony Mocy.

¶ Plenipotencya ták odbić może/ieśli iest nie dostáteczna/ieśli w obec we wszytkich spráwách vczyniona/árzecz osobliwey mocy ktemu potrzebuie/ieśli sie też wściąga ku iedney części spráwy/nie ku wszytkiey. Jeśli tylko podána iest ku czynieniu przećiw komu/á nie ku bronieniu/iáko mowią Láćinnici/ad agendum non ad defendendum/álbo ieśli moc iest

odiętá ko/

odietá komu przes principała/álbo sám Pleni potent moc dobrowolnie spuścił.

Wybićie z strony Pozwu.

¶ Pozew ták zbić może/ ieśli iest ná mieysce niepzespieczne/ mozem zárázone/ ieśli w swie to pozwano/ ieśli nádzyen swiety rok názná// czono/ ieśli w Lázni/ w Kosćiele/ ná Cmynta rzu/ ná Krolewskim Pálacu. ꝛc.

Wybićie z strony swiádkow iest niżey mie// dzy sądownymi dowody nápisáne.

Skutek tych wybićia ábo odpozow.

¶ Skutek y pożytek tych wszytkich odpozow ten iest/ iże káżdy przes nie może swa spráwe odwlec/ álbo sie wwiárować Persony Sędzye go á zwierzchnośći iego/ álbo odpędzić od Ák// cyey Prokuratorá/ powod/ swiádká/ ábo Ák// cya od powodu przećiw sobie záđáną zágásić iáko iest Exceptio peremptoria. Spec: Sax: lib: iij. artic: 16. ○ ○ ○

O Zágruntowániu

spráwy przed Sądem/ co Łácinnicy zowa/ Litis Contestatio.

Litis con

LItis Contestatio/ iest głowney rzeczy gruntowne wtoczenie przed sąd od obudwu stron/ przez żałobę y odpowiedź. Narratio enim cum contradictione faciunt Litis contestationem. Spec: Saxo: lib: ij. art: 2.

Co to iest wdáć sye w Práwo.

¶ Gdy ktho wysłyszawszy żałobę/ przeciw niey vczyni odpowiedź/ iuż sie wdawa w práwo/ iákozowa Litem contestatur/ á probuiacy dawáiac mieyscze zwierzchności sędzyego nád soba/ od ktorego sie iuż wyymowáć nie może. Nam per litis contestationem Reus subijcitur Judici. Wszákże w tey mierze nie ledá rzecz strony odpornej zá odpowiedź ma być poczytaná/ ale tá tylko/ ktora iest práwie ná żałobę vczyniona. Abowiem poki sie ktho odpowiedzi zbrania/ przez iáki odpor/ ieszczeć nie odpowiáda. Quam diu me non debere respondere defendo/ tám diu non respondeo Ná przykład/ gdy na mie żáluiesz odlug/ á ia powiádam iżesmy obádwá innego Práwá/ y żadam być odesłan do swego Sędzyego/ tu ieszcze nie iest odpowiedź/ ále zbraniánie odpowiedzi. Specu: Saxon: lib: ij. artic: 9. Et

lib: iij. articu: 30. A ták w tey mierze pozwá//ny kiedy sie nie chce s powodem wdáć w Prá//wo/ ma pilnobáczyć/ co ma mowić/ áby mo//wá iego nie była poczytaná zá grunthowna odpowiedź ná żałobe. Bo práwa odpowie//dzya ná żałobe / pozwány iuż sie wdawa w rzecz/ y áppzobuie nád soba zwierzchnosć one//go Sedzyego / pzed ktorym sie sadzi/ y oná spráwá spada po nim ná iego dzyedzice/ iż mu sza ná mieysciu iego odpowiedáć. Per litis e//nim contestationem perpetuatur actio/ fitqz transitoria ad haeredes.

¶ Gdy sie kto v sadu ná swey powieści omy//li/ iże nie z vmysłu rzecze/ może sie popráwić bez szkody swey. Spec: Saxo: lib: j. art: 61.

¶ Kto poczyna odpowiedáć/ á spráwá by sie nie skończyła/ ále ná inny czás była by odłożo//ná: ieśli ná on czás z odkładu przypádły poz//wána stroná nie stánie/ iuż iáko pokonána v//pada w swey rzeczy. Spe: Sax: lib: ij. arti: 9.

O spolnym obudwu Stron vspráwiedliwieniu przed ie=dnym Sedzyem/ co Láćinnicy zowa/ Reconuentio.

Reconuentio się rozumie/gdy stro=
ná odpowiedna wysłyszawszy żá=
łobę/żąda przed odpowiedzyą swo
ią/áby się mu też Powod vsprawie
dliwił w tym o co by go też potym winił.

Postępek około spolnego vsprá=wiedliwienia.

¶ W tey sprawie o spolnym vsprawiedliwie
niu podług Práwá Mieyskiego táki postępek
iest/gdy nám kto żáluie y przykażą mi odpo
wiedáć: tedy przed odpowiedánim będę py=
tał/ácz mi się też Powod niema vsprawiedli
wić o co bym go obwinił. Skaże Sędzya iże
się będzye powinien vsprawiedliwić. A thák
gdy iuż obwiniony sprawi się powodowi/y
będzye wolen od niego/támże też może ná po=
wodna stronę żałować. Specu: Sapon: lib:
j. articu: 61. Wszákże w pewnych spráwách
thámże opisánych spolne vsprawiedliwienie
nie bywa przed iednym Sędzyem/zwłaszczá
w spráwách Duchownych/o Wiárę/o Dzye=
sięćiny/o podawánia Beneficyy/o Małżeń=
stwo. ꝛc.

¶ Persony Duchowne/iáko Księża/Mni=
szy/ieśli przed Práwem swieckim nákogo żá=

luia/tamże też obwinionemu powinni odpowiedáć/o co by ná nie żałował/ krom rzeczy wyższey námienionych/ Práwu Duchowne/mu własnie przynależących. Speculo Saxonum libro j. artic: 61.

Rękoiemstwo w spolnym vspráwiedliwieniu.

¶ Odporna strona wysłyszawszy żałobe/może żedáć od powodu/ktory nie iest osiádły/rękoiemstwá oto áby mu sie też vspráwiedliwił/o coby mu winę dał/y o nakłády áby mu ie zápłácił/gdzyeby Práwem nic ná nim nie wygrał. Powod też może żedáć rękoiemstwá od obwinioney strony nieosiádley/o dostánie práwá/o nakłády/y o dosić vczynienie rzeczy osądzoney. Speculo Saxon: lib: j. articulo 61. Et lib. iij. articu: 13.

O Práwách.

O Práwy zowa przestrzeżenie w Práwie obudwu stron/ták powodney iáko odporney. Powodney przed głowna żałoba/ Odporney przed głowna odpowiedzya. Ktore práwy obie/

dwie stronie mogą sobie vczynić ná iednym ro
ku ieśli chcą/tym sposobem.

¶ Naprzod Prokurator Powodney strony
będzye pytał ná prawie. Acz iego Princypa/
tá oprawy niemáia doydź/ albo co iest wedle
Prawá. Skażemu Sędzya ták. Gdyż Pro/
kurator strony powodney wczas y w godzinę
żada sobie opraw w sprawie swoiey potrze/
bnych/ tedy go máią doydź wedle Prawá. A
ták Prokurator Powodney strony po pierw/
sze to sobie oprawi/ ieśliby rzeczy swego Páná
do końcá przewieść niemogł/ áby on przes w/
torego/trzeciego/czwartego/y tyle ile by było
potrzebá Prokuratorá/álbo też sam przes sie
zá porádzeniem y lepszą sprawą rzecz swoię do/
kończyć/y ku skutkowi przywieść mogł. Ská
że Sędzya/ iże co Prokurator strony powo/
dney wedle biegu Prawá nászego Mieyskie/
go Máydeburskiego sobie oprawia y przestrze
ga/to go ma doydź wedle Prawá.

¶ Wthoże/ thenże Prokurator przestrzeże
y oprawi tho sobie/ áby wedle swey potrze/
by mogł mieć słuszne odwłoki ku okazániu
dowodow swoich/ ná odstąpienie/ ná porá/
dzenie/ świádectwá żywych ludzi/ Aktá/ Li/
sty Krolewskie/ vczliwey Rady/ Gáynego są

du y wſzelkiego vrzędu/ták tego iáko innego Kroleſtwáy Páńſtwá/Regeſtrá/Cyrogra// fá/y wſzytki inne dowody iákimkolwiek oby// czáiem ku ſwey ſpráwie przynależące. A gdy to ſobie w czás y w godzinę przeſtrzeże/będzye pytał ná Práwie. Acz by tego on y Príncypał iego otrzymáć niemiał/álbo co by było ná Prá wie: Skażemu Sędzya/ iáko ieſt wyżſzey o// piſano.):( ):( ):( ):(

¶ Trzećie/tenże Prokurator opráwi y prze// ſtrzeże ſobie/ieſli by co nowego álbo trudnego od ſtrony w odpowiedzi vſłyſzał/ áby mogł mieć fryſt álbo czás ná zmowę/ ná porádzenie do dwu niedzyel s ſwym Príncipałem. Co też przes ſkazánie Sędzyego otrzyma. Tymże obyczaiem ſtroná odporna álbo iey Prokura// tor Opráwy ſobie vczyni/áby go też to wſzyt// ko doſzło/co ſtronę powodną/ieſli by co nowe go przed żáłobą y po żałobie vſłyſzał/ áby mo// gł mieć ná porádzenie do dwu niedzyel/ y in// ne wſzytkie rzeczy w opráwách powodu opi// ſánych. :/. ./. ./. ./.

W zápiſániu tákich Opraw/Piſarze wiele kroć ſie niepotrzebnie báwią/ gdy thy wſzytki przeſtrzeżenia wypiſuią. Ale doſyć ieſt ná tym gdy ták piſze. Decretum eſt parti Actoreae/

omnes reformationes/ iuxta cursum Juris Teutonici Maydeburgen: permitendum esse de forma Juris. Decretum est quoque parti respondenti. &c. Abowiem iuż zá tym skazánim/krotko sie wszytko zámknie co ktorey stronie iest potrzebá wedle biegu Práwá Máydeburskiego. A iże Opráwy máią być czynione/ nápisano Jure Munit: artic: 23. glos. questione prima de Gerada.)( )(

Po Opráwách stroná odporna/ álbo glowney żáloby słuchác ma/ álbo dobrowolne ziáwienie zá glowna żálobe przyiac. Co vczyniwszy może od powodu żedác Gwaru/ ieśli chce. / / / / /

O Gwarze.

Gwar iest nieiákie wedle Práwá rękoiemstwo álbo zástąpienie/ náżądánie pozwáney strony/ od Powodu vczynione/ dla vwiárowánia iákiey szkody y trudności. : : :

Gwar iáko bywa czynion.

¶ Gwar tym sposobem bywa czyniony. Prokurator pozwáney strony wysłyszawszy dobrowol-

browolne ziáwienie/ álbo głowną żálobę/ bę//
dzye pytał na Práwie tymi słowy. Gdyż iuż
moy Principał dobrowolne ziáwienie/ od po
wodney strony przyymuie/ zá głowną żálobę/
pytam ná Práwie: Acz powod gwaru niema
podnieść/ álbo co iest ná Práwie: Skaże Sę//
dzya/ iże powod ma podnieść gwar wedle prá
wá. Dáley stroná odpowiedna pyta/ iáko ry//
chło ma táki gwar podnieść: Skaże Sędzya/
iż poki Práwo siedzi. Spyta potym/ iáko we
dle Práwá thaki gwar ma podnieść? Skaże
Sędzya/ iże známieniem pálcá/ to iest/ pod//
niosszy pálec wielki práwey ręki/ vwiniony
w rękaw/ ták iżby go było dobrze widać. Po//
wod tedy vczyniwszy gwar/ spyta ná Prá//
wie/ iesli go dobrze á spráwnie vczynił? Ska//
że Sędzya/ iż dobrze vczynił. Będzye pytał ná
ostátek/ iesli czás iesth spuścić gwar? Skaże
Sędzya/ iże czás iest spuścić wedle Práwá.
¶ Biała głowá iesli iest powodem/ thymże
sposobem gwar vczyni/ ále przes Opiekunná z
Práwá potwierdzonego. Speculo Saxon:
lib: j. articulo 46.

Zá długim vżywánym weszło w obyczay/
iże Gwar podniesieniem pálcá wielkiego vwi//
nawszy go w rękaw czynią/ co się wiele lu//

dzyom pá//

dzyom pátrzáiacim ná to zda być nieiákim szy derstwem/iákoby dudká za wiecha vkázował Abowiem y mieyscom o Gwarze w práwie o/ pisánym/gdy siekto pilnie przypátrzy/obaczy iż sie wiecey w sciągáia ku obiecániu Gwaru niżli ku tákiemu podnaszániu. Tho iest áby stroná powodna miásto tákiego podniesyenia Gwaru/podánim reki Sędzyemu/obiecałá stronie pozwáney Gwar/známionuiąc przes to podánie reki/iż chce chować ty wszytki rze/ czy/dla ktorych Gwar iest vstáwion.

Co známionuie Gwar.

¶ Skutek Gwáru ten iest/iż kto gi vczyni/ iuż wiecey swey żáloby nie może poprawo/ wáć/áni odmieniáć/Już żadnych dowodow ku potwierdzeniu żáloby swey nie może dáć czytáć/ktore mu było wolno przed Gwarem vkázować/wyiąwszy ty ktorych przed Gwa/ rem ku podpárciu żáloby vżywał/może po Gwarze ku replikom vkázować. Ná ostátek pozwána strone/ieśli by iákto inny o też rzecz potym gábał o ktora on żálował/zástępować bedzye powinien/y inne skutki Gwaru czy/ nić/opisáne Spec: Saxon: lib: 1. articu: 63. Et lib: ij. art: 15. Jure Mun: art: 35. et 41.

Obrzeczenie Gwaru wymyślone.

¶ Są niektorzy Prokuratorowie/ ktorzy od strony pozwáney spráwuiąc rzecz żądáią od Powodu/ áby obrzeczył Gwar gdy go vczyni/ co iest od nich wymyślono nie wedle práwá/ á/ le zlym vmyślem/ áby sthrone Powodna od spráwy swey odegnáli. Abowiem tym obyczáiem vbogiego człowieká/ gdy niema ktoby zań Gwar obrzeczył/ łacwie od spráwy iego odże/ nie. To tedy ponieważ iesth zwielkim vbliże/ nim spráwiedliwości/ á nie wedlug Práwá/ niemá być dopuszczono/ áni w obyczay wwo/ dzono. (*) (*) (*) (*)

Odpowiedźi.

Odpowiedna stroná ma pilnie bá/ czyć/ áby swey niewinności y spráwiedliwości mądrze/ z dobrym rozmyślenim/ y z dobrą porádą broniłá/ áby sie głupią swoią odpowiedzyą nie zá/ wiodłá. A dla tego bespieczniey iest mieć rzecznika spráwnego/ áktemu cnotliwego: abowiem przes swoie niebáczną odpowiedź łacwie mo

że w błąd wpáść/ y ku szkodzye sie przywieść. Specu: Saxon: lib: j. artic: 62.

Odpowiedź dwoiáka.

¶ Odpowiedź po żálobie iest dwoiáka. Jedná/ gdy sie pozwány zbrania áby nie odpowiedał. A to w ten czás bywa/ kiedy przeciw powodowi odpor ma/ iż iest powołány álbo kłety/ álbo sierotá bez opiekunà/ álbo iż nádzyeń swiety od niego iest pozwány/ álbo iż oná spráwá byłá przed tym v sądu/ y skończyłá sie przes wyrok álbo przes vgodę/ álbo iż sie rzecz toczy przed tym Sędzyem/ pod ktorego władza strona odpowiedna nie iest/ álbo kiedy powod nań żáłuie iezykiem ktorego on nie rozumie. Abowiem sądownie żaden nie ma być przymuszon ku odpowiedzi/ ázby dobrze wyrozumiał co mu zádáia/ y o co nań żáłuia. Wszákże powod może innym iezykiem żałować/ á pozwány też innym odpowiedáć/ w ten czás gdy sie obádwá rozumieią/ álbo przes sie/ álbo przes swoie rzeczniki. Spec: Saxon: lib: iij. artic: 71. Y zá innymi odpory wyższey przy mieyscu o Wybiciu opisánymi/ z ktorych gdy pozwány iedne álbo wiecey ma/ może sie obronić áby nie odpowiedał. Druga iest od-

powiedź/

powiedź/gdy kto prawie á gruntownie nażá łobe odpowieda/przes co sie iuż s Powodem w rzecz wdawa/iáko mowią litem contestatur. Specu: Saxo: lib: ij. arti: 30.

¶ Kto pocznie náżałobe odpowiedáć á sprá wá sie nie skończy/ále bedzye náinny czás odłożoná/potym by nádzyeń z odkládu przypádły nie stánął/tedy iuż ten to ktory począł odpowiedáć/ma być zá przekonánego skazan. Speculo Saxonum libro ij. articulo 9. Ale wyższey o tym.

¶ Odpowiedney stronie Práwo záwżdy iest przychylney sze niż Powodowi. Jure Municip: articu: 35. et 38. glos. A z tądże ieśliby kto był o złoczyństwo poiman/á nie náświeżym vczynku/iáko mowią niezá gorącá/tedy obwiniony bliższy iest sie odwieść/niżby go kto miał pokonáć. Jus enim favorabilius est ad conservandum quam ad condemnandum. Jure Municip: arti: 32.

O Dowodzyech/ktorymi strony swoie rzecz v Sadu twierdzą.

DOwod przeciw stronie ná sądzye by
wa rozmáithym obyczáiem/ przes
świádki/ przes własne strony obwi
nioney zeznánie/ przes Vrzędowe
listi/ przes przysięge.

O Swiádkoch.

Dowod pyerwßy.

SWiádek iest Personá pozwána/ ktora świádectwo prawdy wyda
wa ná sądzye pod przysięga.
¶ Káżdy świádkiem bedzye/ kto
rego słuszna przyczyná od tego nieodwiedzie.

Przyczyny prze ktore ktho nie może świádczyć.

¶ Przyczyny od świádectwá odwodzące ty
są. ¶ Naprzod látá/ z strony młodości/ ktoby
Młody był młodszy niż czternaście lat/ ná wydánie świádectwá nie ma być przypuszczon. A to się ma rozumieć w spráwách vczćiwych/ o dług álbo o imienie: Ale w spráwách hániebnych/ gdzye idzye komu o cześć álbo o gárdło/ żaden świádectwá wydáć nie może/ ktoryby był młodszy niż dwádzyeściá lat. ¶ A z strony stárości/ ktoby miał siedmdzyesiat lat/ świádczyć

Stáry

nie może.

nie może. ¶ Sługá też zá Pánem ſwiádczyć nie ma/dla tego iże zá boiáźnia Páná ſwego/ czeſtokroć prawdy zámilczeć muśi. ¶ Nie/ wiáſty też ſwiádczyć nie mogą/ Abowiem o/ ny ſá odmienne w ſłowiech/á ſwiádectwá ro zne wydawáia/ y żadna ich ſprawá ſadowna bez opieku ná nie ieſt ważna. Jáko też przeciw temu/ſwiádectwem nie mogą być pokonáne/ Bo ony nie vmieią ſie ſzkody vwiárować/ y Práwá vmieć nie ſą powinny. Specu: Sa/ xon: lib:1. artic:46. Wyiąwſzy by w ſprawie o mężoboyſtwo/ álbo ieſliby co przeciw rzeczy poſpolitey ktora broiłá/tedy ſwiádkámi może być pokonána. Może ſie też odwieść ſiedmia ſwiádkow/obwiniona o złoczyńſtwo/ ieſliby byłá dána ná rękoiemſtwo. Jure Municipa: articu:22. 91. Specu:Saxon: lib:j. artic:21. ¶ Bezecni/Krzywoprzyſiężce/złodzyeie/to/ trowie/ktorych y pragi bito/ álbo ſie od thego odkupili. Lupiężce/Swietokupcy/zdrayce/ błaznowie/mężoboyce/wywołánie do roku y do ſześći niedzyel cierpiący/ſwiádkowie prze/ náieci/y poſpolićie ktorzy iáka ſzkárádoſćia ży cia ſą pomázáni / Abowiem hániebnym lu/ dzyom wſzytki vczćiwe ſprawy bywáią zábro nione. ¶ Też nie ſwiádczy vbogi ſproſny/ to

Sługá

Niewiáſtá.

Bezecny.

Vbodzi lotrowie.

iest/ktoryby był kosterá/pijánicá/ nierządny/ dla tego iże takibywa podeyźrzány/ by nie był przenáiety. ¶ Żydowie/ Pogáni/ Odszczepieńcy/ nie mogą być świádkámi przeciw krześciánom. A ieśliby się przydało iżeby żyd miał świádczyć przeciw krześciáninowi/ to ma vczynić ze dwiemá Krześciány y z iednym żydem. A krześciánin przeciw żydowi może świádczyć z iednym krześciáninem/ iáko iesth wyższey o tym. A ktoby świádkowi iáka niegodność ku świádczeniu zádał/ tákiey ma zárázem dowodzić. Speculo Saxon: libro j. articulo 51. glos.

żydowie pogáni heretykowie.

Czás wiedzyenia Swiádkow.

¶ Swiádki kożdy wieść ma wdawszy się iuż w Práwo: wszákże gdzyeby tego była słuszna przyczyná/ może ie przed tym wieść/ iáko gdyby się bał/ áby świádek niezmárł/ ábo ieśli stáry/ ieśli chory/ álbo się ná woyne gotuie/ y dla innych przyczyn/ o ktorych pisze Alcyatus. A komu skáża dowod ná świádki/ bedzye miał szesć niedzyel ku wiedzyeniu ich. Może ie thez zárázem wieść ieśli chce. Jure Munic: articu: 75. A gdy by ná Roku náznáczonym zámieszkał ich wieść/ vpada w swey rzeczy/ y Se-

dzyemu

dzyemu winę przepada dla swego kłamstwá/ iż tego nie dowiodł ná co sie brał. Spec: Saxon: li: j. arti: 53. Wszákże może sie założyć pomocna rzecza/ ktorey będzye powinien potwierdzyć przysięgą/ ieśli mu stroną wiáry w tym nieda. To vczyniwszy otrzymawa ieszcze dwie niedzyele ku wiedzyeniu swiátkow. Dálszey odwłoki iuż mieć niemoże. Jure Municip: artic: 32.

Wiele ma być Swiadkow.

¶ W Káżdey spráwie dosyć iest mieć dwu ábo trzech swiádkow/ wedle Pisma swietego: In ore duorum vel trium/ stat omne verum testimonium. Wszákże w pewnych spráwách wedle Práwá potrzebá ich więcey/ iáko w spráwách haniebnych/ w spráwách poymárley rece/ Specu: Saxon: lib 1. artic: 6. trzebá syedmi swiádkow: A swiádectwem iednego żaden niebywa pokonan/ wedle pospolitey powieści/ Vox vnius/ vox nullius. Wszákże w spráwách ktore nie niosą wielkiey szkody/ yednemu Swiádkowi wiárá bywa daná/ iáko Pasterzowi około szkody/ ktora by sie przez bydle w stádzye zstałá. Abowiem częstho kroć sam przy pásieniu bywa. Sp: Sa: li: ij. ar: 54.

Obyczay

Obyczay wiedzyenia Swiadkow.

¶ Ktho tedy chce wieść świádki/ ma ie pozwáć/ y stronę przećiw ktorey świádki wiedzie áby tego przysłucháłá. A gdy iuż ná roku stáná/ Powod opowiedzyawszy ie/ będzye żądał áby byli do Kołá ku miestcu sądowemu wpuszczeni y wysłucháni. Potym swiádkowie káżdy zosobná ku wysłuchániu przykłádem Dánielá Proroká ma być przypuszczan/ A niż pocznie świádczyć/ tedy ná roskazánie Sędzyego álbo stárszego Przysiężniká/ przysięże tymi słowy. Ja N. przysięgam Pánu Bogu wszytkę prawdę powiedzyeć w tey spráwie/ kthora iest miedzy tymi N. N. stronámi. A tey prawdy niechcę táić dla przyiázni/ nienawiśći/ dárow/ ták mi Boże pomagay. Albo miásto tákowey przysięgi/ iáko w Krákowie ten iest obyczay/ zroskazánia Sthárszego Przysiężniká/ podniesie dwá pálcá y zás spuśći/ potym stárszy Przysiężnik rzecze świádkowi/ záchowawszy vczćiwość káżdemu wedle sthanu iego. Pod tą przysięgą ktoraś vczynił ku Pánu Bogu y ku Vrzędowi/ ábyś w thym prawdę zeznał/ o co iesteś pozwan: y inne nápominánie może vczynić wedle swey rostropnośći: wio-

Dánie: 13.

Przysięgá swiádkow.

dac go ktemu/aby prawde zeznał wedle Pá//
ná Bogáy sumnienia swego. Po tákim vpo//
minániu swiádek bedzye powiedał/ á Pisarz
ma pilnie spisowáć wszythki slowá iego. A
gdy sie iuż wszyscy swiádkowie odprawia/
Pisarz ná żadánie Powodu bedzye zárázem
iáwnie czytał ich swiádectwá. (xx)

O Pytániu przy słuchániu Swiádkow.

¶ Przy słuchániu Swiádkow niektorzy ten obyczay chowáia/ co też iesth wedle Práwá Spec: Saxon: lib: ij. artic: 22. iż Sędzya pytá od Swiádkow/ mieyscá/ czásu/ godziny/ kiedy sie tá spráwá dzyáłá o ktorey swiádczy/ ieśli też to sam widzyał álbo o tym słyszał/ y innych okolicznośći/ ktore stroná powodna Sędzyemu potáiemnie dáie ná kárćie spisáne wedle żáloby á potrzeby swey/ co łácinnicy zowa Interrogatoria. Ale ten obyczay nie wszędy chowáia/ iuż nátym Sędzya y stroná przestáwa/ kiedy Swiádek obowiązány przysięga swiadczy wedle Sumnienia swego to co nálepiey wie w oney spráwie. Wszákże ná długa powieść swiádkow Sędzya niema sie ogledáć/ álerzeczy tylko gruntownieysze obáczáć/

ku sprawie o ktora przyidzie pilnie ábácznie stosować. Pisze Alcyatus.

Odmowy przeciw świádectwu.

¶ Odmowy w świádectwie mogą być ná przeciw tym personam/ktore są wyższey opisáne. Miedzy ktore też poczytáią Mnichá/kśiężá/y niewiásty/iże świadczyć niemogą/wszákże w pewnych trásunkách świádczą/iákogdy rzecz iest o dzyecięciu/ieśli iest krzczone/ieśli się żywo národziło álbo nie. Specu: Saxon: lib: 1. articu: 33.)*( )*(

Niepowinny

Ktore świádectwo bywa ważne.

¶ Swiádkowie ieśli się w powieści swey zgadzaią/tákie ich świádectwo bywa ważne/ázadney odmowy niemász przeciw niemu. Agdy by sobie wrzeczy przeciwni byli/żadnemu wiárá niebywa daná.

¶ Swiádek ieśli sam sobie w swey mowie iest przeciwny/álbo w iednym prawdę powie á w drugim niepráwdę/tákowy bywa odsądu odłaczon. :/: :/: :/:

¶ Powieść Swiádkow watpliwa/záwżdy przes tego/przeciw komu świádectwo iesth wiedzyono/ ma być wykládána. Abowiem

kto czego dowodzi/ ma iáśnie á otwarzyście bez żadney watpliwości dowodzić/ gdzye by ináczey było/tedy on dowod trudny á watpliwy nic niewáży. Spe:Sax:li:i.art:15.glos.

O świádectwie Dłużniká przeciw Creditorowi.

¶ Dłużnik gdy mieni iże dług swemu Wierzycielowi záplácił/ ma thego dowieść sámo trzeć zedwiemá świádki/ ktorzy przy zapłácie byli. Specu:Saxon:lib:ij.artic:6.

¶ Jákim dowodem Powod ná przeciw obwinioney stronie długu álbo inney swey żáłoby podpiera/ Tákowym odwodem obwiniony/przed długu/ bronić sie ma. Ná przykład przeciw obligácyey vrzędnie zápisáney/ quitem vrzędnie zápisánym/ przeciw Cyrográfowi/quitem własney ręki/ ábo też vrzędnym Przeciw Swiádkom/świadectwem tyle persón ile ich powod miał. A gdzye by tego obwiniony nie okazał/ thedy wedle dowodu Powodowego w swey rzeczy vpada. Ale przeciw thákiemu porządkowi Práwá/ tymi czásy dłużnikowi o dług Cyrografem zápisány przy siege sámotrzećiemu dopuszczáia. Zkąd przychodzi iże Cyrográffy máłey wagi

bywáia / nád ktore ku dowodowi nie wiem może libyć co ważnieyszego. A zlego sumnienia dłużnikowi / nic nie łatwiey iedno zapłátę mienić / ná przysiege się brać / powiedáć iż zá dzyeržány Cyrográf / A ku swey przysiedze dwu chłopu álbo ile potrzebá sobie ziednáć y przenáiáć / ktorzy áni ná Boga áni ná swe sumnienie niebaczac / tylko propter mammona iniquitatis s nim krzywoprzysiegáia. Acz niektorzy powiedáia iże s tákimi chłopy ku przysiedze dobrze iest / gdy Credytorowie częstho kroć wzyawszy zapłáte wedle Cyrográfu od dłużniká swego / Cyrográf v siebie zatrzymawáia. Ale tá potrzebá v tákich krzywoprzysiężcow niechay mieysce ma. Wszákże dłużnik ktory ták niedbáły iest / iże zapłáciwszy dług / zapłáty swey od Credytorá quitu nie bierze / gdyby raz álbo dwá tákowa niedbáłość s swa szkoda odniosł / bylby potym w swey spráwie czuynieyszy. Abowiem co łatwiey iáko quit nápisáć: á ku zapłaceniu żadnego przystoynieyszego dowodu nie iest przeciw Cyrográfowi / iáko quit álbo własna ręka álbo vrzednie nápisány: powieda Justinianus / Nihil tam naturale est / quam eodem genere quodq; dissoluere quo colligatum est. Z ktorey Sen-

tencyey

tencyey Justynianowey okázuie sie / iże dowod zapláty przećiw Cyrográfowi nie przes swiádki / ále przes quit ma być. Ale to mędrszych rozsądkowi niechay będzye zostáwiono.

¶ Gdy Powod gołymi słowy żáłuie / obwiniony z żáłoby iego przysięga sie swoia wybije.

O Wyznániu Pozwánego.

Wyznánie / iest pewna á iásna odpowiedź álbo zezwolenie strony odpowiedney ná żáłobe strony powodney / przed własnym Sędziem vczynione. Dowod wtory.

¶ Skutek zeznánia ná Sądzye ten iest / iże odporna stroná / gdy zeznánie vczyni / iuż powod od potwierdzenia swey żáłoby bywa wolen. Vbi enim adest Rei confessio / non est necessaria Actoris probatio.

¶ Obwiniony z zeznánia swego iuż bywa mian zá przekonánego. Specu: Saxo: lib: ij. articu: 18. et 22. glos.

¶ Złoczyńcá gdy swoy zły vczynek zezna / ma być wedle przewinienia skazan: wszákże to ze

znánie gdy sie wściąga ku karániu ná gárdle/ ma być nie poniewolne / nie mękami wydławione/ále dobrowolne przed sądem. Wyiąwszy by przed mękámi były inne pewne licá álbo znáki onego złoczyństwá zeznánego. Specu: Saxon: lib: ij. artic: 18. O czym iest w czwartey części.

Wyznánie kiedy nie iest ważne.

¶ Zeznánia ty nie są ważne. Naprzod/ gdy sierotá kromia opiekunà zeznawa. Abowiem sierotá wedle lat nie wie co czyni. Kto też zeznawa zá boiáźnia śmierći álbo mąk/ wyiąwszy by w onym zeznániu trwał. ¶ Item/ Kto zá soba ku swemu pożytkowi zeznawa. Szalonego zeznanie też nic nie waży. ¶ Item/ z omylności iákiey vczynione/ á z tądże czásem przed skazánim może być odmienione. ¶ Item obwiniony o cudzołostwo/ gdy iest przes przyrodnych narzedow ktemu/ zeznánie iego nic nie waży. ¶ Item/ zeznánie ktoreby było przeciw Práwu.

O Liściech.

List/ iest

Dowod trzeci.

LIst/iest pisánie Vrzędowe ku wywiedzeniu á potwierdzeniu iákiey spráwy vczynione. Tákowe listy Łácińnicy zowa czworákim názwiskiem/ Instrumenta/documenta/munimenta/probationes/dla tego iże stroná przez nie w spráwie swey bywa náuczoná/vpewnioná/y przeciw swemu Adwersarzowi obronna.

Giáwnych y osobliwych Liściech.

¶ Listy sa dwoiákie/Jáwne y Osobliwe. Jáwny List iest/ktory ręką iáwnego Pisárzá bywa napisány álbo podpisány/ábo pieczęcią Vrzędowa zápieczętowány: ktory też pod Jmieniem Sędzyego bywa widimowány/tho iest przepisány. Nád to ktory v sądu przy Aktách bywa pisány. Ktory też ma w sobie podpisanie trzech álbo dwu swiádkow/choć by od osobliwey Persony był nápisány. W tey liczbie poczytáia Księgi z Mieyskiey Cánceláryey vkazáne zá wyznánim Sędzyego ábo Pisárzá iż Mieyskie sa. Też káżde pisánie ktoremu wedle wyczáiu mieyscá bywa wierzono/zá iáwne bywa poczytano. (:) (:)

¶ Osobliwy zásie List iest h/ktory od osobliwey Persony/nie iáwnego Pisárzá ręką by-

wa pisá-

wa pisány/ iáko iesth Cyrograf/ Assezug/ Missywy.

Jáwnemu Listhowi bywa wiárá daná/ ále ták iesli sie ná nim fálsz iáki nie okaże. A ztadże Listy gdy do sądu bywáia przyniesyone/ pilnie máia być obaczone y czytáne/ iesli thám co niemász wyskrobánego/ álbo miedzy Linijámi pisánego. A iesliby Literá ná mieyscu szkodliwym byłá odnowioná/ ktoraby iákie podezrzenie przynosiłá/ táki list ma być odrzucon. Specu: Saxon: lib: ij. artic: 42. Osobliwemu też listowi dáia wiárę w ten czás/ gdy bywa vkazány przeciw onemu ktory gi pisał/ á nie przy sie pisánia swego. Abowiem ktho sie przy iż nie iest pismo iego/ táki ma przysyądz sámotrzeć/ iż ono pismo nie iest iego/ áni pieczec iego/ áni kiedy było: Gdy tho vczyni/ bedzye wolen. Specu: Saxon: libr: 1. artic: 15. glos. in fine. Wszákże wedle Práwá Duchownego y Cesárskiego/ thák bywa pokonány przez świádki y przez przyznánie Liter.

O Pieczęciách.

¶ Pieczęci sądowiákie/ Jedny ważne/ ktore do listu przyłożone potwierdzáia wszelką

sprawe/ iáko są Pieczęći Krolewskie/ Niey//
skie/ y wszelkich Person ná Vrzędzye będących
w sprawách ktore sie przed ich Sądem tocza.
¶ Drugie niewaźne/ ktore żadney rzeczy wie
czney potwierdzáć niemoga/ iáko są pieczęći o
sobliwich Person. ○ ○ ○
¶ Pieczęć troiákim obyczáiem bywa nágá//
nioná. ¶ Naprzod/ ieśli napis ná niey ieśth
práwie zágládzony. ¶ Wtore/ ieśli pieczęć ná
rzezána álbo nálamána. ¶ Trzećie/ ieśli niko
mu nieznáioma. Specu: Saxon. lib: ij. arti//
cu: 42. Et Sum: Ray.

O Przysiędze.

PRzysiągá komu ieśt nákazána/ ma
ia vczynić wedle sumnienia dobre//
go/ áby iáko w sercu rozumie/ thák
vśthy wyznał/ z dobrym rozmyśle//
nim/ z dobrą bácznośćią/ spráwiedliwie: Aby
nie obráził przodkiem Páná Bogá/ biorąc J//
mie iego ná dáremno/ potym bliźniego swego
vszkadzáiąc go niespráwiedliwą przysięgą ná
máietnośći iego/ ná ostátek Sumnienia swe//
go/ potapiáiąc sam syebie. Ma ná then czás
mieć ná dobrey bácznośći Przykazánie Boże/

Dowod czwarti

Nie bierz nádáremno Jmienia Bożego. Abo//
wiem kto bierze nádáremno Jmię Boże/á swe
go fałszu nim podtwierdza: pewna á nie o//
mylna rzecz iest/iż pomsty od bogá nie vydzie.
Exo:20 Nápisano w Zakonie Bożym: Non habebit
insontem Dominus eum/qui assumpserit no
men Domini Dei sui frustra. A mimo to we//
dle Práwá/krzywoprzysiężcá zstawa się beze//
cnym/á ku świádectwu y ku żadnemu dosto
ieństwu nie bywa przypuszczon. Specu: Sa
xon: lib: ij. articu: 11. (:)

Przysyegá iáko ma być oddaná.

¶ Przysiegá wedle żáłoby ma być oddaná.
Jure Munic: artic: 68. ¶ Ná przykład/ iesli
kto o dzyedzictwo iest obwinion/ ták przysięże
Jże dzyedzictwo o kthore iestem obwinion/
mam od tego N. kupione/álbo dárowáne/ ál
bo z spadku Oyczystego dosthapione. ꝛc. ¶ A
iesli o Mężoboystwo/tedy táka rota przysięże.
Jákom iest obwinion przes tego N. iże bym
przyiaćieláiego ábo brátá N. zábił/ábo ránił/
tego vczynku nie iestem winien. Ták mi Pá//
nie Boże pomagay. ./. ./.

Przysyegá Swiádkow twierdzá=
cych głowna przysiege.

Przysiegá

¶ Przysiegá Swiádkow kthorzy drugiego Przysiege potwierdzáć chcą/ ktorych Láćinnicy zową Compurgatores/ táka ma być. Przysiegá ktora vczynił ten N. około dárownego Imienia/ álbo zádánego sobie Mężoboyſtwá N. ieſt prawdziwa y ſpráwiedliwa. Thák mi Pánie Bożе pomagay. Dla tego ći społem przysiegáiacy máią być thákowi/ ktorzyby dobrze ználi tego zá ktorym przysiegáią/ y zácho-wánia iego dobrze byli świádomi/ áby thák przysiegą swoią Páná Bogá y sumnienia swego nie obrázili. Specu: Saxon: lib: 1. art: 39. Nie z onych liczby/ ktorzy ſnadź zá kofel piwá ázá pare groſzy przysiegliby iż Bogá niemáſz ná niebie: nie rozważáiąc ſobie co ieſt przysiegá/ á iáko Pan Bog krzywoprzysiężce ſrodze záwżdy karał/ y karze. O czym doſyć świádcza Hiſtorye / ták Piſmá Swiętego iáko y świeckie.

Przysyegá Pomocnikow.

¶ Przysiegá onych ktorych winuią/ iżeby mieli dáć przyczyne złego vczynku/ thák bywa. Jáko mię winuią iżebym ia ku temu mężoboyſtwu rády y pomocy dodawał/ y miał bym o tym wiedzyeć/ tego nie ieſtem winien/ ták mi

pánie Boże pomagay. A oni zás ktorzy s nim przysiegáią ták bedamowić. Przysiegá ktora ten vczynił/iże nie był ku pomocy temu mężoboystwu / iest spráwiedliwa y prawdziwa. Tákowe wszytki przysiegi máią być wedle skazánia/wedle żáloby/odmieniwszy rzeczy y persony/co ma być odmieniono.

O Przysyędze ná Roku nie oddáney.

¶ Jesliby kto przysiegi sobie o cokolwiek przed Sadem przysądzoney ná roku náznáczonym nie oddał: táki iuż w dlugu álbo w inney rzeczy o ktora był obwinion/y w winie Sędzye mu vpada / iesliby sie iáka pomocna przyczyna wedle práwá nie obronił/ przecz ná roku przysiegi oddáć nie stánął. A gdzyeby obwiniona stroná gotowa była przysiadz / czásu náznáczonego/ná mieyscu zwyczáynym sadownym/á powodby przysiegi nie przyimował/ álbo przy tym nie był/iuż obwiniona stroná od przysiegi bywa wolna/y od dlugu/ y od wszytkiey rzeczy o ktora była obżałowána. Speculo Saxon: lib: ij. artic: ij.

Czás oddánia Przysięgi.

¶ Czás oddánia przysiegi trwa do południá w dzień ku Przysiedze nákazány. Przeto strona ktora ma czynić Przysięge/ pilnowáć tego ma do południá/ ná mieyscu zwyklym gdzye przysiegi oddawáia. A gdyby stroná kthora ma przysłuchác przysiegi nie stánelá; tedy da pilnosć swoie zapisác/a strony przećiwney nie pilnosć. Tymże sposobem druga stroná ktora ma przysiegi słuchác vczyni/ gdyby oná ktora ma przysiadz nie stánelá.

Postępek przy oddániu Przysięgi/ gdy obiedwie stronie stáną.

¶ Jesli ná roku przysiedze náznáczonym obiedwie stronie stáną/ ták powodna iáko obwiniona: Prokurator strony ktora ma oddác przysięge ták rzecze. Pánie Sędzya wedle dzisieyszego roku/ten stoi N. gotow przysięge vczynić/ y żada áby mu rotá nákazáney przysięgi byłá rozpowiedzyaná: y pyta ná Práwie/ Acz to ma być. Skaże Sędzya iż to ma być. Potym Dekret z Ksiąg álbo z Minuty bedzye czytány/ y rotá przysiegi przez Pisárzá ma być rozpowiedzyaná. Dáley bedzye pytał Prokurator/ Acz iego Pryncypałowi nie ma być dopuszczono przestrzedz ty wszytki rzeczy/ ktore

przy tákiey spráwie máią być przestrzeżone: A zwłaszczá iesliby przysięgi wedle biegu Práwá zárázem wypráwić nie mogł / ile kroć się może popráwić. Skaże Sędzya iesli stroná iest Pánieńska płeć / iże się może popráwić ile iey będzye potrzebá. A iesli mężczyzná / tedy do trzećiego rázu / ktory gdyby po wtorey po trzećie przysięgi nie wypełnił / y słusznie nieoddał / iuż dáley słow swych popráwowáć nie może / á zá káżdym przysięgi powtorzenim / Sędzyemu winę przepádnie. Dáley będzye pytał Prokurator / iáko do znáku męki Páńskiey Pryncypał iego ku oddániu przysięgi przysthępić ma. Skaże Sędzya / iż poklęknawszy. Spyta ieszcze / ácz iuż czás położyć pálce ná znáku męki Páńskiey. Skaże Sędzya / iże czás. Tu mamy wiedzyeć / iesli Mężczyzná Przysięgę przed Sądem vczynić ma / słusznie może pálce ná Krzyżu położyć / y ziąć bez dozwolenia Sędzyego: á przes to nic nie vtraca / y Sędzyemu winy nie przepada. Iure Municipa: articu: 97. Dáley Prokurator będzye pytał / iesli iuż czás przysięgę oddáć. Skaże Sędzya iż czás. Przytym Prokurator tey strony ktora ma przysięgáć / gdy iuż ták ku przysiędze będzie spráwiona / może słusznie bez winy prośbę v-

czynić do strony przysiegi przysłuchaiacey/ á/ by iego Pryncypałowi przysiegá była odpusz/ czoná. Ktora iesli s przyzwolenim Sedzye/ go bedzye odpuszczoná: tedy iuż stronábedzie wolna od tego o co była obwinioná/ y winy Sedzyemu nie bedzye winna dáć. A iesli przy siegábez przyzwolenia Sedzyego bedzye odpu szczoná (Abowiem snadź Sedzya rzecze/ mo/ żesz odpuścić przysiege práwu memu nie szko/ dzac) tedy Sedzyemu wineda. Jure Muni/ cip: articu 98.

¶ Jesli by zás stroná przysiegi odpuścić niech ciálá/ bedzye ia powinien vczynić wedle De/ kretu y żałoby/ iáko iesth wyższey opisano. A wypełniwszy słusznie przysiege/ bedzye Pro/ kurator pytał ná Práwie. Acz iuż słuszniey wedle biegu práwá przysiegá iest wypełniona Skaże Sedzya/ iż słusznie y wedle Práwá. Dáley bedzye pytał/ ácz iuż czás z znáku meki Pańskiey pálcę ziáć. Skaże Sedzya/ iż czás Potym bedzye pytał/ ácz iuż czás wstáć: ska/ że iże czás. Ná ostátek spyta/ iesli iuż o te rzecz o ktora był od strony obwinion/ ma mieć iákie vcierpienie. Skaże Sedzya: Gdyż o to N. w swey odpowiedzi mienił iż tego niewinien/ y Przysiege iemu przysądzona wedle Práwá

oddał/ dla

oddał/dla tego mabyć wolen od spráwy táko-
wey/ y żadnego dáley o thę rzecz vćierpienia
niema mieć wedle práwá.

Ten postępek około przysiąg ná wielu miey
stcách iest ábrogowány/ná wielu go też przy-
strzegáią/á ile ia bacze/dobrze to czynią. Abo
wiem ty Cerymonie/ ktore się tu dzyeią przes
pytánia y skázowánia/ mogą drugiego sum-
nienie zmiękczyć/ ku skrusze przywieść/ y od
przysięgi odwieść/kthore iednák nigdy nieby-
wáią bez obráżenia Máiestatu Bożego z ie-
dney strony/ábo tey ktora wiedzye ná przysię-
gę/iż źle wiedzye/ábo tey kthora przysięże/ iże
źle przysięże. Chowáią w inych stronach więt
sze przy tym Cerymonie: iáko gdy kto ma przy
siądz/prowádzą go ná Rynek albo ná pole do
znáku męki Páńskiey/idzye przy nim Kápłan
rozważáiąc mu co iesth przysięgá/ iáko Pan
Bog krzywoprzysiężce karze/ niosą przed nim
znák Męki Páńskiey/ dzwonią we wszythki
dzwony/áby ták przed oblicznością wiele lu-
dzy przysiągł/ ná iákim mieyscu wzgorę wy-
dánym/áby był widzian od wszytkich ludzi:
Co się ieszcze bárzo rzadko przytráfia: Muśi
być spor o wielką rzecz/iż by się táka przysięgá
tráfić miałá: Nie ták iáko tu ná wielu miey-

scách w

ſcach w Polſzcze ták ſie ty przyſiegi ſpoſpolito wáły/iż rzadki tydzyeń ktorego by nie były. A niewiem by też wiele kroć nie zá przyczyna álbo zá namowa niebogoboynych Prokuratorow/ktorzy chcac y myto wietſze od Principa łáſwego otrzymáć/y nakłády ná przezyſkáney ſtronie pozyſkáć/wioda ſtrone ſwoie ná przyſiege/nie máiac wiecey ná ſwoim iezyku przedáynym iedno to. Przyſież nic to nie ieſt/ iáko byś Paćierz zmowił. Juſte iurare eſt Deum orare/nie rozważáiac námniey ieſli ſpráwiedliwie ma przyſiac álbo nie. ¶ Piſze Pierius Valerius/iż ná niektorych mieyſtcách á zwłaſzczá w Iſlanćiech był ten ſpoſob przyſiegi/ iż ten ktory miał przyſiegáć/muſiał roſpalone żelázo/ wyiethe z pośrzod wegla goráiacego w rece bráć/y ták ſie przed Sedzyem/y przed ſtrona żáłuiaca vkázáć. Jeſli by od onego żelázá namniey niebył obrážon/ iuż ſie zſtawał wolnym iáko niewinny: Agdzyeżby onego żelázá rozpalonego wrece w zyać niechćiał/iuż w onym o co go winowano vpadał:y był mian zá winnego y przekonánego. A iże thá przyſiegá nie byłá ku zdrowiu beſpieczna: tedy ten ktory miał przyſiegáć/przypráwiał ſie ktemu przed tym/poſty/ſpowiedzya/przyiećym świátośći

lib:46.Sie roglifico rum.

Ciáłáy Krwie Páńskiey. A v nas gdy ktho przysiegáć ma/nic innego niemáſz/iedno Prokurator spytha/może klęknąć: może. Może dwá pálcá położyć: może. Może wstáć: może. Przeszedł: przeszedł. Wolen: wolen. Thákże drugi bywa wolen/iże vbogiego człowieká z máietnośći wyprzysiega. Záprawdę by też ten obyczay około przysiag tu w Polszcze chowáno/o ktorym powiedzyałem wyżſzey: mniemáiąc drugi áby go wiecznie w pole álbo ná Rynek wiedzyono/z kąd by ſię nigy nie wrocił/iednáko by ſię ich wiele/vchodząc gniewu Bożego/záchowáiąc ſumnienie dobre. A w zgodzye/w miłośći Krześciáńſkiey mieſzkáli/wiáruiąc ſię trudnośći/nakłádow/zámieſzkánia/nie prágnąłby ieden drugiego máietnośći/nie wiele by było bogaczow z przysiag/ káżdy by ná swym ſkromnie przestał/s poczćiwośćią z dobrym ſumnienim/co mu Pan Bog dał. Bo Salomon powieda. Melius eſt pugillus cum requie//quam plena vtráque mánus cum labore et áfflictione. Wszákże tho Przełożonych opátrznośći niechay będzye poruczono. ○ ○ ○ ○

O wolnośći przyſyegáiącego.

W Práwie

¶ W Prawie gdy ieden drugiemu zdawa przysiege/ iuż nie może dáley przeciw niemu czynić w oney spráwie/ iesli by przysiągł. Przyczyná tego iest/ iże przez przysiege zstał sie wolen. ¶ Niemoże też Powod przeciw niemu czynić o krzywoprzysiestwo/ Abowiem tá iuż spráwá nie iemu przynależy/ ále Pánu bogu/ ktory zna sercá ludzkie/ to má być poruczono. Specu: Saxo: lib: ij. artic: 34: lib: j. arti: 18.

Gdzye sye Przysyega odwieść niemoże.

¶ O Wszytki krzywdy ná ktore dowod iest/ żaden niemoże przysiega odeydź. Ale gdzyeby nie było żadnego dowodu / tedy obwiniony rychley sie może odwieść przysiega / niż by go Powod miał pokonáć: przyczyná tego iest/ iż Práwo przychylnieysze iest stronie obwinioney / niż powodney. Jus fauorabilius est Reo/ quám Actori. Speculo Saxon: lib: j. articu: 18. glos.

¶ Przysiege Plenipotentowi od Páná swego spráwuiacemu przysądzona/ Pan á nie Plenipotentia oddáć powinien. Spec: Saxon: lib: ij. articu: 42. A gdy też bywa niewiescie przysiegá przysądzoná/ nie Opiekun iey/

przes ktorego spráwnie / ále sámá przysyadz
ma: prza/odpowiedź/żałobá iey ma być przes
Opiekuná. Spe: Sax: li: j. art: 46.

¶ Ná przysiege żaden się nie ma brać/áż gdzye
by innych dowodow nie zstawało. Speculo
Saxon: lib: j. articu: 18. To iest/gdzyeby nie
mogł mieć świádkow/álbo Vrzędownych li/
stow pod Pieczęćia/álbo Ksiąg vrzędowych/
y innych ważnych dowodow/ ktorym bywa
wiára daná.

Przysięgá Zydowska/nápisána w Chronice Czeskiey/ z Práwá Justynia/ ná Cesárzá.

¶ Zyd káżdy ma przysiegáć sámowtor. Ten
ktory będzye przysięgał/ma stáć bossymi nogá/
mi/ tylko w koszuli/ ná swiniey skorze nowo
odártey. A drugi żyd będzye stał przeciwko ie/
mu/ twierdzac iego przysięgę.

Rotá tego ktory będżye przysięgał.

¶ Jákom iest obwinion od tego N. o máiet/
ność iego/o klenoty/o száty/ iáko on twierdzi
przeciw mnie w swoiey żałobie / ábych ie k so/
bie przyiał/álbo ie miał/y o nich wiedzyał: przy/
siegam Pánu Bogu / ktory stworzył niebo y
zyemię/ y wszytki rzeczy ktore w nich są: przy/

siegam przez wszytki imiona iego swiete/ktore napisał Moiżesz służebnik iego. Przysiegam przez pięcioro Księgi Moiżeszowe / w ktorych iest napisane Dzyesięcioro przykazánia iego/ktore sam Bog prawą ręką napisał/ á mnie niesprawiedliwie przysięgać zákazał: iże ia tey máietności nie mam/ani kleynotow/ anisząt/ iżem ich áni od tego N. áni od żadnego innego(ták iáko mi ewinuie)ku sobie nie przyiął/ánim tego miał/ áni mam/ áni o tym wiem. Ták mi pomoży Bog/ ktory iest początkiem y dokończenim/ktorego imię Adonay.

Potym drugi żyd przeciw niemu stoiąc ták ma mowić.

N. Jákoś przysiegę vczynił/że tego N. máietności / szat / kleynothow N. nie masz / ániś miał/ ániś iey k sobie od niego áni od kogo innego nie przyiął/ áni w swych skrzyniách/ áni w gmáchách/ áni w swey zyemi nie chował áni żadna czeladź twoiá. Jeśliześ sprawiedliwie przysiągł/ ták tobie Pánie Boże pomoż/ ten ktory stworzył z niczego niebo y zyemię/ gory y przepáści/ powietrza y wody/ drzewá/ liścia/ y trawę/ y ciebie.

¶ A ieśli niesprawiedliwie á krzywie przysię-

Przeklectwo straszliwe za niesprawiedliwa przysiege.

gasz/ day Pánie Bożе tobie zá błogosławień//stwo przeklectwo/ áby twoią modlitwą kto//ra iest w Kśiegách Táffrkássym nápisána/ to//bie niepożyteczna była/ áby ná cię żadna mi//łość Bożа nie przyszłá/ ábyś vsechł iáko gory Gelboe/ktore przeklał Dawid/ná ktorych zá//bit iest Saul y trzey Synowie iego; Aby ná cię przyszedł Málchimelech/ áby ná cię przesta//pił trad Náámánow/ iáko ná sługę Elizeu//szowego Gezy. Aby ná cię przyszłá Iszkopá/ ná twą żonę/y ná twe dzyeći/ y ná twoy wszy tek rod.

¶ Jeślіże niesprawiedliwie przysiegasz/ day Bog áby ná cię spádłá siárká/ smołá/ y ogień pałáiący/ iáko spadáłá ná Sodomę dzyewięć dni y dzyewięć nocy: Aby cię spalił ogień iáko Nádábá y Abiu/ iáko pięćdzyesiąt mężow ná modlitwę Eliaszá Prorokа: áby zyemiá twey niesprawiedliwey przysięgi nie zniosłá/ ále cię bie iáko Datáná y Abirona żywego pożárłá.

¶ Jeślіże niesprawiedliwie przysiegasz/ day pan Bog áby twoie dzyeći/ y przyiaćiele twoi/ y narod wszytek twoy/ nieprzyszli miedzy dzie dzictwo Abrahámowe. A ty ábyś nigdy nie przyszedł do Jeruzálem. A Moizesz w przysz//łym żywoćie áby tobie nie dał pożywáć Sze//

rábará á Leuiáchám. Ták tobie pomoż Pan Bog wieczny/ ktorego imię swięte Adanay. Amen. ./. ./. ./. ./.

O Ortelu.

ORtel/ Sententya/ skazánie/ zá iedne rzecz iest/ gdy Sędzya wysłyszawszy obudwu stron żáłobę y odpowiedź y wywodu/ wyda wyrok kthorym iednego czyni wolnym á drugiego winnym. Specu: Saxon: lib: 1. artic: 62. A ma wydáć wyrok zá thymi okolicznośćiámi/ przed Południem/ syedząc/ náczczo/ nie w dzień święty/ záchowawszy przy thym porządek práwá/ przy oblicznośći obudwu sthron/ wedle żáłoby y odpowiedzi stron/ á nie wedle swey wiádomosci. Spec: Saxon: lib: iij. articu: 69. .·. .·. .·. .·.

Sędzya iesli ma sędźić wedle swey wiádomośći.

¶ Rzeczono iest iż Sędzya ma sędzyć wedle obudwu stron wywodow.) Bywa tu gadká miedzy wielemi/ iesli Sędzya ma sędzić wedle swey wiádomosci/ czyli z powieśći á wy-

wodu sthron. Ná przykład: Winnia kogoo Mężoboystwo/á Sędzya wie człowieká być niewinnego/ á obwiniony ná żałobę nic nie odpowiáda/zá ktorym milczeniem zda sie iż ná obżałowánie przyzwala. Aczkolwiek tu rozumieia ich wiele/iżeby Sędzya wiecey miał sędzić wedle swey pewney wiádomości/ niżli z watpliwey stron powieści/ áby sie nie zdał być Piłatem/ ktory fałszywie zbáwiciełá nászego wydał wiedzac/ iáko pismo świadczy/ iż go żidowie z nienawiści wydáli. Wszákże wiecey ich ták zámykaiąy rozumieia być rzecz bespieczniey̨sza/ áby Sędzya sądził wedle powieści strony y wedle wywodow. Abowiem w ten czás Sędzya iest Personá iáwna/ ktoremu z własney Persony nie przynależy w oney spráwie nic wiedzyeć / y owszem gdyby z własney wiádomości sądził/ mogł by sie omylić y stronam wiele vblizyć/ mniemáiąc áby othym dobrá á pewna wiádomść miał. Spe: Saxo: lib: ij articulo 41. Ale Sędzya ktory ma przed oczyma Páná Bogá/ ktory prawdę y spráwiedliwość świętą miłuie/ pámiętáiąc ná to iż go też pan Bog w dzyen Sądny będzye sądzył/ ieśliby miał co watpliwego y swemu sumnieniu przećiwnego: tedy dla lepszego vznánia

prawdy/

prawdy/ spráwę onę ná inny czás odłoży/ z-
właszczá gdzye idzye rzecz o zágubienie czło-
wieká/ non ex recenti facto/ zá kthorego Pan
Krystus żywot swoy ták iáko y zá onego Sę-
dzyego wydał. :.: :.: :::

¶ Rzeczono iest wyższey/ iż Sentencya ma
być wydána przy oblicznośći stron) Abowiem
gdyby powod niestánał ku wydániu Senten
ciey/ stroná odporna da mu Contumácyą/ to
iest iego nieposłuszeństwo zápisáć/ dla ktore-
go iuż powod muśi znowu pozwáć stronę bę
dzyeli chćiał/ zápłáćiwszy iey pierwey nakłá-
dy Práwne. A gdy by obwiniony niestánał ku
wydániu Sentencyey/ vpada w thym o co
nań żáłowano/ á to dla tego iż iuż vczynił od
powiedź. Specu: Saxon: lib: ij. articu: 9. A
bowiem iesliby odpowiedzi stroná ieszcze nie
vczyniłá/ powod ią będzie przezyskował dáley
podług práwá iáko wyższey nápisano.

Strony w czym vpadáią gdy ktora ku słuchániu Ortelu nie stánie.

¶ Rzeczono też wysłyszawszy obiedwie stro-
nie) Jest ktemu przykład piękny o Krolu Ale-
xándrze/ kthory ile kroć się przydáło/ iżby po-
wod ná sądzye rzecz swoię powiedał w nieby-
tnośći oney strony ná ktorą żáłuie/ iednym go
tylko vchem zwykł słucháć/ á drugie ręką zátu
láć/ dáiąc przes tho znáć/ iże drugie vcho ku

Sędziemu przysthoi o biedwie stronie słucháć.

słuchániu drugiey strony chował. Co przyna leży ná dobrego Przełożonego á spráwiedliwe go Sędzyego. Dał tu przykład Krol Alexán der/ wszytkim Sędzyom/ aby obiedwie stro/ nie ku wysłuchániu rownie przypuszczáli. Já koż v Athenieńczykow Sędzyowie obrani/ ná to nawięcey przysięgáli/ podług práwá pi sánego sędzić/ á obiedwie Stronie zárowno słuchać. Mogąsie tu obáczyć ći przełożeni/ kto rzy vbogiego człowieká z prostey tylko czyiey powieśći/ ás swey nienawiśći/ álbo vporu/ w net zdádzą do więzienia/ wnet mowią: Bie/ gay: wskok po tego chłopá/ prosto s nim do Kabatá. ○ ○ ○ ○

Rożnosć Ortelow.

¶ Ortel álbo sentencya iesth dwoiáka ¶ Je/ dná ktorą bywa wydána nie ogłowna rzecz o ktorą żáłuią/ áleśie przytrzy z przypádley gadki ktorą od Prokuratorow bywa wrzucona mie dzy początek á dokonánie spráwy/ iáko około Mocy/ Odwłok/ Oprawy/ Gwaru/ Odmow ꝛc. Táka Sentencya Láćinnicy zowa/ Inter locutoriam aut Accessoriam. Druga Sen/ tencya iest/ ktorą bywa z żáloby á práwcy od powiedzi wydána: Ktorą iuż w sobie zámy/

Accessoria sentencia.

ka wolność

ka wolność iedney strony/ á drugiey winność álbo vpad. Táka Sentencya zowa Láćinnicy Diffinitiua. ::: ::: :::

Diffinitiua sentencia.

O Appellácyách.

APpellatio/ zowa odezwánie od obćiężliwego Skazánia niższego Sędzyego/ do wyższego/ dla popráwienia tego coby od niższego prze nievmieiethność/ álbo nieopátrzność/ álbo też iáki vpor/ było opuszczono/ z vbliżenim iedney strony.

Czás Appellácyey.

¶ Od Sentencyey obćiężliwey zárázem ma być áppellowano do Wyższego Sędzyego/ podług porządku Práwá: A od ktorey Sentencyey zárázem poki Práwo siedzi nie áppelluia/ tá przychodzi w rzecz osądzona/ y czyni Práwo miedzy stronámi. Speculo Saxon: lib: ij. artic: 6. Jure Munic: artic: 10. 11. et 13. Aczkolwiek to Práwo wielem nieiáko iest obćiężliwe/ gdy ieden bez rozmyslenia/ bez rády

Od sentencyey zárázem ma być appellowano.

przyiacielskiey/y tych co sie w prawie rozumieią zarazem ma appellować/zwłaszcza ten ktory iest tak niedowcipny/iż ani rzeczy oney sentencyey ani slow zarazem nie poymie. Wszakże iż to iest wedle Prawá/ták musi być trzymano. Przeto według Prawá Cesárskiego dozwolono dzyesięć dni ku appellowániu/y ktemu iesliby co przed pierwszym Sędzyem było opuszczono/mogą obiedwie stronie przed wyższymi Sędzyámi/od ktorych sie iuż nie godzi appellować/dołożyć y okázać.

Do kad ma być pożądnie appellowano.

¶ Appellácya w krolestwie Polskim z miast y z miásteczek/ná Prawie Niemieckim zásádzonych/przodkiem idzye do Prawá wyższego ná Zamku Krákowskim założonego/przez Kázimierzá Wielkiego/ Swiethey Pámięci Krolá Polskiego. A od Prawá wyższego/iuż do naywyższego Sędzyego/do Maiestathu Krolewskiego/ álbo do Comissarzow sześći Miast/ná to vprzywileiowánych/Iure Municip: articu: 11. in glos. marg. ktorzy ku rozstrzygnieniu tákowych Appellácyy trzy kroć sie zchodzą ná Rathusz Krako: do roku/ Ná

Gromnice / ná S. Stánislaw Máia / y ná S. Michał / po dwu z Rády z tych Miásth: z Krákowá / z Saczá / z Kázimierzá / z Bochnie / z Wieliczki / z Ilkuszá.

Ale w Rusi z Miásty z miásteczek ápelluią do Rádzyec Lwowskich / dla tego iż we wszytkiey Ruskiey Zyemi / Lwow iest Miásto naprzednieysze y naglownieysze. A słusznie to bywa / bo y wedle Práwá / ktoreby Miásto w ktorey Prowincyey było glownieysze y przednieysze / to ma być głową Práw innym Miásteczkom y wsiam. Jure Municip: artic: 11. et 12. glos. A zás od Rádzyec Lwowskich / do Práwá wyższego Máydeburskiego Zamku Kráko: potym do Máiestatu Krolewskiego / álbo do Comissarzow sześci Miast.

Czás ku wypráwowániu Appellácyey.

¶ Ku wypráwieniu á skończeniu Appellácyey ktora idzye ná wyższe Práwo / dálszy dzyeń iest sześć niedzyel / liczac ten czás od tego dniá w ktory się zstánie Appellácya. Jure Municip: artic: 11. Specu: Saxon: lib: j. artic: 2. et lib: ij. articu: 12.

A zásie od Sentencyey wyższego Práwá / do

Comissarzow szesći Miasth wyższey miáno-
wánych składáią czás ná pierwsze ich zeszćie
ná Ratusz Krákowski. A iesli do Krolá/ te-
dy w szesć niedzyel: co ma być rozumiano/ gdy
by był w Zyemi. Abowiem gdy nie iest w Zye
mi/ tedy w osmnaśćie niedzyel.
Ale Práwem Gośćinnym ku wypráwieniu
Appellácyey do wyższego Práwá czás iesth
dzyewięć dni. Od Sentencyey wyższego prá-
wá do Krolá/ tákże dzyewięć dni/ iesli iest w
Zyemi: A iesli nie iest w Zyemi/ thedy troiá
dzyewięć dni.

Jesli od káżdey Sentencyey ma być ápellowano.

¶ Káżdy ktory sie rozumie być ciákim niesprá-
wiedliwym skazánim obćiążony/ w káżdey
spráwie od káżdego vćiążenia może ápello-
wáć. ij. q. 6. c. Omnis oppressus. Wszákże
tu Sędzyowie máią pilnie przestrzegáć/ áby
niepotrzebnych Appellácyy nie dopuszczáli/ á
zwłaszczá tám gdzye Sentencya iest Accesso
ria/ to iest nie ogłowna rzecz ieszcze wydána.
Bo drugi bedzye ápellował nie dla iákiey ob
ćiążliwośći/ iedno iżby vbogiemu człowieko-
wi z vpor swego áz dostátku pieniędzy sprá-

wiedliwość

wiedliwość przedłużał / A przes ten czás niż sie skończy spráwá pożytkow sie z Imienia ná-zobał. A snadź by tu powod nie bárzo sumnienia swego obráźił / gdy by in friuolis Appellationibus / (mowie gdzye iáwna rzecz iest / iż sie kto do wyższego Sędzyego niepotrzebnie odzywa) stronie áppelluiacey nie chćiał w tym wiáry dáć / iáko dla obćiężliwośći / álbo dla vbliżenia swey spráwiedliwośći / á nie dla przewłoczenia tylko appeluie / áby ná to przysyagł: Przes to by sie zábiegáło niepotrzebnemu przewłaczániu spráwiedliwośći Ludzkiey. Co też iest wedle prawa Feu: c. 70. Et Spec: Saxon: lib: ij. articu: 12.

Appelluiaca Stroná przysyadz ma iákome dla przewlacánia áppelluie.

Obyczay áppellowánia.

¶ Po wydániu Sentencyey / Stroná ktora sie rozumie być obciażona / bedzye sobie żadáłá od Sędzyego dozwolenia ná odstapienie y ná porádzenie / iesli ma od oney Sentencyey áppellowáć álbo nie. A gdzyeby odstapiwszy nie wrociłá sie / thedy Powod da iey przywołáć trzy kroć / áby przystapiłá do Práwá / przyimu ieli sentencya ábo nie. Jesliby sie niewroćiłá poki Práwo syedzy / tedy oná Sentencya przychodzy w rzecz osadzona / y czyni práwo mie-

dzy stroná-

Postępek przy appellowániu:

dzy Stronámi. A ieśliby się ku áppellowániu wróćiłá/ ták iey Prokurátor w áppellowániu postąpi. Pánie Sędzya Princypał moy przodkiem dzyękuie zá dozwolenie ku odstąpieniu y ku porádzeniu/ Sentencya tá widzi się mu być obćiężliwą/ nie przyymuie iey zá práwo/ y zákłáda się pieniądzmi do Komory Jego Kr. Mił. ćiągnąc się thám gdzye się spráwnie ćiągnąć ma/ y pyta ná Práwie/ ácz go Apellácya y dálszy dzień niema doydź. Co mu Sędzya nákaże. Specu: Saxon: lib: ij. articu: 12. Jure Munic: arti: 74. Potym stroná appelluiąca położy przed Sąd Kopę/ ábo (iáko iest kędy obyczay) trzy złote/ z kthorych w skrzynce Przysiężniczey zostáią pięć y dwádzieśćiá groszy/ á z tych potym Przysiężnicy biorą groszy dwádzyeśćiá/ w spolny dział kthorzy przy Appellácyey byli: A Woyt pięć/ to iest/ ieśli potwierdzą ich Sentencyą ná wyższym Práwie. Abowiem ieśli nie potwierdzą/ tedy stronie ktora appellowáłá ty pięć y dwádzyeśćiá groszy wrácáią. Insze pieniądze od trzech złotych obracáią część ná Pisárzá/ część do wyższego Práwá/ część słudze ktory Rotuł odnośi/ iáko kędy zwyczay niesie. Może thez sobie stroná áppelluiąca przestrzedz ieśliby się z Ap-

pellácyą

pellácya rychley niż sześć niedziel wynida mo-
gła zgothowáć / áby ia mogłá odpráwić. Co
mu Sedzya przes Sentencya nákaże / iż może
vczynić przypozwawszy strone wedle práwá.
Potym Przysieżnicy spisány przes Pisárzá w
szytek postepek oney spráwy / odesla wczás do
wyższego Práwá przes posłá swego / ze wszyt
kimi dowody ktorych obiedwie stronie vżywá
ły / nic nieopuszczáiac / á to zápieczetowawszy
w swoy List ná cáłym Arkuszu ták nápisány /
iesli chca po Láćinie.

Famatis et Prudentibus Dominis / Aduo-
cato prouinciali / et Scabinis Juris supremi
Teutonici Maydeburgeñ: Castri Crac: Ami
cis charissimis et honoran.

Prudentes ac honorati Domini amici cha
rissimi ac honoran: Salutem et omnem foeli-
citatem cum omni gratificandi studio. Ha-
bita est coram Judicio nostro actio inter N.
ab vna et inter N. partibus ab altera / occa-
sione N. Deinde sententiam nostram / quam
inter partes pronunciauimus / praedictus
N. pro Jure non suscepit / verum ad Jus su-
premum Teutonicum Castri Crac: D. ve-
strarũ appellauit / id quod ex processu causae
quem praesentibus inclusum transmittimus

D. vestrae rectius cognoscent. Proinde D. vestras rogamus / vt nos de Sententia sua secundum iuris formam velint reddere certiores. Dat: N. a prolatione sententiae / Feria &c. Scabini Ciuitatis N.

Otworzenie Rotulu przyniesyonego od wyższego Prawá.

¶ Rotul od wyższego Práwá ná dálszym dniu przyniesiony / nie indzye ma być otworzony / iedno ná mieyscu sądownym Przysieżniczym przy obliczności obudwu stron. A ieśliby tá stroná ktora ápellowálá / nie stánęłá ná dálszym dniu / y Rotulu by nie wniosłá: tedy druga stroná da swoie pilność zápisáć. Potym ná drugim bliskim Sadzye bedzye pytáć / Acz ono skazánie od ktorego stroná ápellowálá / á Appellácyey swoiey nie kończyłá / nie ma w swey mocy zostáć? Skaże Sędzya / iż iuż ma w swey mocy zostáć / y wnidź w rzecz osadzona. Wszákże ieśliby sie iáka pomocna przyczyna wymowiłá / przecz Appellácyey ná dálszym dniu nie odprawiáłá / nic ná tym nie traci. Specu: Saxon: lib: ij. art: 12. glos. A gdyby stroná ápelluiaca stánęłá / á przeciwney by strony nie było / tedy tá ápelluiaca / da

Postępek strony: ktora ná dalszym dniu z Appellácyey sthánie: przeciw tey ktora nie stanie.

luiaca/ da tákże swoie pilność zápisáć/ y da przypozywáć stronę przećiwną po wtore/ y po trzećie/ ku otworzeniu Rotułu. A gdzye by przećiwna stroná ták po wthore y po trzećie przypozwána nie stánęlá/ y po czwarte pomocney przyczyny niestánia nie wniosłá: Już Sentencya wyższego Práwá ma być otworzoná y czytána. Kthora iesli będzye ku szkodzye strony v sądu będącey/ á ku pożytkowi oney ktorey nie będzye: tedy tá ktora nie stawáła/ Práwo swoie tráći/ dla swey niewdzyęczności. Jure Municip: artic: 11. A iesliby obiedwie stronie stánęły/ tedy ná żądánie ich z roskazánia Sędzyego Rotuł ma być przes Pisárzá Mieyskiego otworzon/ y Sentencya iáwnie czytaná przed sądem. Od ktorey iesli żadna stroná nie áppelluie/ wnidzye w rzecz osądzoną/ y vczyni Práwo miedzy stronámi. A iesliby ten przećiw komu iest wydána rozumiał być sobie obćiężliwą/ y chćiał od niey áppellowáć/ ták będzye postępował. Pánie Sędzya/ Sentencya wyższego Práwá/ widzi mi sie ku mey Spráwiedliwośći być obćiężliwa/ ktorey zá Práwo nie przyimuie/ ále od niey áppelluie do Krolá Jego Miłośći. (álbo) do Comissarzow sześći miast/ tám gdzie sprá-

wnie ápellowáć mam / pytáiąc ná Práwie / ácz mie to nie ma doydź: Skáże mu Sędzya / iż go to doydź ma. Skáże też ná pytánie iego / iż táka Appellácya odpráwić ma / ná pierwszą sessya Comissarzow sześći Miast. Tám záśie Przysiężnicy zápieczętowawszy tákże iáko y pierwey / wszytek postępek sprawy oney s Sentencyą Práwá wyższego / stronie appelluiącey oddádzą / zápráwiwszy w swoy List ták nápisány / ieśli do Krolá poydzye Appellácya.

Serenissimo ac inuictissimo Principi et Domino / Domino Sigismundo Augusto / Dei Gratia Regi Poloniae / Magno Duci Lituaniae / Russiae / Prussiae / Masouiae / Samogitiae. &c. Domino et Haeredi / Domino Clementissimo.

Serenissime ac inuictissime Rex Domine: Domine clementissime / post humillimorum obsequiorum nostrorum ac subiectionis nostrae accuratam commendationem. Cum causa inter Famatum N. ab vna / et inter N. partibus ex altera occasione mille florenorum per Appellationem ad examen iuris supremi Teutonici Maydeburgen: Castri Crac: deuoluta / ac tandem in termino diei vlterioris sex se-

ptimana-

ptimarum eiusdem Juris supremi Senten-
cia coram Judicio nostro lecta fuisset. Eandem praedicus N. grauatum se esse asserens pro Jure non suscepit: verum ad Sacram Maiestatem Vestram R. appellauit. Cui appellationi nos deffereñ: eandem causam ad audientiam Vestrae S.M.R. tanquam ad Dominum nostrum clementissimum/ et iudicem superiorem cum praesentibus literis nostris/ et rotulo totius eiusdē causae in vtroqz Juditio agitatae remisimus. His nos Gratiae S.M.V.R. humillime cōmendamus. In praemissorum fidem Sigillo nostro praesentes roborauimus. Actum et Datum N. Die. Anno &c.

Eiusdem S.M.V.R.

Humillimi subditi
et obsequentissimi
seruitores.

Scabini
Ciuitatis N.

¶ A ieśli do Comissarzow sześci Miast poydzye Appellacya/ tāk List bedzye nápisány.

Spectabilibus Dominis Sex Ciuitatum

Consulibus/ Commissarijs Priuilegiatis/ Dominis et Amicis obseruan̄:

Spectabiles Domini Amici charissimi et honoran: Salutem ac foelicitatem. Cum causa inter. N. ab vna/et inter. N. partibus ab altera/occasione .N. per Appellationem ad Jus supremum Teutonicum Maydeburgeń: Castri Crac: esset deuoluta/ac tandem in termino diei vlterioris sex septimanarum eiusdem Juris supremi sententia coram Judicio nostro lecta fuisset/confirmans sententiam nostram. Eam praedictus N. grauatum se esse asserens pro Jure non suscepit/verū ab ea ad D. vestras ut pote priuilegiatos Comissarios ser Ciuitatum appellauit. Cui quidem Appellationi/nos ut par est dereń: eam ipsam causam vna cum Rotulo ad tribunal D. vestrarum remisimus. Quas foeliciter valere exoptamus. Dat: Die. Anno. &c.

Scabini Ciuitatis N.

Pod Appellácyą nic nie ma być znawiano.

¶ Appellácya poki sie nieskończy/poty w práwie oney nic nie ma być przes Sędziego poczynano/áni przes strone znawiano. Spec: Sa

xon: lib: ij. artic: 12. et 13. Et Jure Munici: articu: 17. .:.: .:.: .:.:

Od ktorych Sedzyow Appellácya nie idzye/ á w ktorych Spráwách.

¶ Appellowáć żaden niemoże od Dekrethu Krolewskiego/ od Dekrethu Comissarzow szesći Miast/ od Sentenciey Jednaczow/ ktore sobie strony z spolnego zezwolenia biorą: w sprawách też hániebnych gdzye by komu szło o gárdło/ to iest/ ten złoczyńcá ná ktorego iesth złoczyństwo iáwne mężoboysthwá/ cudzołostwá/ gwałtu/ morderstwá/ y innego ktorego hániebnego vczynku/ kthory by złoczyńcá był pokonány iásnimi dowody/ ábo by ná świeżym złoczyństwe był poiman/ ábo sie sam wyznał/ tákowy áppellowáć niemoże/ ále zárázem nád tákim Exekucya wedle zasługi ma być vczynioná. L. Obseruare. C. Quorum Appel: in haec verba. Nequis homicidarum veneficorum/ maleficorum/ adulterorum/ itemque eorum/ qui manifestam violentiam commiserunt/ argumentis conuictus/ testibus superatus/ voce etiã propria vicium scelusque confessus audiatur appellans. ꝛc. Ale ná kogo by niebyło nigdy nic tákowego słycha

no/ zá co

W Spráwie o gárdło kiedy może być appellácya

no/zá co by miał być godzyen karánia ná gár/dle/ábo by nie był poiman ná świeżym złoczinstwie/álbo dowodu nań słusznego niebyło/tákowy może się brać do wyższego Sędzyego/y niema mu tho być broniono wedle Práwá. L. Eos. C. De Appel: et Consult: Et eodem titu. L. Siquis. Abowiem ieśli w tych spráwách małych ktore sá o iáki dług álbo o trochę Imienia godzi się appellowác/á czemu by się też tám niegodziło/ gdzye idzye o gárdło vbogiemu człowiekowi/zá ktorego Bog Oćiec niebieski Synáswego iednorodzonego Páná nászego Jezu Krystá ná okrutną śmierć rownie wydał/iákoż á nabogárszego. Wszákże przes then czas niż się skończy Appellacya/ma być w więzieniu trzyman. Przeto Sędzya w tákowych Spráwách niema się ná człowieká skwápiáć/iáko ieden nadobnie vpomina De officio Principis tymi słowy piszac. Sit piger ad poenas Princeps/ ad praemia velox.

Indoleat/quoties cogitur esse ferox.

¶ Skazánie Jednáckie nie iest ważne/ieśli nie będzye pod zakładem wydáne. Speculo Saxonum lib: ij. articu: 11. glos.

O Exekucyey rzeczy osadzoney.

EXekucya / iest vczynienie sprawiedliwości powodowi nad stroną obwiniona / wedle osadzoney rzeczy / álbo wedle Práwá pisánego / áby onno Práwo álbo skazánie swoy skutek wzyęło przez sługi Vrzędowe z rostazánia Sędzyego. Abowiem káżde skazánie y káżde Práwo bywa próżnie / kthore skutku swego nie weźmie. Frustra enim feruntur leges / frustra decreta / si debitum non consequuntur executionis effectum. A dla thego Sędzya ma pilnie przestrzegáć / áby przewrotni ludzye / ládá iákiey przyczyny wzrucenim / drogi do tego nie zágradzáli / żeby powodowi sprawiedliwość wedle skazánia nie miáłá być vczynioná.

Sposob Exekucyey.

¶ Srzodki ktorymi przekonány Práwem / ku dosić vczynieniu ma być przywiedzyon / tysa. Winá pieniężna / Fantowánie / w imienie wwiązánie / rekoiemstwo: ná ostátek gdzyeby przekonány Práwem rostazániu Sędzyego

dobrowolnie nie był posłuszen/ albo się sługom Vrzędowym sprzeciwiał: tedy zbroyna ręka/ á gwałtem ma być do więzyenia wzyęt/ y tám poty záchowan/ ázby o sądzoney rzeczy dosyć vczynił. Wszákże stroná choć iesth Práwem przekonána/ ma być obsyłaná ku dosić vczynieniu/ zwłaszczá ktora nie iest zbiegła/ áby sobie zá iákie vbliżenie á zá ciężkość nie poczytálá/ gdyby się czym przeciw onemu skazániu założyć á szczycić mogłá. Bo iednák może być wiele przyczyn/ ktore Sędzyego ood Exekucyey skazánia mogą odwieść. Jáko gdyby stroná obwiniona vkazałá vgodę o tęż rzecz o ktora skazánie wyszło/ álbo gdyby dowiodłá zápłácenie długu/ álbo ieśliby dłużnik wolał gotowymi pieniądzmi dobrowolnie zápłácić/ niż sobie lekkość przez Ceklarze z roskazánia Sędzyego dáć czynić. Bo to iuż bywa lekkość niemáła/ gdy kogo odchodzić nie każą/ gdy Ceklarze kogo obstąpią/ á potym go nie poczćiwie do więzyenia prowádzą/ gdzye więc drugiemu duszno bywa/ gdy świátłá málo widzi/ á bacy około niego latáią/ żáby skáczą/ dziwne dymy przechodzą/ ták się więc nie dobrze wyspi/ y w głowie dziwne się mu sny roią/ zwłaszczá gdy komu rzeką: Non exibis

Rzeczy od Exekucyey odwodzące.

hinc do-

hinc donecreddideris ad minimum quadrantem. ./. ./. ./. ./.

Porządek Exekucyey rzeczy osadzoney.

¶ W spráwie ktora sie ná Persone wściąga o dług/ o obietnice/ álbo o ktora inna rzecz/ przynależy ná Sędzyego/ áby przekonánego Práwem naprzod vpomionał/ żeby skazániu dosić czynił. A ieśliby gotowych pieniędzy nie miał/ tedy pierwszy stopień ku płáceniu iest/ ruchoma máiętność/ miedzy ktora naczynie ku spráwiániu roley przynależące/ nie ma być poczytáne. Bo thego dłużnik wierzyćielowi nie powinien wedle Práwá w Fancie wydawáć. Zwyczay też niesie/ iż dłużnik pierwey niż sie pocznie ruchomym fantem wyzwáláć/ przysiege czyni iż nie ma złotá/ srebrá/ gotowych pieniędzy. ¶ Wtory stopień iesth ku płáceniu/ imienie stoiące/ iáko Role/ Domy/ &c. w ktore wierzyćiel zá skazánim sądownym przez vrzad ma być wwiązan. Jure Munic: articu: 27. et 29. ¶ Trzeći stopień iest odkazánie y kogo długow iáśnych/ pewnych/ á istotnych/ kthore też miásto fantu wedle Práwá máią być poczytáne. ¶ Czwarty stopień iest/

Sthopnie w płáceniu długu.

Ruchome imienie.

Stoiące imienie.

Długi.

iż dłużnik wierzyćielowi od Sędzyego w moc bywa podan wedle Práwá/ále tego z wyczay nie nieśie/ áni nosić ma/ dla tego iż też wedle Práwá żadnemu śie nie godzi mieć osobliwe/ go wiezyenia ná dłużniká/ y przećiw Práwu iest/ áby ktobedac wolen/ miał być niewolni/ kiem. ¶ Ostátni stopień iest wiezyenie Per/ sony/ gdy niemáś z imienia áni ruchomego/ á/ ni stoiącego/ áni długow pewnych ku zapłá/ ćie/ áni rękoiemstwá.

Wiezienie persony.

Yeśliby tedy dłużnik fanty ruchome w długu dał/ ty maią być przes Sędzyego álbo przes ty ludzi ktorzy śie ná nich znáią oszácowane/ z/ własczá gdy śa fanty w rozmáitych á cudzo/ zyemskich towárach. Jure Munici: artic: 27. Specu: Saxon: lib: j. articu: 70.

¶ Fantu Wierzyćiel powinien thák pilnie strzedz y chować/ iáko swoiey własney rzeczy. Wszákże gdzye by wierzyćielowi zginął z przy gody/ álbo mu gi vkradziono/ álbo zgorzał/ te dy dłużnik ná thym szkoduie/ á on komu był dan niepowinien zá tho odpowiádáć. Ale przedśie przyśiadz ma/ iż śie tho bez winy y bez przyczyny iego zstało. Specu: Saxon: lib: iij. articu: 5.

O Fancie z ktorego roczny pożytek idzye.

¶ W Fáncie kto trzyma Imienie stoiace/ iáko Folwárki/ Winnice/ y inne Imienie/ z ktorego by ná káżdy rok pewny pożytek brał/ tám wierzyciel ony pożytki na glowna summe wyrázáć ma. A gdy glowna Summe wybierze/ iuż Imienie dłużnikowi wolno puścić powinien. Lib: j. ij. C. de pigno: act. Ale dzisyeyszych czásow łákomstwo ták sie w Ludzi wkorzenilo/ iż żaden wierzyćiel pożytku/ by go też w dwoy y w troy nasob nád glowna summe wybrał/ nie wyraża ná poczet glowney summy/ ná co sobie ieszcze dłużniká mocno vwiąże rozmáitymi Condycyámi/ ymowámi/ zapisy dzy wnymi á nieznośnymi.

O Fancie z ktorego pożytek nie idzye.

¶ Fant ieśli pożytku nie nieśie/ z ktorego by wierzyćielowi mogło sie dosyć zstáć w długu iuż w tey mierze wierzyćielowi ma być dan/ ktory fant wierzyćiel za rękoiemstwem ma ná iáwnym mieyscu thrzy kroć przes dwie Niedzyeli ku przedániu okázowáć: opowiedáiąc stronie káżdym rázem przes sługę Vrzędowe-

go/ieśliby fanth swoy odkupić chciała. A po/tym opowiedániu ieśliby dłużnik fantu swe/go niechciał wykupić: iuż wierzyćiel táki fant może przedáć temu ktoby gi lepiey zápłácił/o/szácowány przez Sędzyego álbo przez ludzi ktorzy śie ná thym znáią. A ieśliby kupcá ná fant nie było/iuż Sędzya po onych sześći Nie dzyelách wierzyćielowi fant ku otrzymániu przysądzi ná poczet dosyć vczynienia. A gdzie by onego fantu ku opłáceniu nie zsthawało/ ma dáley personę fantowáć. Oczym też masz wyższey przy fanthowániu nápisano. Fo/lio lxiij. /:/ /:/ /:/ /:/

O Nakłádach Prá:wnych.

STroná Prawem przekonána/powinná zápłácić nakłády práwne/stronie ktora swoie rzecz pozyskuie prawem/wedle pospo/litey Reguły Prawney. Victus victori in ex pensis litis condemnatur. A to dla tego/ áby vporni ludzie powściągali śie od niepothrze/bnych swarow y klopothow/Aby Ludzyom niewinnym trudności nie zádawáli/á w na/

kłády prożne y ku zámieszkániu swego obeszćia nie przywodzili. ¶ A tu naprzod thá stroná ktora o nakłády pozywa/ ma okázáć przed sądem/ iáko pozwána strone pierwey przewycięzyła Práwem w głowney rzeczy. Co Sędzya pilnie ma obáczyć ieśli ták ieśt.

Płácenie nakłádow wedle práwá.

¶ Ná wszytki nakłády/ dowod wedle Práwá ieśt Przysięgá tey strony ktora o nie żáłuie. L. Properandum. C. De Judicijs. Wszákże Sędzya pierwey ie ma spráwiedliwie oszácowáć względem Person y oney spráwy o ktora śie Práwo toczyło. Potym stroná szukáiąca nakłádow poprawi thego przysięgą/ iáko nie mniey ná Práwo nałożyłá/ niż przez Sędzyego ieśt oszácowano y moderowano. Ile tedy nakłádow stroná szukáiąca ich poprzysięże/ tyle stroná obwiniona powinna ie záplácić.

Dowod ná nakłády práwne/ przysięgá.

¶ Ale tu pospolićie nie wiecey szácuią nakłádow/ iedno ty ktore śie w Urzędowych kśięgách náyduią/ to ieśt od Pozwow/ od skázánia/ od zapisow/ od wypisow/ od oswiadczenia/ od dekretow y mándatow Krolewskich/ od ápellowánia/ co nie wielką summę vczyni. A od tego co vbogi człowiek kłosáiąc cze-

Zwyczáyny ráchunek nakłádow.

sto zá dworem/ náloży ná porządniki swoie w práwie/ ná Prokuratory/ co wdrodze strawi nic w szácunek niekłáda/ nákthory koszt na wiecey wynidzye. Bo nakłády sądowey Pisárskie rowna płaca odprawi. Ale Prokuratorowi w ktorym ná zchylku cnoty/ á ná vbogie Ludzi nic niemász bácznośći/ iákomu ná pierwszym podkániu nieukażesz pary dukatow/ gárncá winá z dobrym Losośyem ná obiad nie posłesz/ ledwie s toba słowo przemowi. A pokisie práwuiesz/ nie bedzyeli widzyał częstey poczty/ podárzenia/ częstowánia/ bár zozlenieie w twey spráwie y zglupieie/ iesli w nim niebedzye dobywał rozumu częstymi złotymi/ talermi/ kleynoty/ Kunámi/ Lisámi/ y innymi poczćiwymi vpominki. Przeto by około nakłádow lepiey náśládowáć vczonych w Práwie/ ktorzy opisáli áby Powod nakłády swoie po oszácowániu Sędzyego poprzysięgał. Wszákże to przełożonych rostropnieyszey bácznośći niechay bedzye pozuczono. Aczkolwiek by podobno ten sposob był ciężki themu ktoma nakłády płácić/ ále by sie potym drugi nauczył/ iż sie lepiey káżdemu dobrowolnie niż poniewolnie vsprawiedliwić/ á dáć co czyie iest/ bez trudnośći/ bez Práwá. Chcesz sie nie-

przywodzić

przywodzić w nakłády/nie wydzierayże nikomu/płáć cos komu winien/nieprágni cudzego. Jáko Pismo swiethe vpomina. Nemini quicquam debeatis/ nisi vt inuicem diligatis. ꝛc. (/) (/) (/) (/)

O Szperunkách.

Areſthy.

Szperunk álbo Areſt iest Zápowiedź Persony álbo dobr iey/ vczyniona przes sługę vrzędowego/ z roskazánia onego Sędzyego/ podktorego władzą Personá y rzecz iey iest/ áby zápowiedne rzeczy/ták długo były w pokoiu/ aż do rozstrzygnienia Práwem z Aresthátorem żáluiącym. ... ...

¶ Szperunk iż miedzy Ludźmi nienáwiść mnoży/ y nieiáko lekkość wyrzadza/ nie ma być ládá dla przyczyny przes Sędzyego dopuszczon/ ponieważ się godzi miedzy Ludźmi miłość mnożyć/ á nie miłość tępić.

Szperunk ná osyádłe ludźi nie ma być.

¶ Szperunk przodkiem ma być ná rzecz/ potym ná Persone. Aley Persony poważne á o-

śiádłe nie máia być szperunkámi vćiazáne/ á-
ni dobrá ich/ czego Sedzia ma pilnie przestrze
gáć. Persony záśie nie ośiádłe/ lekkie/ iáko sa
gracze/ kosterowie/ pijánice/ márnotrawcy/
y ktorych by dobrá długu niewynośiły/ máia
być Arestowáne/ y dobrá ich. Wszákże też pier
wey dobrá iesli sa/ potym Personá.

Szperunk ná Zyemiáńskie poddá-
ne nie ma być.

¶ Szperunku Sedzya Mieyski niema do-
puszczáć w Mieśćiech y w Miásteczkách ná
Ziemiańskie poddáne/ áni ich pozywáć/ áni
hámowáć/ o żadny dług/ iákim kolwiek oby-
czáiem winny/ choćiaby też w ksyegách Miey
skich był zápisány/ álbo niezápisány. Ale komu
iesth krzywdá od czyiego poddánego/ ma go
szukáć ná dzyedzinie iego/ y thámże po nim
spráwiedliwośći żedáć v iego Páná/ ináczey
kthoryby Mieszczánin czynił/ przepada sześć
grzywien pieniedzy/ połowice stronie/ á poło
ce Stárośćie/ iákoto iest opátrzono Státu-
tem koronnym Alberti Regis/ in anno 1496.

Náuká gdy sye kto imuie koniá/
y innych rzeczy.

¶ Jnnie sie kto koniá/álbo inney rzeczy sobie vkrádzyoney álbo zgubioney/ ma sie naprzod dobrze przypátrzyć y obáczyć/ iesli iest iego/ potym sie iać vrzedownie z wiádomosćia y dozwolenim Sędzyego wedle práwá. Abowiem gdyby sie rzeczy iał iáko swoiey/ á thego by nie dowiodł/ wine Sędzemu przepada. Otym sobie szerzey czytay Speculo Saxon: libro ij. artic: 36.

¶ Jmowáć sie ieden ma tych rzeczy ktore w sobie roznosć máia/ iáko bydle/ szátá/ y inne tym podobne. Ale w ktorych by roznosći nie było/ tych sie imowáć nie może/ iáko pieniędzy/ o ktorych pospolićie mowia iż lićá niemáia. lib: eodem. artic: eodem.

Obroná temu v kogo sye ima rzeczy.

¶ Obroná tego v kogo sie ima koniá álbo inney iákiey rzeczy tá iest: ábo powie iżem to kupił/ iże mi dárowano/ iżem pożyczył. A thák sie ná Jstcá bedzye brał/ ktorego winien miánowáć y sstáwić ná czás z práwá sobie náznáczony. A iesli go niestáwi czásu z Práwá náznáczonego/ rzecz thráći y wine Sędzyemu przepada. Albo powie iżem sam vchował to zwierze/ sam te rzecz vrobił. A thego bedzye

bliższy dowieść przysięga/iáko dzyerżawcá o//
ney rzeczy. Specu: Saxon: lib: j. articu: 15.
Jure Municipa: artic: 132.

¶ Rzecz krádzyona dawnością nigdy niegi//
nie. Specu: Saxon: lib: ij. artic: 36.

Postępek około áresztowánia koniá.

¶ Zápowieda kto koniá czyiego w swym dłu
gu/ ieśli ten którego iest koń do trzeciego dniá
niebędzye o to czynił/ strony nie przypozowie/
áby się iey spráwił: tedy Aresztator przed Se//
dzyem to opowie/ y będzye żądał/ gdyż koń iest
rzecz sámá siebie trawiáca/ to iest/ więcey mo//
że strávić niż sam kosztuie/ á zapowiedzi trze
ci dzyeń przeszedł/ áby mu koń był przysądzon
ku przedániu/ pod świádomem dobrych lu//
dzi ná tym się znáiących/ stronie to opowie//
dzyawszy. A ile by długu swego ná koniu nie
doiął/ áby ná Personie szukał. Co Aresztato//
rá ma doydź przes sądowny wyrok.

¶ Aresztuie kto dłużnikowi swemu pienia//
dze álbo iáki státek y kogo/ á dłużnik zásię gdy
pozywa Aresztatorá trzy kroć ku wyzwoleniu
swego státku z zapowiedzi/ chcąc się mu vspra
wiedliwić/ á pozwány nie będzye stawał: te//
dy státek áresztowány ma być z Aresztu wolny.

Krákowiánie máią swoy Wielkierz około czynienia Arestow/ ná dobrá zmárłego dłużniká/ y zbiegłego dłużniká/ y iáko Arestator sądy ostrzegáć ma: Jákiego záśie długu iákim porządkiem ná dobrách zmárłego dłużniká doydzye/ choćiaby dzyeći onego zmárłego lat nie miáły/ á iákiego nie doydzye áż dzyeći do rostropnych lat doydą. O tym kto chce wiedzyeć á komu tego iest potrzebá/ może sie támże z Polskiego y Láćińskiego Wielkierzu dostátecznie náuczyć/ gdzye o tym iest szeroko pisano.

¶ Zapowiedź Vrzedna powinien káżdy przyiąć zá roskazánim Sedzyego/ ná swego gośćiá/ komorniká/ y ktorego kolwiek dłużniká. A gdzyeby nie przyiał/ skłáda mu sługá Vrzedowy rok ná pewny czás do Práwá od Arestatorá/ áby przed Sedzyem powiedzyał/ przecz ná roskazánie iego zapowiedzi nie przyiał. W kthorey przyczynie iesli mu Arestator wiáry nie da/ powinien tego bedzye popráwić przysiega.

Aresth káżdy przyiąć winien

O Pierwośći Arestu.

¶ Gadká bywa miedzy Arestatormi z thad. Vczyni kto pierwszy Aresth ná dobrá swego

dłużniká zgołá/ nie máiąc długu swego żá-
dnym zapisem obligowánego/ vczyni też po-
tym drugi/ máiąc dług Cyrográfem álbo iá-
kim innym Vrzędowym dowodem opisány/
kto z tych przodkiem dochodzi długu z dobr á-
restowánych/ czyli ten wtory Aresthator zá
pierwośćią długu swego/ czyli pierwszy Are
stator zá pierwośćią Arestu swego? Odp. iże
posledni Arestator/ zá pierwośćią swego dłu
gu/ y zá lepszośćią Práwá swego pierwey. A
bowiem zápowiedź nic Práwá nieprzydáie ni
komu/ iedno tylko czyni pohámowánie stat-
ku czyiego/ áby był w pokoiu do rozstrzygnie-
nia Práwem/ kto ma lepsze Práwo. A iż sie
wiec po śmierći dłużniká vganiaią do Arestu
chcąc mieć przodek/ to dla tego bywa iż iednák
czásem y zá pierwośćią Arestu dostawa dru-
gi długu przed drugimi Arestatormi/ w ten
czás gdy inszy Arestatorowie zápisánego pier
wey długu iákim dowodem nie okażą.

Kráwcowi gdy sukno vkrádną prze-ćiw komu Pan ma czynić.

¶ Da kto do Kráwcá robić suknię/ á przytrá
fi sie iż złodzyey vkrádnie sukno/ y będzye poi-
man s suknem/ kto ma fołdrowáć ná złodzye-

iá/Kráwiec czyli Pan onego sukná/ábo przeciw komu ma Pan czynić? Odpo. Ná woli iest tego ktorego iest sukno/czynić chcieli przeciw kráwcowi ktoremu sukno dały zwierzyl/ chceli przeciw złodzyeiowi o złodzyeystwo. Wszákże to Práwo ták sie miárkuie: iesli Kráwiec sukno płáci Pánu/tedy kráwcowi przynależy spráwá przeciw złodzyeiowi. A iesli nie zápláci/tedy Pánu ktorego iesth sukno. Specu: Saxon: lib: ij. artic: 60. glos.

O Inwentarzoch.

Inwentarz iest vrzedne popisánie rzeczy nálezionych ná dzyedzyctwe/álbo w mieszkániu zmárlego/ábo też dlużniká zá pewnym przewodem Práwá choć niezmárlego/vczyniony przes dzyedzicá álbo opiekuny dzyeći ktore lat nie máia.

Kto ma czynić Inwentarz.

¶ Opiekun przyrodzony powinien vczynić Inwentarzy vissić sierotham ich dobrá/áby im tego nieutrácył/y owszem nie może sie wdáwáć w opieke poki Inwentarzá nieutczyni. Specu: Saxon: lib: j. articu: 23. chybá w

rzeczách

rzeczách ktore odwłoki nie cierpią. Spec: Sa
xon: lib: j. artic: 11. glos. Ale ci Opiekunowie
ktore Oćiec vstáwi mimo przyrodzone swoie
dzyeciam swoim / nie powinni Inwentarza
zinić / iż nie sámi sie wtowdawáią / ále ie oćiec
vstáwił / y wierzył im tego. A ták spráwá opie
ki wszytká ná ich wierze zależy.

Czás ku czynieniu Inwentarzá.

Czás ku czynieniu Inwentharzá.

¶ Dzyedzyć powinien vczynić Inwentarz trzydzyestego dniá po smierći zmárłego / álbo trzydzyestego dniá od tego czásu ktorego by sie poznał być dzyedzicem: piszą niektorzy iże dzyesiathego dniá / wszákże może rychley / y owszem im rychley vczyni / tym lepszey sławy y domniemánia będzye v Ludzi / zwłaszczá v przyyaćioł zmárłego / w vczynieniu zupełnego á spráwiedliwego Inwentarza. Specu: Saxon: lib: j. artic: 6.

Tu by przyszłało ná ty ktorzy sie opiekáią sie rotámi zábiegáć y radzić pilnie około tego / áby pieniądze gotowe y wszytki rzeczy ruchome / po smierći zmárłego zostháłe / zupełnie á spráwiedliwie były popisáne. Abowiem dzungi niżzácznie Inwentarz czynić / połowice indzye wynieść może / ku wielkiey szkodzye y vbli

żeniu vbo

żeniu vbogim śierotom/ponieważ vrząd nic innego nie może pisáć/iedno co vkażą: á przed się iednák opiekun ábo dzyedzyć/záwżdy sobie ma zásłuszną obronę przećiw śierotam y Credythorom/(gdy mu w czym wiáry nie dáią) przes to iż vczynił vrzędny Inwentarz/á ono snadź tym Inwentarzem Pan Opiekun dobrze opiekł y ożegł vbogie śieroty/álbo dzyedzic oszukał Credytory. A nie wiem by tákich wiele nie nálásł/co tylko opiek szukáią/z nich żywą/á bárzo ich prágną/chodząc dom od domu/á pilnie przeglądáiąc gdzye kthora bábá iuż głową trzęsie/á drżąc się nápija. A thák przystáło by ná ty ktorzy się zową y są Supremi omnium orphanorum tutores/w to weyzrzeć y rádzić/áby spráwiedliwie Inwentarze były czynione. Ktorym by tho sposobem miáło być/iż káżdemu wolno powiedzyeć widzenie swoie gdyby go spytano/ia co rozumiem powiem. Tym sposobem/gdyby zárázem po śmierći zmárłego/po ktorym Inwentarz ma być czyniony/rzeczy były vrzędownie zámknione y zápieczętowáne áż do popisowánia/k temu ten co dáie spisowáć/zwłaszczá ná kthorego by było iákie domniemánie/áby pierwey przysiągł Vrzędowi/iáko spráwiedli

wie wszytki rzeczy dáie popisować: A iáko o tym nie wie nic/áby co ná stronę odeszło/álbo przes kogo wyniesiono było. Wszákoż to tym ktorym przystoi około tego rádzić niechay bę// dzye porucżono: Ja tylko chćiał krotko vpo// mionać/ iż to iest w pospolitey rzeczy wielka skázá/ niesprawiedliwe Inwentarze/ przes co vbogie sieroty często wiele szkodu ią/ iż rzą dko ku swemu przychodzą/ zwłaszczá gdy kte// mu Páni Wienna niesprawiedliwym á wie// le kroć poprzysiężonym wiánem/ ostáthek zá// gárnie. /:/ :/: /:/ :/:

Pożytek Inwentarzá.

¶ Pożytek Inwentarzá ten iest/ iż dzyedzic ktory go vczyni nie może być vćiążon w płace// niu długow zmárłego/ iedno pokiz sthawa dobr iego. A gdzyeby Inwentarzá Opiekun nie vczynił/ tedy dzyedzic bliższy iest przećiw iemu przysiądz/ iż thák wielebyło iáko żáłuie. Specu: Saxon: lib: j. artic: 11. glos. ¶ A iesliby ktho żałował ná dzyedzicá/ iż wiecey dobr zostáło niżli zeznał álbo popisał/ á tego by nań dowiedzyono/ tedy dwoiáko dług z// márłego płácić powinien. Spec: Saxo: lib: j. arti: 6. Jure Muni: artic: 26.

¶ Opiekunowiten iest pożytek Inwentarzá iż sierotom gdy dorosta lat nie powinien sie wiecey vspráwiedliwiáć z rzeczy nálezyonych/ iedno wedle spisánia Vrzedowego Inwentarzá/ á iákie dobrá ná ten czás wzyął kiedy opieke przyiął/ tákie powinien wrocić. Jure Municipali Articulo 26.

Drzewie Krewności.

Krewność/ iest powinowáctwo iedney Persony ku drugiey/ gdy iedná rodzi sie od drugiey/ álbo dwie od iedney. A názywáia krewność/ od społeczności/ y iedności krwie/ iże Persony ktore sobie sa krewne/ máia miedzy soba społna krew/ gdy sie z iedney krwie rodza/ iáko też Lácinnici zowa Consanguinitas/ quasi sanguinis vnitas. A z tadże też bekárci wedle Práwá Mieyskiego maia krewne/ ále po wzecie/ nie nie po mieczu/ to iest/ krewne z strony mátki nie z strony oycá. Abowiem gdy bekárci nie máia oycá pewnego/ y thakiego iákiego by sie godziło mieć/ przeto też krewnych po oycu nie máia. ./. ./. ./. ./.

Drzewo krewności/ iest wymálowánie/ Drzewu Przyrodzonemu podobne/ máiace w sobie pień y rozgi/ to iest początek rodzáiu/ Linie proste y pobocznie/ rozmáitymi stopniámi rozdzielne/ w ktorych Persony rozmáita krewności sa spoione.

¶ Pień tu rozumiey/te persone od ktorey krewni poszli.

¶ Stopień Rozumiey liczbe/iáko ktora Personá daleko iest od drugiey/miedzy kthorymi bywa pytánie. Jáko gdy spytáia/ w kthorym stopniu iest Práwnek od dziádá/powiesz iż w czwartym. Bo od Dzyádza ten idzye rzad Person. Dzyad/Oćiec/Syn/Wnek/Práwnek. Abowiem w Liniey prostey ile iest Person o ktorych bywa gadká áż do ostátniey/tyle iest stopniow/odiáwszy iedne Persone.

Linea recta a scendentium.

Linia prosta/ ktora w tym drzewie

Krewności widzisz/ poczawszy od wierzchu od Persony Práprádzyáda/áż ná dol do Persony Práprawneká. Tá sie ná dwoie dzyeli.

¶ Jedná iest Person wzgore idacych/przodkow nászych/ták Mężczyzny iáko y białey płci co Láćinnicizowa Ascendentium/od ktorych my poszli/iáko sa

Oćiec/

Dzyad/to iest mego Oycá ábo Mátki Oćiec.

Bábá/to iest mego Oycá albo mátki Mátká.

Prádziad/iest mego Dziádá ábo Báby Oćiec.

Przedbábá/ iesth mego Dzyádá álbo Baby mátká.

Práprádziad/iest mego prádziádá álbo przed
báby Oćiec.
Práprábábá/iest mego Prádziadá ábo przed
báby matká.
¶ Druga Linia prosta/iesth Person ná dot
idacych/ták Mężczyzny iáko y białey płći/kto
re Láćinnici zowa Descendentium/kthore od
nas pochodza/iáko sa
Syn. (wki.
Wnek/ktory sie rodzi od mego synd álbo dzye
Wneczká/ktora sie rodzi tákże od mego Sy
ná álbo od dzyewki.
Práwnek/ktory sie rodzi od mego Wneká ál
bo od Wneczki.
Práwneczká/ktora sie tákże rodzi od mego W
neká álbo Wneczki.
Prápráwnek/Prápráwneczká/kthore sie ro
dza od mego Práwneká ábo Práwneczki.

Linea rectade scendentium.

Linia pobocżnia ma w sobie perso=
ny/ktore áni sie od nas rodza/áni my od nich/
ále od iedney krwie s námi pochodza. Kthore
Láćinnicy zowa Collaterales aut transuer
sales/ták z práwey strony po mieczu/iáko z le
wey po wrzećienie/iáko sa
Brát/Syostrá/

Stryy/to

Stryy/to iest Oycow brát. Y Wuy/to iest/ Mátczyn brát.
Ciotká/iest Oycowá álbo Mátczyná siostrá. Acz ty obiedwie Personie iednym Polskim słowem Ciotkázowa/ ale Łácinnicy rozność w tym máia. Bo siostrę Oycowę Amitam/ á siostrę mátczyne Materteram názywáia.
Stáry Stryy/iest mego Dzyádábrát. Y Stáry Wuy/iest mey Báby brát.
Stára Ciotká/iest mego Dzyády moiey Báby siostrá.
Stárszy Stryy/iest mego Prádzyádábrát.
Stárszá Ciotká/ iest mego Prádzyadá siostrá: co drudzyzowa/przestryiec/przeciotká.
Stryczni bráćia álbo siostry/ktorzy sie rodzą odedwu brátow.
Ciotczoni bráćia álbo siostry/ktorzy sie rodzą odedwu siostr.
Synowiec/iest Syn od mego brátá.
Synowicá/iest Corá od mego brátá.
¶ Linia pobocznia iest też dwoiáka/iednáiest rownych Person w stopnioch/á druganierownych. Rowna poprzecznych Linia iest/ gdy Persony o ktorych bywa gadká ná rownym stopniu sa od spolnego Pniá/ to iest od rodzicá/ iáko iest brátow wnek/y siestrzy/

ná wneczká. Nierowna poprzecznych Li-
nia iest/ gdy Persony o ktorych bywa pytánie
ná nierownym stopniu są od spolnego rodzi-
cá/ iáko iest brátow Práwnek/ á siestrzyná
wneczká. ⁘/⁘ /⁘/ ⁘/⁘

Porządek spadkow.

KV Spadkowi/ po vmárłym/ kto-
ry Testámentu nie vczynił/ iesth
czworáki stopień. ¶ Ná pierw-
szym stopniu są dzyeći. ¶ Ná wto
rym rodzicy. ¶ Ná trzećim persony poboczne
o ktorych powiedzyano wyższey. ¶ Ná czwar
tym mąż z żoną/ ktorzy po sobie spadek biorą/
gdy niemász áni rodzicow/ áni dzyeći/ áni brá
ćiey/ áni siostr/ y innych ná doł y wzgorę y po-
przek idących. ¶ Ná ostátek iesli tych wszyth-
kich ná czterech stopniách okazánych niemasz:
tedy spadek álbo imienie zmárłego/ przynależy
do Skárbu Krolewskiego.

¶ Wszyscy tedi ktorzy idą ná doł iáko są Syn
Dzyewká/ Wnek wneczká/ Práwnek Prá-
wneczká/ ták Męskiego iáko y żeńskiego Ple-
mieniá: ktorzyby z tych po zmárłym bliższy by-
li/ spadek zárowno biorą przed tymi wszytki-

Descen dētium succes-sio.

mi Personámi/ktore ida wzgore y przed po//
bocznymi. Spec: Saxo: lib: j. articu: 3. et 17.
Et lib: iij. artic: 76. glos. lib: ij. artic: 23. Et
Jure Municip: articu: 3. in glos. A z tadże
sie okázuie/ iż Synowie y Corki po śmierći
Rodzicow swoich/wszytkiego Jmienia/ro//
wny dzyał biora/ y z rownego sie dzyału we//
sela. Wyiawszy by z nich niektorzy od práwie
ni byli/ktorzy iesliby rowny dział z nieodprá//
wionymi chceli bráć/ tedy pierwey to powin//
ni pod przysiega położyć co wzyeli/ thoż beda
ku dzyałowi przypuszczeni. Chybá iż nieod//
práwieni mogliby dowieść świádkámi/ iże sie
wyrzekli z dobr Oycowskich y Mácierzystych.
A czego odpráwieni nie winni ku dzyałowi
kłáść/napisano Specu: Saxon: lib: j. artic:
10. 13. Jure Municip: articu: 57. Jáko gdy
kto co po żenie weźmie/ álboby co spráwione//
go/álbo dárownego od rodzicow zá dobrego
ich zdrowia miał/iáko konie/ zbroie/ száty/ y
inne rzeczy/iesliby też co wysłużył ábo ná woy
nie zyskał. Tákże dzyewká co iey iest od rodzi//
cow dano ku iey ochedożnośći/ w száthách/ w
sprzećie domowym/tego niepowiná kłáść/ á//
bo co też wysłuży. ./. ./. ./.

¶ Ná teyże Liniey prosthey/ Person ná doł

idacych/

idących/Persony które sa ná bliższym stopniu od zmarłego/biorą spadek przed tymi którzy sa ná dálszym stopniu. Wyiąwszy by Rodzicy tych to którzy sa ná wtorym stopniu/zmárli á nieodprawieni byli: tedy oni ná mieyscu Rodzicow swoich zmárłych/biorą spadek po Dzyádu y po Bábie z drugimi Dzyedzycmi/ tyle ile rodzicy ich mieli brać gdyby byli żywi. Specu: Saxon: lib: j. articu: 17. Co Łácinnici zową Jure representatiuo. Quod nepotes representant personam Parentum in successione post Auum vel Auiam in Linea recta. Które Práwo tylko idzye miedzy tymi Personámi/co sa ná prostey Liniey.

A ieśli by kto zmárł/á Synow by też nie było/ábo Dzyewek/ále by miał Wnęki ábo wnęczki: tedy Wnękowie y Wnęczki/thymże sposobem biorą spadek przed tymi co idą wzgorę/ y przed pobocznymi.

¶ A gdy niemász dzyeći álbo Wnękow/y innych ná dol idących: tedy spadek przychodzi ná bliższa persone miedzy thymi co wzgorę idą/ tym sposobem: Gdyby kto zostáwił Oycá/ tedy Oćiec bierze spadek y przed Mátką/y przed innymi wszythkimi gornymi y pobocznymi. Tákże też gdyby Oycá niebyło. Mátká bierze

Ascendētium succeſſio.

przed inszymi wszytkim w zgorę y poprzek idącymi. Specu: Saxon: lib: j. articu: 17. ¶ Ale wedle Prawá Cesárskiego / Oćiec / Mátká z Brácią / y s Syostrámi / zmarłego Synà spadek zárowno biorą. A ták poki person nádoł y wzgorę idących zstawa / poty pobocznie Persony bywáią wyłączone wedle Prawá.

Collateralium successio.

¶ A gdy Synow y rodzicow / y innych krewnych ná doł y wzgorę idących niemász: tedy spadek przychodzi ná pobocznie persony / ktore by sie w stopniach okazały być bliższe po zmarłym / o ktorego Dzyedzictwo idzye. Speculo Saxon: lib: j. articu: 3. Qui se in proximiore gradu / huic de cuius haereditate agitur probauerit / praefertur ei / qui vlteriorem obtinet gradum. Miedzy ktorymi tho pobocznimi / bliższy sa brácia y siostry / y ich dzyeći. ¶ A tu trzebá wiedzyeć / iże bracia y siostry / kthorzy sa iednego Oycá y iedney Mátki / ktore Lácinnicy zowa integri fratres et integrae sorores / bliższy sa ku wszelkiemu spadkowi nád brácią y siostry od iedney Mátki / á od innego Oycá: albo od iednego Oycá / á inney Mátki / ktore zowa medij fratres / mediae sorores. A gzye by záśie dzyeci zmárłego brátá ábo siostry ktorzy sa iednych rodzicow / zostáli: tedy spuł-

bráćia ábo spulsiostrámi/zárowne spadek s nimi biorą. Specu: Saxon: lib: ij. articu: 20.

¶ Po bráćiey zásie y po siostrách iednych rodzicow y po ich dzyećioch/ bywáia przypuszczeni ná dzyedzyctwo/ Dzyeći od iedney Mátki ábo od iednego oycá/ ktorych zásie dzyećiom bliższe sa ku spadkowi nád Stryie y nád Wuie.

¶ A gdy niemász Bráćiey/siostr/ y ich dzyeći ábo Wnekow: tedy po spadek przychodzą inszy ktorzy byli ná bliższym sthopniu/ iako sa Stryiowie/ Wuiowie/ Ciotki/ ich Synowie/ Wneki/ Wneczki. A ktho rzy by ná iednym stopniu bliższym/ społem náleżyeni byli/ á tego by dowiedli/ rowny dzyedzictwá dzyał biorą/ wedle Textu Specu: Saxon: libro j. cap: 17. z Niemieckiego ták iasnie wyczerpnionego. Non extantibus/ neque fratribus/ neque sororibus/ omnes qui se in vno cognationis gradu esse probauerint/ aequam haeredi-tatis portionem percipiunt.

¶ Potym gdy tych wszytkich krewnych wyższey námienionych niebędzye/ tedy máż z żoną po sobie spadek biorą. A iżby po sobie mogli słusznie bráć/ potrzebá iest áby było miedzy niemi práwe á słuszne małżeństwo/ wedle Kościołá Krześciáńskiego złaczone/ ktoreby trwálo áż

Mariti et vxoris successio.

do śmierci. Abowiem gdzyeby rozwod zá/szedł/tákowy spadek mieyscá nie ma.

Fiſci ſucceſſio vltima.

¶ A gdy niemász przyiaćioł y żony/ tedy spá/dek przynależy do skárbu Krolewskiego/ kto/ry iuż iest ostátecznym Dziedzicem. Jure Municip: articu: 59. (.) .().

Sacerdotum et Monachorum ſucceſſio

¶ Ksiądz ieśliby vmárł krom Testámentu /á dobrá po nim zostáły z dochodow Kośćielnych nábyte/spadek po nim nie idzye iedno do Kośćiołá przynależy. A ieśliby ony dobrá były z iego oyczyzny/álbo po ktorym przyiaćielu przypádłe/ álbo robotá iego własna álbo rzemieślem nábyte: tedy ná przyiaćiele przypadáia. Co ma być rozumiano o tych Księdzoch/ktore zowa świeckimi/nie o Mnichoch. Abowiem iáko Mnich z Bráćia nie dzyedziczy/ ták też po Mnichu żaden spadku nie bierze. Bo Mniſzy wyrzekli śie świátá/ y sa vmárli świátu: á vmárłyć żaden spadku niebierze iedno żywy.

mniſzy nie dziedziczą.

Wyiawszyby ktorzy w dzyećińſtwie z przymuszenia álbo z iákiego przyłudzenia álbo z namowy do Klaſztorá wstąpili. Bo ći moga wynidź/á ták dzyedzictwá nie tráca. Spec: Saxonum libro j. articu: 25. Et lib: ij. articu: 22.

mniſzy kiedy dziedzictwá nie tráca.

Wszákże w tey mierze zacnym y vczonym w práwie ludzyom nie zda śie być zá ſłuſzna rzecz

áby Mni/

áby Mniszy dzyedzictwá po swym krewnym niemielibráć/mieniac/ieslize niewiástá ktora sie niepoczćiwie rzadzi/dla swey niepoczćiwosći dziedzictwá nie tráći: á czemuby mnich ktory sie na służbe Boża vda/trácić miał? Tu quod Statuta Laicorum non ligant Ecclesiasticas Personas. A podpieráia tego Práwem Duchownym y Cesárskim.

¶ W Dochodzeniu á otrzymániu dzyedzyctwá/niemász áni ma być żadney roznosći miedzy mężczyżna/á żeńskim plemieniem. Abowiem iáko ku rozmnożeniu Rodzáiu/ obudwu pan Bog stworzył/ták też Práwo wbliskosći Imienia czyni ie rowne/oprocz Gierady á Hergewetu. Bo Gierádá/to iest sprzet y vbior niewieści wedle Práwá (ácz niesłusznie gdy sie kto przypátrzy) bliższa po zmárley Niewieście bierze. A Hergewet/to iest zbroie/bliższy po zmárłym Mężu. Powiedzyałem iże niesłusznie/toż tego przykładu káżdy obáczyć może. Vmrze ktora bogáta biała głową/ktorey máietnosć wszytká práwie w tey to Gierádzye/w bryndách kosztownych záleży/zostáwi Syná iednego ábo dwu/ktoryby słusznie á spráwiedliwie máietnosć Mátki swey wszytke po śmierći iey mielibráć: tu wedle Práwá

Gierada.

Hergewet.

Máydeburskiego/nie własni Synowie bio/
ra/ále biała głową ktoraby była oney zmárley
krewna bliższa/choć bardzye dobrze dálsza ná
trzecim y ná czwartym stopniu/niż własny
Syn. Tu w tey mierze iest wielka niesprawie
dliwość/á nieznośne okrucieństwo nád wła/
snymi dzyedzycmi/gdy ná to pátrzą/á prawie
im to co ich iest własnego z rąk wydzyeráią.
Przeto Krákowianie tákowe Práwo o Gie/
radzye/(ktore też tu masz ná dole przypisáne)
częścią miárkowáli/częścią ábrogowáli/kto/
rych przykładu by inne Miásta náśladowały/
vmnieyszyło by sie kłopotow/á wielkiego zá/
krwáwienia miedzy przyiaćioły. Dobrze by te
dy áby to práwo w pospolitości ták stáło/áby
mężczyznáz biała głowa spadek wszytkich rze
czy rowno po przyiaćielu bráli. Áby iáko nie
wszędy wiedzą co iest Gierada/y co iest Her/
gewet/ tákże rzecz z nieznáiomośćia názwisk
zginęłá/á z gruntu zgłádzona byłá/ áby bez
tego brákowánia Hergewetu y Gierady/bli/
skość w stoiącey y ruchomey máiętności ro/
wno bráli. Obaczáią ty trudności y niesprá/
wiedliwości wiele przyiaćioł/ ktorzy máią
przed oczymá Páná Bogá/á zgodę miłuią/y
wiele ich nadzye/ktorzy bez tego brákowánia

Práwo niesłuß ne o Gie radzye.

Gierady rowno sie wszytkim cokolwiek iesth dzyela cicho/bez klopotow/ tak iż Woyt o tym nie wzwie.

¶ Kiedy żona ktorego kolwie Mieszczánina z swiátá zeydzye/ zostáwiwszy dzyeći Synà albo dzyewkę/ iednego álbo wiecey: Tedy wszytek grat y sczebruch ktorym kolwiek imieniem może być miánowány/ nà żadnego inszego/ iedno nà Męża y dzyeći iey (ktorego kolwie stanu beda) ma przyslusżeć/ wszytki inszey vmárley przyiaćiele/ siostry y bliższe oddalaiąc. A po śmierći tych to dzyeći/ to wszytko iáko iest wedle Práwá/ przy oycu ma zostáć.

¶ A ieśli żonà vmrze nie zostáwiwszy płodu/ tedy to wszytko co tu Gieradzye należy y przysłusże/ co oná w dom do męża wniosłá/ á tych rzeczy czásu żywotá od siebie nie oddalilá/ álbo dawnośćia czásu sie nie skázily: To siestrze iey/ álbo bliższey przyrodzoney/ przes męża iey ma być wydano. Domowy sczebruch/ we złoćie/ we srebrze/ kleynotách/ pieniądzách gotowych/ y wszytki inne rzeczy od málá do wiela/ coby ku Gieradzye nie przysłuszały/ przy mężu tey vmárley máią zostáć. O ktore żadnego nágábánia od iey bliskich nie ma mieć. Ale to

Artikuł Krakowiánow o Gieradzye.

po swey woley obroći gdzye chce/ nikomu licz-
by nie czyniąc z tego. ¶ To też ostrzegá-
iąc/ że śiostrá tá álbo przyrodzona/ ktora táko
wą Gieradę będzye bráć chćiáłá/ Mężowi tey
to vmárłey z tákowych rzeczy/ ma zostáwić co
Práwo obmawia. To iest łoże vsłáne/ y inne
rzeczy w Práwie opisáne.

¶ Item/ Ty rzeczy wszytki/ ktore mąż że nie
przed ślubem álbo po ślubie kiedy kolwie ku
poczćiwośći iey spráwił/ we złoćie/ śrebrze/
száćiech/ kleynotách/ vpominkách/ y wszyth-
kich innych rzeczy/ żadnych nie wyymuiąc/ to
nie ma być miedzy Gierada policzono/ Ale po
śmierći żeniney mąż to wszytko przy sobie zá-
chowáć ma/ iáko swe włásne/ A żadnemu nie
ma być powinien zá to odpowiedáć. ¶ A ie-
śliby śię przydáło/ żeby mąż pierwey vmárł niż
li żoná/ choćia zostáną álbo nie zostáną dzyeći:
Gieradá álbo sprzęt wszytek ktory s sobą żoná
wniosłá/ y to co iey mąż przed ślubem y po ślu-
bie dał/ kupił/ spráwił/ we złoćie/ śrebrze/ kley
noćiech/ w száćiech/ y innych rzeczách/ ktore k
temu należą: Przy zostałey wdowie máią zo-
stáć/ y po swey woley może ie obroćić. ꝛc.

O Przyiaćiołoch po Małżeńſtwie.

PRzyiaćioły po Małżeńſtwie Łácinnicy zowa Affines/ ták po mężu iákoy po żenie/ z tad iż dwá domy/ to ieſt dwá rozne rodzáie/ w iedno przyiacielſtwo iákoby ku iednemu końcowi zá onym małżeńſtwem ſie zchodzą áż do czwartego pokolenia. A tu trzebá wiedzyeć/ iże przyiaćiele mey żony á moi przyiaćiele nie ſą ſobie przyiaćiele z ſtrony mego małżeńſtwá/ to ieſt nie ſą Affines iáko Łácinnicy zowa/ tylko przyiaćiele mey żony/ mnie ſą przyiaćiele po małżeńſtwie: tákże też moi przyiaćiele/ ſą mey żenie przyiaćielmi z ſtrony małżeńſtwá. A z tadże to ieſt/ iże Oćiec y Syn iednego domu álbo rodzáiu/ moga poiáć w małżeńſtwo mátkey corćiey drugiego rodzáiu/ tákże dwá bráćia moga poiáć dwie ſieſtrze/ Ale maż z przyiaćioł żony ſwoiey/ nie może żony poiáć/ áż do czwartego pokolenia. Tákże też niewiaſtá nie może bráć mężá z przyiaćioł mężowych áż do czwartego pokolenia.

Affines

Imiona Przyiaciół po Małżeństwie.

¶ Mąż z żoną są gruntem przyiacielstwá po Małżeństwie.

¶ Swiekier/ iest żony mey oćiec. Ale dźis pospolićie Oycem zowa wedle zwyczaiu/ nie swiekrem: tákże swiekrá/ mey żony mátká.

¶ Zyeć/ mey dzyewki Mąż.

¶ Cieść/ Synà mego żona.

¶ Dzyewierz/ iest brát mężow. (towa.

¶ Jatrew/ żoná mego brátá. Zowa też brá/

¶ Swieść/ siostra Mężowá.

¶ Swak/ iest siestrzyn mąż.

¶ Pásierb/ Syn mey żony od pierwszego męża: álbo syn mego męża od pierwszey żony.

¶ Pásierbicá/ dzyewká mey żony od innego męża.

¶ Oyczym/ Mąż wtory moiey mátki.

¶ Oblubieniec/ Nowożenia/ Pan młody.

Porządek Sądow Mieyskich

Część czwarta. O karności złoczyńcow/ á naprzod o męczeniu ich.

Porządek około męczenia złoczyńcow.

Práwe około męczenia y rozmáitey śmierći rożnych złoczyńcow/ ludzie náuczeni w práwie/ bárzo szeroce á pothrzebnie napiśáli/ nie bez przyczyny. Abowiem gdzye idzye o zdrowie y bogiego człowieká/ zá ktorego iednorodzony Syn Boży dał śie vmęczyć/ thám trzeba nawietszey náuki y nawietszego porządku á pilnośći/ áby człowiek bes lutośći Sędzyego/ bez

bácznośći / bez dobrego rozsadku / iáko inna bestya niezginał. W czym záprawde w Miástách y w Miásteczkách máły iesth porzadek / wieczszy snadź tám / gdzye sie spráwá toczy o troche zgniłey máietnośći / niż tám gdzye vbogiego człowieká ćiáło szárpáia / tárgáia / ćiagna / pieka / mecza / wiele kroć tylko przy oblicznośći iednego álbo dwu opiłych Ceklarzow gdzye rzadko bywa człowiek poważny á báczny / ktoryby wielkość a potrzebe meki wyrozumiał / ktoryby też Personey znáki ku wydániu ná meke rozeznał / y spráwiedliwośći w thym doyźrzał. Sam przytym okrutny Kát á ieden álbo dwá opili Ceklarze bywáia / z ktorych potym wyznánia człowiek bywa ná śmierć skazan. Ty rzeczy potrzebuia pilnego wypisánia / ále iże vmysliłem potym osobne ksyażki o thym pisáć / tu ná ten czás co by sie potrzebnieyszego być zdáło / ná koniec krotko przypisze.

Co trzebá báczyć przed meczenim Złoczyńcow.

¶ Przed meczenim złoczyńcow thy rzeczy trzebá pilnie báczyć. ¶ Naprzod / áby żaden w Kátowskie rece ná meke niebył zdány / áż by były pewne á dostáteczne przećiw niemu znáki

złoczyństwá/á dowody nieiákie. Abowiem meká aczkolwiek ku wybadániu Prawdy bywa przydána/wszákże rzecz iest ku zdániu násmierć niepewna/krechka/y Sędzyemu ku zbáwieniu niebespieczna/ gdy niektorzy złoczyńce ták sa twárdego przyrodzenia/ iże ná nich nic niewymorzyá drudzy zásie sa ták miękkiego á niecierpliwego przyrodzenia/iż wolá ládá co powiádáć/niż okrutne meki cierpieć. A z tad bywa iże ich wiele niewynnych powoływáia. Nápisał to y Aug. S. Vbi non sunt presumptiones/semiplenae probationes/ certa inditia/non est inducenda quaestio.

¶ Druga/ áby złoczyńcá ná meke nie łatwieáni skwápliwie od Sędzyego był zdawan/by też y znáki ktemu przywodziły/ iedno w then czás/ gdzyeby inszym lżeyszym sposobem/ tho iest láskáwym vpominánim álbo pythánim prawdá nie mogłá sie okázáć. Gdzye też sa iáwne dowody przeciw złoczyńcy/ ábo sie sam dobrowolnie zna/álbo znać krom meki obiecuie/ tám meki nietrzebá/ oprocz że by ná co innego zá dostátecznymi znáki/ á nieiákimi dowody był podeyzrzány/ czego by dobrowolnie znać niechćiał/álbo towarzystwá niepowiedzyał:

Kiedy złodzieymá być męczon

¶ Trzećie/ áby złoczyńcá/ kthozy by iuż ná

śmierć

śmierć miał być wydan/ toż zeznał po mece na záiutrz przed zgromádzenim wszytkiey Rády dobrowolnie z roskázánia á láskáwego pytá// nia Sędzyego/ co ná mece zeznawał. Abo// wiem przes to bywa potwierdzone wyznánie wymeczone. A z thądże Testáment złoczyńce zá porúczeniem Sędzyego támże v Rády thák przes Písárze bywa písány/ y v Sądu iáwnie czytány/ tym kstáltem. Iż ten N. rodem z N. stánawszy przed námi dobrowolnie zeznał/ iż vkradł/ wydárł/ wykupił/ zábił/ spalił/ &c. y s tym idzye ná Sąd Boży/ kthorego Prawu wászemu porúczamy.

Wdzyeń Swiety godźi sye źdáć ná meke.

¶ Jáwni złoczyńce y w dzyeń Swiety mo// gą być ná meke wedle Práwá dáni/ y w dzyeń wielkonocny/ y Bożego národzenia/ dla teº á// by sie kotrowskie rady y zdrády długo nie táiły/ przes kthorych niepoznánie mogłoby sie sstáć wielkie á szkodliwe zámieszkánie ku zábieżeniu wielkim niepokoiom/ szkodom/ niebespiecznoś// ciam/ záchowaniu zdrowia ludzkiego/ y po// koiu pospolitego. C. De Ferijs. L. Prouin// ciarum Praesides.

¶ Złodzyey gdy by kogo powołał/ y śmierćią swą zápieczętował: thedy powołány może sie odwieść swoią przysięgą/ oprocz żeby nań był iáki inny dowod álbo świádectwo Specu: Saxon: lib: iij. articu: 39.

Znáki ku zdániu ná męke ktore są pewne.

¶ Znáki zá kthorymi by złoczyńcá miał być zdan ná męki/ nie są opisáne/ ktoreby były pewne á dostáteczne. Ale ty zależą ná vznániu/ ná woli y ná sumnieniu mądrego á rostropnego Sędzyego. Wszákże tá wola/ rozeznánie/ y sumnienie Sędzyego tákie ma być/ ktoreby było Práwu á Spráwiedliwośći przystoyne. Abowiem ináczey nic by nieważyło.

Nápisał Jodocus Damuderius w ksyążkách de praxi rerum criminalium/ z Práwá Cesárskiego przykłády/ z ktorych może sie náuczyć/ ktore znáki są dáleko od męczenia odwodzące/ ktore blisko ku męce wiodące/ ktore nabliżey. D[illegible]ki znák iest gdy ták mowią/ Słycháć iż zábił. Bliższy iest znák gdy mowią/ ten był wielkim á wiecznym nieprzyiáćielem zábitego/ często go zábić groził/ częstho mu odpowiedał. Wszákże y ty znáki ieszcze nie są tákie

Znáki mężobo ystwá.

zá ktorymi by kto miał być zdan ná męki. Na/
bliższy y napewnieyszy znák iest gdy ták mo/
wią: tego widzyano gdy z gáiu wyskoczył/
gdzye ciáło zábitego leżało/ten miał miecz go/
ły w ręku/gdy go vyźrzano/zbledniał/do Kla
sztorá vćiekał. Tákowe nabliższe znáki dwie/
má godnymi á nie podeyźrzánymi świádki
potwierdzone/są dostátecznie wiodące ku mę
ce/y owszem iednym świádkiem potwierdzo
ne/ták godnym ná ktorego by namnieysza má/
kułá podeyźrzenia niebyłá/zwłaszczá gdy ták
świádczy iż go widzyał kiedy ránił. ¶ Ták/
że o złodzeiu może być rozumiano/gdy mo/
wią/podeźrzány to młynarz/vbogi iest/rad
sie w drogie száty vbiera/ták wiele nie zárobi:
ty znáki są dálekie. Bliższe gdy v kogo widzą
rzecz krádzyoną. Nabliższe y nadostáteczniey
sze/gdy go widzą s krádzyoną rzeczą vćieká/
iącego/z mieysthcá gdzye rzecz vkrádzyono.

Znáki złodzeyſtwá.

¶ Ná cudzołostwo ten znák iest dáleki/gdy
powiedáią/iż sie rádzi widzą/iż sie miłuią.
Bliższy/gdy kto chodzi do cudzey żony w dom
kiedy męża domá niemász. Nabliższy á pewny
kiedy kogo s cudzą żoną ná iednym łożu zá/
stáną.

Znáki cudzołoſtwá.

¶ Vćiekánie iáśnie dowiedzyone/pewny znák

Vćiekánie złoczyńce.

iest win/

iest winności/zwłaszczá tám gdy kto ieszcze nie obwiniony/ iedno thylko iż iest powieść o nim/zá dotknieniem sumnienia/boiąc się vćieká. (:) (:) (:) (:)

¶ Wsádzony do kaźni opátrzony dobrze gdyby się wylamał/á do Kościołá vćiekał/álbo ná inne bespieczne mieyscá ku záchowániu zdrowia swego/znák iesth pewny ku zdániu ná meki. ./. ./. ./.

¶ Osławiony o iákie złoczyństwo/gdyby się przed kim zeznał tám kędy ná stronie nie v sądu/A tákie zeznánie było by iednym godnym świádkiem potwierdzone/tákowy podáie do siebie znák niemáły ku mece. Zeznánie złoczyńce nie przed sądem

¶ Sámá gołá powieść nie iest znák pewny ku zdániu ná meke/quia fama est res fragilis et perniciosa/oprocz tego gdyby byłá mocna/gwałtowna/á nieodmienna. Stawá

¶ Odmienność mowy/kłamstwo/boiaźń/zá iakánie/drżenie/są znáki nieiáká droge ku mece podáiące/ktore ná Sędziego przynależy pilnie obáczáć y terminowác/ áby mu potym nie było zadano/iż niesłusznie człowieká zdał ná meki. Bo by tho musiał męczonemu nágrádzáć/gdyby okazał swoie niewinność. Tákie wszytki znáki iáko wyższey námienione zale/ Mowá odmienna kłamstwo. boiaźń.

ża nábácznym á rostropnym vznániu Sędzye go. Aby wielkości występu/ tráfunki/ rozmáitości znákow/ y inne okoliczności dobrze á pilnie obaczał/ áby też miał báczność ná stan Persony. Abowiem ináczey ma być męczon młody/ ináczey stáry/ ináczey mdły/ ináczey duży/ ináczey kochánek/ ináczey niekochánek/ ináczey Slácheic/ ináczey Mieszczánin/ ináczey chłop. A ná koniec Sędzya ták się w ten czás przeciw człowiekowi ma zstáwić/ áby się więcey widział być táskáwym Sędziem/ niż okrutnikiem: pámiętáiąc iż też człowiek iest.

Persony od męki wolne.

¶ Żaden ná którego są pewne dowody áznáki/ nie może być wolen od męki/ iedno ten którego Práwo pisáne czyni wolnym / iáko są Doktorowie/ Rycerze/ przełożeni ná wielkie dostoieństwá/ Vrzędnicy ludzi wielkich stanow/ y Vrzędnicy Mieyscy poki są ná vrzędzye. Principum Officiarij/ Ciuitatum Rectores/ officiorum suorum durante tempore. Młodszy niż czternáście lat/ którzy v Przegiotłámi máią być karáni: Stárzy/ ná pámięći y ná rozumie zeszli/ niewiáśty brzemienne/ áżeby po porodzeniu moc wzyęły. Wszákże są

tákie występy/ zá ktorymi áni Persony przerzeczone odmeki bywáią wolne/ iáko iest występ przeciw Krolowi/ przeciw pospolitey rzeczy/ co zowa Láćinnicy/ crimen laesae Maiestatis/ to iest gdy sie kto co tákiego dopuści/ coby było przeciw Krolowi y bespieczeństwu iego/ gdy náprzeciw skázye álbo vpadku mieyskiemu co broi/ gdy ku nieprzyiaćielowi sie skłoni/ gdy nieprzyiaćielowi zbroią/ pieniądzmi/ rádą/ y ktorymkolwiek inszym sposobem przeciw swemu Pánu dopomaga: gdy poddáne/ zyemie k temu przywodzi/ áby były Krolowi przeciwne/ gdy rostyrk w mieśćie czyni/ áby ktory przełożony był zábit/ y inne tym podobne. Też nie czyni nikogo wolnym od meki/ wydánie á zdrádzyectwo Oyczyzny swey/ podánie Miast/ Zamkow nieprzyiaćielom/ ktożkolwiek by był tákim.

Crimen laesae Maiestátis.

O rożmáitych mekách.

¶ Wyższey námieniony Autor wypisał o rożmáitych mekách/ ktore złoczyńcom bywáią zádawáne wieceyz wymysłow Sędzyow niebácznych/ á zokrućieństwá Kátowskiego/ niż wedle Práwá: iáko woda/ octem/ lanim wrzącego oleiu w gárdło/ szmárowánim siár-

ka/ſmołą goráiącą/ſłonina/głodem/prágnie
nim wielkim/ przyłożenim nápępek Myſzy/
ſierſzeni/álbo iákich innych iádowitych chro//
bakow nákrytych bánką/ áby thák gdyby wy//
nidz niemogli/ćiało ćierpiącego drżeczyli: iáko
też gdy złoczyńce ku ławie przywiążą/ nogi ie
go ſłoną woda námáżą/ potym kożę przywio//
da/ktora rádá ſol iada/áby piethy onego zło//
czyńce liżáłá/ kthory bol powiedáią być okru//
tny/bez obráżenia ćieleſnego. Opiſuie támże
niekthore męki wedle Práwá miánowićie/
przes ćiągnienie powrożni/gdy złożińcá ná//
go(wſzákże wſtyd przyrodzony máiąc nákry//
ty)ná wężſzey ławie niż ćiało ieſt/bywa pod
pachę przes piersi przywiązan:potym wielkie
pálce v nog bywáią związáne/á powroz od
nich około oſi v kołá okręcą/áby thák obrácá//
nim kołá ćiało złoczyńce ku wypowiedzyeniu
prawdy było ćiągniono. Niektorym thež kto//
rzy ná męki máią być dáni/ pierwey wſzythki
włoſy brzytwą ogolą/dla opátrzenia/ áby iá//
kich kuńſztownych pomocy we włoſiech nie//
miał/podług czárnokſyęſtwá/ábo czárow in
nych/zá ktorymi wiec żadney męki nieczuią.
Przydáie ná oſtátek ſwoie widzenie/ áby zło//
czyńcá przed innymi mękámi/ naprzod był bit

miotłámi/

miothłámi/mieniac że zá doswiadczenim przes tákie karánie/rychley złoczyńcá powie swoie przewinienie/niż zá mękámi wyższey o/pisánymi. In Summá/ áby thákie męki były zádáne/żeby ciáło było bez obrażenia wielkie/go/y bez vłomności. Abowiem gdy by sie trá/fiło/iż by złoczyńcá dla męki wielkiey vmárł/ Sędzya był by bárzo podeyźrzány/iáko by mu thákie męki zádáwáć roskázował/nie wedle práwá ábo zwyczáiu/nie zá miłośćia sprawie dliwości/niez miłosierdźiá/nie z bácznośći á z mądrości: Ale z gniewu á z nienawiśći/á/by ták z iego sámego vporu człowiek zginął. Byłby mowie Sędzya w tákim podeyźrzeniu ieśliby by sie słusznie nie wywiodł/iż wtey mierze náśládował práwá ábo zwyczáiu: łáskáwości/máiac Páná Bogá przed oczymá/y sprá/wiedliwość iego. O thym komu trzebá wie/dzyeć szerzey/niechay czyta v tegoż Autorá.

Złoczyńcá o co ma być pytan ná mece.

¶ Złoczyńcá wedle Práwá niema być ná mece o wiecey rzeczy pythan iedno o ktore iesth oskárżon/á o kthore nań słychać/z tey przyczyny/iże ná męki żáden nie/

ma być zdan/ kromia vprzedzáiacych znákow iáko wyżśzey o tym.

Miedzy wielemi złoczyńcámi ktory ma być pierwey meczon.

¶ Gdy wiele złoczyńcow o ieden występ ná meke máia być zdáni: Sędzya ten ma pozzadek chować/ áby thego pierwey kazał męczyć ktoregoby rozumiał być ku powiedzeniu prawdy śkłonnieyszego: iáko ieśli Oćiec s Synem ma być meczon/ pierwey Syn/ przy oblicznośći Oycowśkiey/ ábo też w niebytnośći zwiádomośćia iego/ dla tego iż Oćiec zá żáłośćia Syná swego rychley śie śkłoni ku wyznániu niż zá własnymi mekámi. A ieśli żoná z mężem/ pierwey żoná/ dla thego iż niewieśćia płeć/ będąc mdleyszey nátury/ y nie ták ćierpliwey/ rychley możebyć przywiedzy oná vpominánim y mekámi ku wyznániu/ niż Máż.

O powtarżániu meki.

¶ Złoczyńcá/ ktory raz dla iákiego podeyżrżánego występku śłusznie á dostátecznie wedle Práwá był meczon/ (ktora dostháteczność ná vznániu Sędzyego zależy) á ná mece by śie nic nie zeznał: iuż o tenże wysthępek/ drugá raz

nie ma być

nie ma być męczon/ oprocz żeby sie iákie nowe znáki pewne nań wynorzyły/ ktoreby były godne ku zdániu po wtore ná męke wedle wyższego opisánia. Wszákże y zá pierwszymi znáki/ może być dan wtore ná męke/ gdy iest iásny iego vczynek/ świádectwem dwu godnych ludzy ták dobrze dowiedzyony/ iż o nim Sędzya żadney watpliwośći niema/ tylko po złoczyńcy zna/ iż vczynku swego wiecey z krnąbrnośći á záthwárdzenia niż z niewinnośći przy. ::: ::: ::: :::

Złodzie y kiedy może być wtore męczon á iáko.

¶ Złoczyńcá gdy zna vczynek swoy ná męce/ á po męce go przy/ może być wtore męczon ku pierwszemu zeznániu/ ále lżey niż pierwey. A ná wtorey męce gdy by nie zeznał/ ále s sthale przał/ iuż trzeći raz niema być męczon. ¶ Złoczyńcá gdy kogo ná męce wyda/ thedy wydány ma być poiman. Wszákże to wydánie álbo powołánie/ nie iest dostáteczny znák/ áby powołány miał być zdan ná męke/ iesli przećiw niemu nie będzye innych znákow álbo dowodow. Abowiem powołánie wiele kroć bywa z thad/ iż Gaudium est miseris socios habere poenarum. A Regułá też iest práwna. A tormentis incipiendum nō est: priusquam praecedant certa indicia.

Powołáni ma być poiman.

Przyſtoi theż Sędzyemu/ pierwey niż zło-
czyńce zda ná męki/ bádáć ſię pilnie czáſu/ iáko
dawno złoczyńcá kradł/ zbijał/ ꝛc. Y inne ło-
troſtwo płodził/ ieſli w leſie przemieſkawał ál
bo nie. A to ktemu áby wiedzyał iáko wielkie
męki ma roſkázáć iemu zádáwáć. Abowiem
wiele ich naydzye/ ktorzy będąc w towárzy-
ſtwie przemieſzkawáiąc w leſiech/ w gáioch/
ſpołem ſobie męki zádawáią/ y ćwiczą ſię ná
wyćierpienie rozmáitych mąk/ áby potym gdy
by byli poimáni/ mocne męki wyćierpieli/
krom wyznánia złych vczynkow y towárzy-
ſtwá ſwego/ co z wyznánia złodzyeiow po-
znano.

Złodzie iſki kuń ſth.

O rozmáitey ſmierci rożnych Złoczyńcow.

Złodziei Zdrayca. Rozboynik. Łupieżca. Mężoboycá. Cudzołożnik. Pánieńſki. gwałtownik.

IAką śmierćią ktory złoczyńcá ma być
karan/ wypiſano Specu: Saxon:
lib: ij. articu: 13. 16. 36. to ieſt/ zło-
dzyey ma być obieżſzon. Zdrayca/ ro-
zboynik/ łupieżcá w koło wplećion. Mężoboi-
cá/ gwałtownik Pánień/ y ktory by ná cudzo-
łoſtwie był poimány/ takowi maią być śćięći
iáko nápiſano. Raptores virginum honeſta

rum vel ingenuarum / siue desponsatae fuerint siue non/vel quarumlibet viduarum/ capitis supplicio puniuntur. Odszczepieniec Wiary Krześciańskiey ma być spalon. Taż śmierćiama zginać Czárownik / y ktoby komu iadzádał. ¶ O karániu Heretikow (iż z innych praw máluczko szerzey powiem) iest też srogi Státut Koronny Krolá Wládzisłáwa Jágellá/vczyniony Roku 1424. gdzie iásnie opisano/áby Heretykowie naprzod mieczem byli karáni/ potym też wietzsze im karánie iest náznáczone/ áby nieináczey iedno iáko wystepuiacy przećiw Maiestatowi Krolewskiemu byli káráni/ to iest / nie tylko na gárdle/ále y ná máietnośći/ktoraby po zamordowánym Heretyku do skárbu Krolewskiego byłá przyłaczoná. Nád to dzieći onego Heretyká wiecznie by były bezecnemi. A ku żadnemu dostoieństwu áby niebyły nigdy obierány. ¶ Práwo záśie Duchowne ná Heretyki iest lżeysze. In C. ad abolendam de haereticis/ gdzie nápisano/áby Heretykowie kthorzy by byli doświadczeni w odszczepieństwie/ iesly by sie chćieli błedu swego odprzysiadz / vchodza karánia: á potym iesliby wtoż odszczepieństwo wpádli/ tedy z práwá duchownego bywáia podáni zwierzchnośći świeckiey/ áby by

Odszczepieniec Czárownik. Zádawcá iádu

Karánie heretiká wedle státutu koronnego y práwá duchownego.

li mieczem karáni. Wszákże ich Synowie nie bywáią bezecni / iáko Práwem Polskim.

¶ A gdzye karánie zá iákie złoczyństwo nie iest opisáne / tam złoczyńcá ma być karan wedle vznánia Sędzyego / kthore wiecey sie ma skłániáć ku láskáwośći / niż ku okrucieństwu: Abowiem Práwá ná złoczyńce są vczynione / áby zá boiáźnia ich / zuchwáli ludzye od złych vczynkow sie hámowáli / á niewinni áby w bespieczeństwie á w pokoiu mieszkáli.

O Złodzyeystwie.

Złodzieystwo iest dwoiákie / Jáwne y táienne.

Złodzieysthwo iawne.

¶ Jáwne / gdy złodzyey ná złodzyeystwie álbo ná onym mieyscu gdzye kradł będzye poimány: w Domu / w Ogrodzye / álbo w Winnicy / &c.

Táiemne.

¶ Táiemne / gdy złodzyeiá nie poimáia ná złodzyeysthwie / áni ná onym mieyscu gdzye kradł / ále gdy rzecz kradziona tái / álbo gdy zá czyia ráda y pomoca złodzyeystwo sie zstáło. Jáwni złodzyeie wedle Práwá Cesárskiego bywáia karáni nágrodzenim rzeczy vkrádzyoney czworáko. Táiemni dwoiáko. Też wedle

Práwá

Práwá Bożego w Stárym Zakonie nágro//dzenim rzeczy krádzyoney dwoiáko/czworá//ko/pięcioráko/y siedmioráko. A iesliby nie//miał czym nágrodzić/tedy go záprzedawa//no. Ale wedle Práwá Sáskiego Máydebur//skiego/złodzyey ma być obieszszon. Exodi. 22. Prouer 6.

Karánie v Pragi.

¶ Jesliby kto vkradł co by trzy złote álbo wyż szey ważyło/ma być obieszszon. Bo ázkolwiek tám mowi de tribus solidis Specu: Saxon: lib:ij. artic:13. Wszákże solidum wykłáda zło//ty z Láćińskiego słowá wywodzac/á solidita//te auri. A iesliby rzecz krádzyona mniey niż trzy złote ważyłá/ á krádzyectwo by sie zstáło we dnie/v Pragi ma być bit/y włosy máią być oberznione/co zowa Láćinnicy/poenam in cute et crinibus. Ktore Práwo około obrzy//nánia włosow (pisze támże) ná ten czás było dáne/kiedy ludzye długie włosy nosili: po//tym kiedy krotkie włosy poczęli nosić/tedy ká//wálec vchá álbo nosá miásto włosow przyná//ią. A iesliby vchá nie miał/ná twarzy bywa nácechowan/y názwano to potym poenam in cute et carne/non in crinibus. Jure Munni//cip: articu:38. ./. ./. ./.

Obrzezánie v żu miá//sto wto sow czy sty fry//márk.

Penáin cute et carne Penain crini bus.

Ktore złodzyeie cechuia.

¶ Ty złodzieie ktorzy wednie krádna/mieszski/wácki/kálety kryiomie rzeża/ ták znácza. Zá pierwszym kradziestwem ie ná twarzy cechuia. Zá wthorym obiedwie vszy vrzynáia. Zá trzećim krzyż ná czele żelázem wypaláia. A zá káżdym rázem miotłámi ie v pragi biia. Tákie cechowánie ná złodzyeioch dla tego bywa/ áby ie ludzye ználi/ á ich sie strzegli. A iesli by sie ktory dáley co tákiego dopuścił/ iuż ma być powrozem ná szubienici nácechowány/ áby wiecey ludzyom nieszkodził/ gdyż sie za troiákim ták sromotnym karánim nie vpámietał/ iuż máła nádzyeia o nim áby sie miał polepszyć. Iure municip: articu: 38. Y tá iest przyczyná dla ktorey złodzyeie wieższa/ á niewiásty topia/ ábo inna śmierćia wedle zwyczaiu ktorey kráiny tráca/ iż gdy by niebyły śmierćia karány/ máła by nádzyeiá po nich byłá vpámietánia y polepszenia/ by thez nasroższym karánim kromia śmierći były karány/ ktore karánia ony często kroć sobie zá śmiech máia/ y zá nic niewáża. Co madrzy á báczny Sedzyowie obaczywszy/ wynálezli then obyczay/ áby ták były karány/ iáko by tego wiecey nieczyniły

Czemu złodzieie wieższa á niewiásty topia.

Wszakże Sędzia przy złodzieioch ma pilnie báczyć / potrzebe / vbostwo / czás / rzecz krádzioną / ieśli vmyślnie kradł / álbo zá potrzebą wielkiego głodu / ieśli z vprzeymey złośći / z zwyczaiu / z nieopatrznośći / y inne okolicznośći / zá ktorymi złodziey może sie czásem wymowić. Abowiem ieśli zá przywiedzeniem głodu / nie vmyślem zdrádzieckiego zyśku / coby tylko ku ziedzeniu álbo pićiu / może sie nieiáko omowić / ponieważ też czytamy o tym / iż dla wielkiey á ostátniey potrzeby / rodzice zá przedawáli dzieći swoie / y zábijáli ie ku ziedzeniu / a to iest więtszy wyśtępek.

¶ Ktoby rzecz krádzioną álbo łupy przechowywał / álbo rády y pomocy ku krádzieztwu dodawał: przeświadczony też śmierćią iáko y złodziey ma być karán. Łodem lib. ij. articulo 13.

O rzeczách odietych złodźyeiowi przy poimániu.

¶ Przy karániu złodzieiow / Sędzia ma pilnie báczyć / aby też y tym nieprzepuszczał / ktorzy w ten czás gdy złodzieie imaią / rzeczy przy nich nálezione sobie biorą / y inne ktore im złodzieie vkázuią. Abowiem Oprawcy /

Ceklarze /

Ceklarze/Cechmiſtrze/y inni Vrzędnicy kte/
mu przyleżący/gdy imuią złodzyeie/ czeſto/
kroć ich ze wſzytkiego odzyeráią. Nád to ie/
ſzcze od nich pytaią/ieſli by kędy co wiecey krá
dzyonego záchowáli/to wſzytko ſobie przy/
właſzczáią/niewiem ktorym innym práwem
iedno lupeżnym/chocia też ták dobrze z wyz/
nánia złodzieyſkiego iákoz ſwey własney wiá
domośći/ wiedzą czyie ony rzeczy ſą przes nie
odebráne. Dobrze czáſu ſwego poſtanowio/
no było to práwo/ktore Lorychius w ſwych
Kſyegách wſpomina/że rzeczy ktorekolwiek
przy złodzieiu poimánym záſtawano/Vrzad
zábierał/á to w ten obyczay/aby w obce rece
co nie zábładziło/gdy by káżdemu wolno było
przywłaſzczáć ſobie co nie ieſt iego. Potym
wrácano ony rzeczy záchowáne/gdy ſie ktho
do nich ozwał/á dowiodł iż iego ſą. Ale te/
raz co kolwiek przy złodzyeiu záſtáną/to nie
inácżey ſwym własnym być mienią/iákoby te
go z własney oyczyzny ſweyzá dzyedzictwem
doſtáli. Przeto Diogenes Philoſoph/gdy
vźrzał czáſu iednego tych Pánow kthorych
Grekowie ná Seymy wálne od ſiedmi Miaſt
ſyłáli/a oni wioda iednego/co był z Skárbu
złotą flászę vkradł: powiedział/iż wielcy zło/

dzyeie má

dzieie małego wioda. Y dzisieyszych czásow tákowi w przypowieść przychodza/ iż gdy máte złodzieyki wodza álbo wieszsza/ sámi zá wietsze złodzieie bywáia miani/ przes tákowe odzieránie á przywłaszczánie cudzych rzeczy. Przeto Vrzednicy winni by tego przestrzegáć/ áby tácy łupieżni sludzy byli karáni/ áby rzeczy krádzione przes nie odiete własnemu Pánu były wrácáne.

O Cudzołostwie.

TVdzołostwo/ iże wystep iest bárzo szkodliwy/ złaczenie Małżeńskie targáiacy/ nád ktore żadne inne złaczenie Pánu Bogu nie iest wdziecznieysze/ áni ku ziednániu przyiaćielstwá żadney drogi snádnieyszey nieiest/ iáko małżeństwo świete. Ktore pożytki ponieważ sie przes cudzołostwo pora/ á wiele złego z cudzołostwá płynie/ Przeto Pan Bog w Stárym Zakonie cudzołożniki y cudzołożnice śmiercia káráć roskazał/ mowiąc: Si dormierit vir cum vxore alterius/ vterq; morietur. .i. adulter et adultera/ et auferetur malum de medio. A v Ezechiela Proroká strászliwe

Deut: 22.

Ezechi: 16.

á ogromne karánie cudzołożnikow y cudzo//
łożnic iest náznáczone/ mieczem á kámiono//
wánim. Ku ktoremu karániu Bożemu / lu//
dzye náuczeni w Práwie przyklániáiąc śię/ v//
ſtáwili też cudzołożniki mieczem kárać / nie
mniey dla niezliczonych złych rzeczy/ ktore z
tąd pochodzą/ to iest/ krzywoprzyśieſtwá/ fał//
ſzywe świadectwá/ gwałty/ krzywdy/ zdrá//
dliwe oſzukánia prawdziwych dzyedzicow/
porubſtwá/ nierządy/ y innych wiele złych rze
czy: iáko też y dla sámego tego ſprośnego przed
Pánem Bogiem á háńiebnego w swey nátu//
rze vczynku. Wſzákże dzisieyſzych czásow v
wielu Przełożonych cudzołoſtwo iest zá małe
przewinienie/ dla tego iż ſie ſpoſpolitowało.
A wiele ich ſnadź iest / ktorzy ie beſpiecznie po
pełniáią/ krom żadnego náruſzenia ſumnie//
nia swego/ y krom żadney kárnośći. Nic ich
nie ruſzáią przykłády/ z ktorych ſie vczymy/ iá//
ko Pan Bog ſrogo karał cudzołoſtwá. Czy//
tamy iż dla iednego tylko cudzołoſtwá/ pobi//
to było ludźi ſześćdźieſyąt y trzy tyſiące/ boiu//
iących w pokoleniu Beniámin. A dla zgwał//
conej Dyny Corki Jakobowey/ wſzytki Sy//
chymity pozábíjano/ ſkádá ich rozebrano: żo//
ny/ dźieći/ w niewolą pobrano/ Miáſto zbu//

Judic: 19. et 20.

Gene: 34.

rzono.

rzono. Czytamy też iż Cudzołożniki/ y wszy-
tkie nieczyste ludzi bedzye sądził Pan Bog/ 1. Cor: 9
Krolestwá Bożego nie ogladáia. Scortato- Heb: 13
res adulteri non possidebunt regnum Dei.
Scortatores adulteros iudicabit Deus. A
wżdy ich to nic nie ruszy/ wżdy przełożeni te-
go nie karzą. Albo też snadź dla tego/ iż ták sá
mi czynili álbo czynią. Przeto iáko inne zło-
ści zá niekárnością mnożą się/ ták też y cudzo-
łostwo. Nápisano Ecclesiastici viij. Quia
non profertur cito contra malos sententia/ i-
deo absq; timore filij hominum perpetrant ma
la. A thák ná karánie Cudzołożnikow nie
mnieysze trzebá mieć Przełożonym baczenie/
iáko y ná innych złoczyńcow wedle Prawá
Bożego y Ludzkiego. Wszákże ták okrutne
karánie cudzołożnikow/ Duchowne y Mie-
yskie prawo nieiáko vsmierzyło/ iż wedle Du-
chownego prawá cudzołożniki álbo z zboru
wiernych wyłaczáią/ álbo rozwodzą. A we-
dle Prawá Mieyskiego głodem/ wygnánim/
z pospolstwá wyłaczenim/ tych zwłaszczá kto
rzy są vbożsy. A bogátsze wina pieniężna/ ál-
bo innym karánim wedle vznánia przełożo-
nych karzą. Niektorzy chcąc áby przedsie karą
nie cudzołostwá wedle dawnych praw trwá

to/ vſtáwili áby cudzołożnik mieczem był ká/ran wedle Práwá. Qui in adulterio fuerit deprehenſus/ capite plectitur. Specu: Sa/xon: lib: iij. articu: j. lib: ij. articu: 13. A cu/dzołożnicá áby byłá v Pragibitá/ y od práwá Małżeńſkiego oddaloná. In ſumma/ Prá/wo nigdzye nie czyni cudzołożnikow od kará nia wolnych/ choć by też ná mieyſcá beſpieczne vciekáli/ áni w Koſćiele/ áni ná Cmyntarzu/ áni w Klaſztorze.

Maż gdyby Cudzołożniká zaſtał v ſwey żony/ co ma czynić.

¶ Maż ieſliby v żony Cudzołożniká záſtał/ á nie mogł by go poimać/ może go ránić/ álbo zá bić: k temu ieſt Práwo 12 tabul: Moechum in adulterio deprehenſum necato. Specu: Sa xon: lib: j. artic: 50.

¶ Jeſliby ſie przydáło/ iżby maż máiąc żonę ſwoię w cudzołoſtwie podeyźrzána/ vpomio/nał by Cudzołożniká trzy kroć przed świád/kámi/ áby iego żenie dał pokoy/ A potym by go záſtał s nią mowiącego thaiemnie w domu ſwoim/ álbo w domu onego Cudzołożniká/ álbo kedy ná poſpolitym iáwnym mieyſcu/ mo że go własną ręką zábić. A ieſliby go ná innym

mieyscu nálazł z żoną gadáiącego/ tedy wezwawszy trzech świadkow ktorymi by dowiodł iże z żoną gadał/ ma go Sędzyemu oznaymić/ ktory go potym wywiedzyawszy sie prawdy/ ma wedle Práwá káráć. Libret art: eodem. artic: 37. (.) (.)

Maż/ kiedy żony o cudzołostwo nie ma káráć.

¶ Maż niemoże żony káráć o cudzołostwo/ ani przeciw niey czynić w pewnych przypadkách. ¶ Naprzod/ gdy też sam cudzołożnikiem iest. Bo kruk krukowi oká niewykluie. ¶ Wtore/ iesli iey przyczyne iáká do tego dał. ¶ Trzećie/ iesli s nią nie mieszká/ á oná mnie ma iż by zmarł. ¶ Czwarte/ iesli to zá przymuszenim vczyniła/ niezchuci/ nie z woli swey/ ále zágwałthem. ¶ Piate/ iesli Cudzołożniká mniemáłábyć swym mężem/ przez iakie oszukanie Persony/ co Łácinnicy zowa fraudulentum concubitum per deceptionem personae. Co może poznáć s tego przykłádu. Sempronius rozmiłował sie iedney Pánny/ y żądał żony Mewiusowey/ áby mu iá ku iego woli ziednáłá: co żoná Mewiusowá obiecáłá vczynić/ á obiecáwszy nie vczyniłá/ ále

sámá pewnego czásu ná pewne mieisce wedle zmowy w nocy przyszłá/á ná onym sie łożu położyłá/gdzie Pánná być miała. Sempronius oszukány y zniewiádomośći z żoną Newiusowa spał/mniemáiąc áby s Pánną. Tu Sempronius z strony żáluiącego Newiusá nie winien cudzołostwá/ale Páni Newiusowá. ¶ Szoste/Jesli po cudzołostwie s nią mieszka. Abowiem przez to zda sie przyzwáláć ná iey vczynek.

Znáki przez ktore poznáć Cudzołożniká.

¶ Iże cudzołostwá pospolićie w taiemnośći bywáia/ták iż máż trudno sie ma dowiedzieć o cudzołożniku y o cudzołożnicy. Náuczeni w práwie y tego nie opuścili/opiśáli znáki przez ktore to może poznać. ¶ Naprzod/z strony mieyscá/áby ten komu tho przynależy wiedzieć/obaczył mieśce gdzie te pare zástał/iesli w ćiemnym/iesli ná widocznym/iesli ná świeconym/álbo nie ná świeconym mieyscu. Abowiē ná mieyscach poświeconych niebywa podezrzenia ná cudzołostwo. ¶ Wtore/ma być báczenie Persony/iesli krewny álbo obcy/iesli Duchowny álbo świecki. Abowiem ná

krewnego

krewnego/ ná Ksyędza/ ná Mnichá/ nie iest podeyzrzáne cudzołostwo. ¶ Trzećie/ może poznáć z spráwy á postáwy oney pary podeyrzáney/ iesli sie obłápiáią/ cáłuią/ często rozmawiáią/ k sobie vśmiecháią. ꝛc.

Id verum est sczt.

O Mężoboystwie.

Mężoboystwo iest troiakie. ¶ Naprzod/ zábije kto kogo áby Imienie iego wydárł y posiadł/ álbo by ich wiele pozábijáł: táki koniem około rynku ma być włoczon/ potym w koło wplećion. ¶ Wtore/ zábije ieden drugiego z nieprzyiázni iákiei/ táki ma być mieczem karan. Trzećie mężoboystwo iest/ gdy zábije kogo w obronie swego zdrowia/ álbo z przygody: iáko gdyby zrębuiąc drzewo/ podrożnego człowieka zábił/ álbo strzelaiąc ná ptaká/ á nie z chući by to vczynił: táki iesli świadki ma swey obrony á przygody/ sámotrzeć przysięgą syę wyzwoli/ odpráwiwszy wargielt/ to iest zápłáćiwszy głowę wedle Práwá. Przeto thu Sędzia (ktory winien sędzyć wedle Práwá) ma być wtym opátrzny/ á iásną spráwę mieć/ iesli z woley á z vmysłu mężoboystwo sie z stá-

Mężoboistwo troiákie

Rozmáithego mężoboistwá rozmáitha smierć.

Przygodne mężoboystwo.

to. Abowiem ieśli vmyślnie/tedy Mezobóice ma nágárdle kárać wedle Práwá. A ieśli przygodnie/ná wargielt skázáć. Iure Municip: arti: 38. Spec: Sax: lib: ij. art: 13. et 38. ¶ Wargielt w práwie zowa na grodzenie/álbo zaplátá iákiey szkody álbo przewinienia/wedle opisánia w práwie.

Wargielth.

Karánie tego ktoby zábił Oycá álbo Mátki.

¶ Ktoby zábił Oycá/Mátkę/Synά/Dziádá/Bábę/Brátá/Syostrę/Krewnego swego/álbo by do tego iáka przyczynę dał: Táky zászyty w skorę álbo w wor/ze psem/s kurem z iászczurką/z małpą/ktorez tych ná ten czás możemieć/wrzekę má być wrzucon/y vtopion. Ze psem dla tego/iże ten zły człowiek nieznał vczciwośći/ktora był powinien rodzicom swoim wyrzedzáć/záślepiony nie ináczey iáko pies ktory sie ślepo rodzy/á do dziewiątego dniá nie widzi. ¶ Kur znáczy wysoką á hárdą myśl iego/ktorą miał przeciw rodzicom swoim/álbo krewnemu swemu.

Pies.

Kur.

¶ Iászczurká znáczy nieszczęśliwość rodzicow. Abowiem iászczurká sámiec gdy sie s sámicą zchodzi/głowę swoię w iey vstá włoży/

Iászczurká.

ktorą po/

ktora potym sámicá w sobie vgryzie: A ia-
szczurczetá gdy sie maia wylagnać/ wygryzá
ia sie z żywotá sámice/ták że y sámicá zdech-
nie. ¶ Málpa záśie iáko siepr zypodoba spráw-
wom ludzkiem/y podobieństwo czlowieká
spráwámi swymi okázuie/á czlowiekiem nie
iest: tak że też ten zábyácz zda sie być czlowie-
kiem/ale wedle vczynku nie iest/ dla tego iże
zábicim rodzicow swoich/nie ludzki/ále wie-
cey niż bestyálny vczynek popełnił. Specu:
Saxon: lib: ij. arti: 14. Małpá

¶ Pomocnicy ku Mężoboystwu/tákiem ká-
ránim maia być karáni/iáko y glowny Mężo-
boycá. A pomocnicy maia być rozumiani/
ktorzy sie ná mężoboystwo iednostáyna rada
á pomoca spikneli y ziednoczyli. Specu: Sa
xon: lib: ij. articu: 14. Auxili atores.

Mężoboycá kiedy o gárdło nie ma być sadzon.

¶ Mężoboycá iesli pierwey niż by go ktho
o mężoboystwo winił/ dobrowolnie do Sá-
du przyidzie/znáiąc vczynek/chcąc sie vspráw-
wiedliwić/ y wywieść niewinność swoie/ iż
sie to zá wielka potrzeba w obronie przydálo:
thákiemu iuż sąd nie idzie o gardło/ále przed

śie ma być ſkázan ná pokup Sędziemu y ſtro//nie/to ieſt krewnym zábitego ná Wargielt: ku ktorego brániu przyrodzeni zmarłego trzy kroć maią być pozwáni. A ieśli by nie ſtáneli/ pokoy broniącey śie ſtronie/ktora przygodę ſwą okazałá/má być nákazan przes Sądow//ny wyrok/y od płácenia do tąd ma być wol//ná/áż krewni zmárłego Práwem thego będą dochodzić od niego. A ieśliby zábity ieſzcze nie pogrzebiony do Sądu był przyniesion/á ná mężoboyce by żałowano: tedy obwiniony dla tego iż pierwey do Sądu/czuiąc niewin//nośćſwoie/dobrowolnie ſtánął/bliższy śie od wieść/y zmárłego pokonáć wedle Práwá. Speculo Saxon: lib: ij. articu: 14. lib: j. ar//tic: 64. Ktore omawia iże káżdy bliższy ieſt z//drowie y dobrá ſwoie obronić/niżby go ktho miał pokonáć.

¶ Pánná álbo niewiáſtá gdyby z rozpuſzczo//nymi włosy przyſzłá do Vrzędu/żáluiąc ná ko//go o gwałt ſobie vczyniony/ofiáruiąc śie tego dowieść świádkámi/ktorzy wołánie iey ſły//ſzeli: A obwiniony przyſzedł by pierwey do Vrzędu dobrowolnie/niezwiązány/nie poi//mány/chcąc wywieść niewinność ſwoie we//dle práwá. Tedy obwiniony zá tákowym wol//

nym przy//

nym przyſzćim do Vrzędu/ bliżſzy ſie odwieść ſámosiodm/ niżby go biała głową o gwałt miała pokonáć. Abowiem Práwo záwżdy ieſt przychylnieyſze ſtronie obwinioney/ niżżá łuiacey. Iure Municip: artic: 38.

Ktorzy od mężoboyſtwá máia być wolni/ álbo lżey karáni.

¶ Od Mężoboyſtwá bywáia wymowione ty Perſony. Naprzod

¶ Dzyeći/ ktore ieſzcze baczenia á rozumu niemáia/ áni co ieſt złoſć y zdrádá nieznáia. Ale ieſliby iuż znały co ieſt źle/ tedy máia być karány/ wſzákże łáſkáwiey dla młodoſći/ktora ich vczynek nieiáko omawia. Abowiem niektore dzyeći/ zwłaſzczá złego wychowánia/ máia czáſem ná złe wiele rozumu. Piſze S. Grzegorz w niektorym Dyálogu/ iże Dyabeł iednemu oycu wyrwał dzyećie w piąći lećiech z rąk/ gdy przyſięgało á bluźniło Páná Bogá: Coby był Pan Bog nie dopuſćił/ by było ono dzyećie co ieſt źle nierozumiało. A dzyećie ma być rzeczono/ poki nie doydzye ſiedmi lat. Dźieći.

¶ Item/ Ludzye ſtárzy/ ktorzy przes wſzytek czás żywotá ſwego/ záwżdy bez nágány Stárzy.

pobożnie żyli/á z ludźmi státecznymi y scnotliwymi obcowánie mieli/ thákowe ich życie bárzo im pomaga/ áby zá mężoboyſtwo od śmierći byli wolni.

Szaleni

¶ Szaleni/ktorzy nie wiedzą co czynią. Abowiem ná ſwym ſzaleńſtwie doſyć karánia máia. A człowiekowi vdrecżonemu wiecżſzy ſmutek y vdrecżenie nie ma być przydáne. Afflicto non eſt addenda afflictio. Ale ieſliby ſzalony zábił przed tym niż ſzálał/y w ten czás gdy ſzáleie ma być iáko inny karan.

Porwáiący ſie ze ſnu.

¶ Ktory ſie porywa ze ſnu/ podobny ſzalonemu álbo wielce pijánemu. Ale to ták ma być rozumiano/ ieſli ſie mu to porywánie nigdy nie przydawáło/ á thego do ſiebie pierwey nie znał. Abowiem ieſli to pierwey czuł do ſiebie/ y z tákiego porywánia ſnu/ álbo z iákiego záchwycenia á ſzaleńſtwá ludźyom ſzkodził/ winien ieſt mężoboyſtwá. Bo czáſu dobrego baczenia/ powinien ſie był opátrzyć/ áby ſam ſypiał w dobrym zámknieniu/ álbo ſie kázał do wieſć do klozy.

Piyáni karániá zá zły vczynek dla piiáńſtvá nie wolni.

¶ Item/ Pijánice/ ktorzy ku mężoboyſtwu vmyſlnie pijáńſtwem ſie nie gotowáli/ áby mężoboyſthwo zá wiecżſza wymowka popełnić mogli. Abowiem ták cżeſto mowią/ muſze ſo-

bie nań

bie nań podpić. Wszákże te obmowe ták rozumiey / iże żadnego pijáństwá niemász tákiego / ktoreby zupełnie od złego vczynku omáwiáć álbo wolnego czynić miáło / iedno tylko srogość Sędzyemu w karániu nieiáko zámierza. Ebrietas enim qualiscunqz non excusat á toto / eos tamen excusat á tanto. A pijáństwo też tu rozumiey tákie / kthore by było ták wielkie / iżeby człowiekowi rozum á bácznosć odięło.

¶ Item / ktorzy się dopuszczą mężoboystwá nie z chući / nie z vmysłu / nie z vprzeymey złośći / ále z tráfunku przes iákie nieszczęśćie / w kunszćie / we grze / w roboćie / ták iżby z onego niebácznego obráżenia / potym obráżonego śmierć zászłá. Abowiem ty przygody á tráfunki częstokroć zrządzeniu á przeyzrzeniu Bożemu przypisuią. Et fortuitum casum nullum humanum consilium praeuidere potest. Ná przykład / gdyby kto iechał ná płochym koniu / ktoregoby wodzą hámowáć nie mogł / á dzyećieby ná łonie mátki poráził. Albo przy grániu piły / gdyby ieden drugiego gonił / á w vćiekániu nogę złamał y vmárł.

Zprzigody zabiiaiąci.

Przykład przyrodnego mężoboystwá.

¶ Item / Ktorzy zábijaią dzieci dziwnie się rodzące / nie wedle wyobráżenia ludzkiego /

Zábiyácze dźieći ná kśthátth beśtyey śie rodzą cich.

ále ná kśtałt iákiey Beśtiey. Abowiem y tákie nie máią być krczone/ ále zárázem zádawione álbo ktorymkolwiek obyczáiem máią być zátrácone. Ktore dźiwne rodzenie (iż śie to troche od rzeczy odśtąpiwszy powie) pośpolićie śie figuruie w żywocie Mátki/ z zápátrzenia iákiey Beśtiey/ á z zámyślenia o niey czásu poczęćia. Co śie śnádnie okázuie z Hiśtoriey o Jákobie/ Gene: xxx. Ktory chcąc iż by śie mu od trzody iednákiey bárwy owiec/ rozney bárwy owce mnożyły: nákłádł do korytá/ z ktorego nápawano/ rozg rozmáitey bárwy/ áby owce przy nápawániu ná nie śie zápátrzáły: ták zá onym zápátrzániem śie ſtało/ iż owce rozney bárwy śie rodźiły. Z tąd też niewiáśty z cudzołoſtwá często rodzą dźieci podobne mężom ſwoim. Abowiem w ten czás ná mężá wſpomináią/ gdy czynią co im nieprzyſtoi.

¶ Item/ Kthozy po Mężoboyſtwie popełnionym wytrwał dźieśięć lat/ wolny ieſt od śmierći/ y owszem ieśli by dwádźieśćia láth przetrwał/ nie ma być iuż o mężoboiſtwo winowan. A ty dwie omowie ku zachowániu przyiáćioł ſą bárzo pomocne.

Oprawći.

¶ Item/ Oprawcy/ Ceklarze/ y inni ſłudzy Vrzędowi/ ktorzy złoczyńce w poimaniu zá

potrzeba

potrzeba zabijáia. Abowiem iesli by sie złoczyńcá mocnie á gwałtownie bronił/ czyniąc slugam gwałt/ á nie mogł by być poiman: thedy w tey mierze Práwo dopuszcza slugom Vrzędowym/ áby złoczyńce lepiey zábili/ niżliby zá zły vczynek niemiał być karány.

¶ Item/ Sa niektorzy co ták rozumieia/ á/ by ten Mężoboicá miał być wolen od smierći/ ktory innych zá obietnicą wolnosći wiele lotrow wyda: Wszákże Sędzia tákiemu przepuszcáć nie ma. Abowiem by tym kształtem nie zstáło sie prawu Bożemu y ludzkiemu dosyć.

¶ Brzemienna niewiástá obżałowána/ może być zárázem skazána ná karánie wedle przewinienia: ále po skazániu ma być wolno záchowaną do tego czásu áż porodzi. Abowiem dziećie záwystępek mátczyn niepowinno nic cierpieć. Potym po porodzeniu ma być skárá ná wedle rzeczy osadzoney/ co zásłużyłá. Specu: Saxo: lib: iij. articu: 3. Jure Municip: artic: 96.

O Przygodnym mężoboystwie.

¶ Przygode zowa Łácinnicy casum et eventum fortuitum/ gdy sie czego przytráfi/ o czym sie żaden nic domniemać niemogł/ aby sie to zstáć miało.

Cieśle/ Mu

¶ Ciesle/ Murárze/ y inni Rzemieslnicy/ álbo ich pomocnicy/ iesliby kogo zrzucenim ná doł iákiey máteryey obrázili álbo zábili / nie winni sa mężoboistwá áni obráżenia : ále ták/ iesli tego nieuczynili ze złosci/ z nienawiśći/ álbo z iákiey nieprzyiáźni : iesli też przed thym oznaymili wołánim swoim/ áby ludzie przechodzacy ná ten czás sie wárowáli/ á gdzie kápie nie przechadzáli. Gdzie by też rzemieslnicy ná gorze bedac/ vstáwicznie mieli wołáć/ dosyć im iest przed mieyscem niebespiecznym rośćiagnać sznur/ álbo iáky inny znák wielky á dobrze znáczny postáwić według zwyczáiu Miástá. Ták iuż rzemieslnik nie bedzie mogł być winowan o czyie obráżenie álbo zábićie/ choć by też wołánim żadnego znáku niedał. ¶ Toż ma być rozumiano o tych/ ktorzy strzeláia z łukow/ s kusz/ z rusznic/ wszedy zwłászczá w ogrodzie/ ná Celstáćie/ álbo ná innym mieyscu ná to vprzywileiowanym: iesli przed strzelanim vpomináli przechodzace/ áby sie wárowáli. ¶ Toż o zawodnikoch/ ktorzy koni probuia. A pospolićie o wszytkych ktorzy sie báwia około rzeczy vrzćiwych/ ku czynieniu dozwolonych/ w ktorych by kogo z tráfunku zá nieszcześćym mogł obrázić

álbo zá-

álbo zábić: tákowi nie sa winni áni obráżenia áni zábićia/ pod Condiciami wyższey námienionymi. Wszákże máia być karány wedle vznánia Sędziego/ áby potym ostrożnieyszy byli.

O vznániu wielkiego y málego przewinienia.

¶ Jże zá wietszym przewinieniu człowiek ma być wiecey słusznie karan/ zá mnieysze mniey. Náuczeni w práwie ku vznániu tákiego málego y wielkiego przewinienia opisáli przykłády/ kłádąc roznosć inter dolum malum/ culpam latam/ culpam lenem et leuissimam/ inter casum euentumqz fortuitum.

¶ Przykład ad dolum malum ten iest: Jesli by złoczyńcá vćiekał do czyiego domu/ áby tám był bespieczen/ A gospodarz onego domu/ okázuiąc sie być iego przyiaćielem/ przyiął by go w dom swoy/ potym drzwi po nim zámknął/ á okno mu otworzył/ ktorym by vćiekł/ A goniących by nieprzyiáćieli w dom niepuścił: Tu iest wielka chytrosć á oszukánie drugiego/ co zowa dolum malum/ et dolum pessimum calliditatis/ fallaciam/ machinationem ad circumueniendum alterum. Dolus malus.

Lata culpa.

¶ Przykład ad latam culpam: Gdyby Cieśla álbo Murarz zrzuceniem zgozy iákiey máteriey kogo zábił/ nie opowiedáiąc nic przed zrzuceniem/ á powiádał by potym/ że o tym zwyczáiu álbo o Práwie nie wiedział/ áby miał głosem pierwey zrzucenie opowiádać álbo znák stáwiáć. Tu iest występ wielki/ktory zowa latam et grauissimam culpam/ gdyż powinien był tho wiedzieć o czym wiedzą wszyscy/ y rozumieć tho o czym rozumieią wszyscy/ álbo ich wielka część rozumie/ á iemu to zwłaszcza wiedzieć przystało. Przeto bywá winien táki wszytkiego/ co by śie kolwiek złego przez zrzucenie iego zstało/ wymowić śie niewiádomośćią niemoże.

Leuis culpa.

¶ Lżeysze iest przewinienie/ gdy kto wiedząc czyie przyszłą szkodę/ bliźnego od niey nie przestrzeże niedbáłośćią swoią/ y mogąc śie iey pomoc vwiárować/ nie pomoże. Tu iest leuis culpa v Ludzi/ ále przed Bogiem grauis/ dla niemiłośći ktora tu vkazał przeciw bliźnemu. Gdyż pan Bog nád inne rzeczy nawiecey roskazał miłość ku bliźnemu mowiąc: Mandatum do vobis vt diligatis inuicem. Ktora miłość ná tym śie zámyka áby ieden drugiemu wszytkiego dobrego życzył/

rády do/

rády dobrey w potrzebach dodawał / wedle możności zápomagał / cudzego nie żądał / ná swem skromnie przestawał / nikogo nieoszukał / spráwiedliwość we wszytkim záchował. Sic non crescerent immensa volumina legum / non cresceret in orbe dolus. Z thądby się mnożył pokoy pospolity / z tąd miłość ku pánu Bogu / któremu niechay będzie Cześć y chwałá ná wieki.

Amen.

Dokończenie.

Znáki mieysc wszytkich opisánych w tym to Porządku/ ná cztery cześci rozdzyelonym/ ile káżda cześć w sobie zámyka/ Thák w pospolitości wedle Tytułow głownieyszych/ iáko y w osobliwości innych Praw y Postępkow/ ktore sie pod Tytułmi głownieyszymi zámykáia. Dla łátwieyszego nálezyenia.

Mieysca Pierwszey Części. O Personách Sądowych.

O Sędzyem. List v.
Jáki ma być Sędzia. támże.
Sędzia winien sędzić wedle Práwá. vj.
Przyczyny prze ktore kto nie może być Sędzyem. támże.
O Rádzie Mieyskiey. vij.
Ktorzy máią być w Rádę obieráni. támże.
Vrząd Rádziecki y władza. támże
Przysięgá Rádziecka. viij.
O Woycie. ix.
Co ná Woytá przystoi nawięcey bácz. támże.

Przyſiegá Woytowſka. x.
Woyt ná Sadzie nie náydnie Sentencyey/ áni wynálezioney gáni. támże.
O Winach Sędziego zá rozmáite przewi/ nienie. xj. et xxxvij.
Sędzia złoczyńce ná rękoiemſtwo niema dáwáć. xij. et xlv.
Sędzia kiedy może ſędzić z inſzegoprá: x ij.
Sędzia winien dáwáć rzecznikú ſiero: xiij.
Sędzia o gre nie ſadzi. támże
O Przyſiężnykach y powinowác= twie ich. xiij.
Przyſiegá Przyſiężnikow. támże
Wiele ma być Przyſiężnikow. xiiij.
O Młodſzym Przyſiężniku. támże.
O Dochodziech Przyſiężniczych. xv.
O Piſarzu Mieyſkim. támże.
Przyſiegá Piſárſka. támże.
Winá zá fałſzywe piſánie. xvj.
Vpominánie z ſtrony niedbáłoſći około Piſá/ rzow. támże.
Náuká odprawienia Appellácicy ná wyżſze práwo. támże.
O Prokuratorách. xvij.
Prokutatorſki vrzad poczćiwy y potrz: tám:

Zdrádliwego Prokurátorá winá. xviij.
Przysiegá Prokuratorska. tamże.
O zapłácie Prokuratorskiey. xix.
O Powodney Personie. xxj.
Powodowi co przystoi wiedzieć niż sie wda w Práwo. tamże.
Zákletemu Powodowi nie winien sie nikth spráwiáć. xxij.
Powod pozwawszy gdy sam niestánie co tráći. tamże.
Powod záwżdy ma być gotow. tamże.
O Odpozney Personie. tamże
Pozwánemu co przystoi báczyć. tamże.
Zákłety pozwány może sie bronić práwē. tám:
Pozwanemu kiedy odwloki nie idą. tamże
O Rzemieslnikoch y o posłuszeństwie zwierzchnosći Radzieckiey. xxiij.
Stárszych z Cechow przysiegá. xxiiij.
Nowego Mieszczánina przysiegá. tamże.
Sług Mieyskich przysiegá. xxv.
O Podwoyskim. tamże
Porządek przy obierániu Podwoiskiego tám
Przysiegá Podwoyskiego. xxvj.
Przysiegá stárszego sługi Woytowskie. tám:
Pokoy Podwoyskiego. tamże.

Swiádectwo Podwoyskiego. xxvij.
Podwoyskiego powinowáctwo. támże.
O Káćie. támże.
O Zydziech. xxviij.
Zydom ktore rzeczy sa z práwá zábronione. támże.
Sposob pokonánia żydá wswiádectwie xxix
Przysiegá Zydowska. támże.
O zastáwnych rzeczách żydowi. xxx.
Státut o żebrakách. xxxj.

Mieyscá wtorey częsci. O roznośći Sadow Mieyskich.

O Burgrábskim Wielkim Sadzye. xxxij.
Ktorych czásow bywa Sad Wielki. támże
Wywołánie Wielkiego Sadu. támże.
Pozywánie ná wielki Sad. támże.
Gáienie Wielkiego Sadu. támże.
Gáienie Sadu poszeptem niema być. xxxiij.
Obwieszczenie Pospolstwu Sadu Wielkiego. xxxiiij.
Przemowá zwyczáyna v Sadu przed tym niż kto żáłuie álbo odpowiáda. támże

Poważ-

Powaznosć Wielkiego Sadu. xxxv.
Sprawy Wielkiego Sadu. tamże.
Czas czekania Sadu. xxxvj.
Zdanie Wielkiego Sadu. tamże
O Szoltysyem Sadzie. xxxvij.
Czasy opisane Szoltysiego Sadu. tamże.
O Winach Burgrabskiego y Szoltysiego Sadu. tamże.
Rozmaite Winy wedle rozmaitego występku. xxxviij.
O Wargielcie. tamże.
Upominanie aby w karaniu Prawo Boże bylo zachowane. xxxix.
O Wyłożonym Sadzie. tamże.
Czasy Wyłożonych Sadow wedle zwyczaiu Krakowskiego. tamże.
Czemu zowa wyłożonym sadem. xl.
Pozywanie na Wyłożony sad. tamże.
Gaienie sadu Wyłożonego. tamże.
Sprawy Wyłożonego sadu. xlj.
Obyczay zdawania Imienia stoiacego przez włożenie czapki albo podanie zieloney rozgy. tamże.
Obrona tego obyczaiu. xlij.
Przyczyny przez ktore rodzicy moga wydzie-

dziczyć dzieci z Imienia. xliij.
O Potocznym Sadzie. xliiij.
Potocznego Sadu sprawy o ruchome Imie//nie. tamże.
Pożywánie ná Potoczny sad/ y Gáienie te//go sadu. tamże.
O Gościnnym Sadzie. tamże
Gościem kto ma być rozumian. tamże.
Ná Gościnny sad Sedzia záwżdy ma być gotow. xlv.
Goście przed obcym sędzym niewinni odpo//wiadać. tamże.
Gość przed obcym sędziem kiedy winnien od//powiádać. tamże.
Winá kto Sasiádá swego pociaga w obcym Prawie. tamże.
O Gorącym Prawie. xlvj.
Gorące Práwo poki trwá. tamże.
Niekożdy złodziey v kogo rzecz krádziona náydzie. tamże
Sposob odwodu y pokonánia ná gorącym Práwie. tamże
Własności Gorącego Práwá. xlvij.
O Powołániu Niezoboice tamże.

Sposob

Sposob powołánia Mężoboice wedle záchowánia sądu Lawniczego Kráko. támże
Formá zapisu powołánia. xlviij.
Obroná tákiego powołánia. xlix.
Powołány ktorym porządkiem przychodzi ku práwu swemu. li.
Drogá ku wyzwoleniu z Powołánia. liij.
Trwáiący w powołániu Roky sześć niedziel co ćierpi. támże.
Dziedzycy powołánego iáko Imienia dochodzą/ iesli będzie wzięto ná Krolá támże.
Powołánemu żáden nie winien ná Sądzie odpowiádáć. liiij.
O Záwieszonych dni od praw tám.

Mieyscá trzećiey częśći. O Postępku Sądownym.

O Pozwie. lv.
O rosnośći pozwow. támże.
Pozew vstny. támże.
Pozew Listowny/ iáko/ á ná ktore ludzi ma być od sędziego dáwány. támże
Pozew ná kstáłt Mandatu/ kiedy/ á ná ktore persony ma być dawány. lvj.

Pozew przes przywołánie kiedy ma być. lvij.
Pozew przes imowánie persony ktorym oby//
czáiem ma być. támże.
Listownego pozwu okoliczności. támże.
W káżdym pozwie co trzeba báczyć. támże.
Obyczay pozywánia. lviij.
Czás pozywánia. támże.
Pozwánego winá gdy do sądu nieſtánie tám
Pozwánego niepoſłuſzeństwo rozmáite lix.
Káránia niepoſłuſznego. támże.
Poſtępek przeciw pozwánemu gdy
do ſądu nieſtáwa/ támże.
Zwyczay opowiádánia wtorego y trzećiego
miáſto pozwu dobry. lx.
Kto trzy kroć pozwány do ſądu nieſtawa/
iuż w ſwey rzeczy vpada. támże.
Exekucya z przezyſkow rozna/ wedle roz//
nych żálob. támże.
O pomocney rzeczy w práwie/ co zowa Lega
le Impedimentum. lxj.
Pomocne przyczyny nieſtawánia z práw//
wá. támże.
O Fantowániu. lxij.
Sposob dochodzenia długu ná przezyſkánym
dłużniku. támże.

Czás odkupienia Fantu. támże.
Iśćiec gdy zgubi fant przygodnie/nie płaći go. lxiij.
Iśćiec powinien fant wroćić táki iáko przyiał. támże
Drugich rzeczy o fanćie pátrz. cij. et ciij.
Czás ku płáceniu długow. lxiiij.
Dług rozmáitym obyczáiem sie rozumie tám.
O Rekoiemstwie. támże.
Náuki Rekoymiom opisáne z práwá. támże.
Rekoimia kiedy może czynić przećiw temu zá kogo reczył. lxv.
O Rekoiemstwie w spráwách vtćiwych y hániebnych. támże.
Rekoiemstwo spolney reki. lxvj.
Rekoiemstwo zá dłużniká zmárłego. tamże.
Obroná rekoimiego po zmárłem dłużni: tám.
O siedli nie powinni reczyć. támże
Rekoiemstwo ku przysiedze zá dłużniká tám.
O Wiezieniu. lxvij
Sedziego winá gdy Wiezień vćiecze zwiezienia. támże.
Postepek práwá przećiw stronie po zwáney gdy do sadu stánie lxxviij.
Odwłoki wedle práwá. támże.

Odwłoki wedle zwyczáiu Miástá Krá. tám
O wybićiu rozmáitym/ktore Laćinnicy Exceptiones zową. lxx.
O dwoiákim wybićiu. támże.
O wybićiu przećiw roznym Personam lxxj.
Skutek wybićia. lxxij.
O zágruntowániu spráwy przed sąd: támże.
Co to iest wdáć sie w práwo. támże
O spolnym vspráwiedliwieniu stron przed iednym Sędziem. lxxiij.
Postępek około spolnego vspráwiedliwienia. támże
Rękoiemstwo wspolnym vspráwiedli. lxxiiij
O Opráwách. támże.
O Gwarze. lxxv.
Gwar iáko bywa czynion. támże.
Co známionuie Gwar. lxxvj.
Obręczenie Gwaru wymyslone: lxxvij.
O odpowiedźi. támże.
Dwoiáka odpowiedź. támże.
O Dowodźiech sądowych. lxxviij.
O Swiádkoch. támże.
Przyczyny prze kthore kto niemoże świadczyć. támże.
Czás wiedzyenia Swiádkow. lxxix.

Wiele ma być Swiádkow. lxxx.
Obyczay wiedzienia Swiádkow. támże.
O pytániu przy słuchaniu swiádkow lxxxj.
Odmowy przeciw swiádectwu. támże.
Które świadectwo bywa ważne. támże
O świadectwie dłużniká przeciw Credito//rowi. lxxxij.
O Wyznániu pozwánego. lxxxiij.
Wyznanie kiedy nie iest wáżne. támże.
O Liściech Jawnych y osobliwych. lxxxiiij.
O Pieczećiach. támże.
O Przysiedze. lxxxv.
Przysiegá iáko ma być oddaná. támże.
Przysiegá społem przysiegáiacych przy głow//nym dłużniku. támże.
Przysiegá pomocnikow. lxxxvj.
O przysiedze ná roku nie oddáney. támże
Czás oddánia przysiegy. támże.
Postępek przy oddániu przysięgi/gdy obie//dwie stronie stáną/y gdy która nieść: lxxxvij.
O wolności przysiegáiącego. lxxxix.
Gdzie sie przysięga odwieść niemoże. xc.
Przysiege Principał oddawa nie Pleni: tam
Przysiegá żydowska z Czeskiey Chroni: tám
O Ortelu. xcij.

Sędzia niema sędzyć podług swey wiádomości/ale podług wywodow. támże.
Strony wczym vpadáią gdy ktora ku słuchániu Ortelu nie stánie. xciij.
Sędzia ma obiedwie Stronie zárowno słuchác. támże.
Roznosć Ortelow. támże.

O Appellaciách. xciiij.

Czás appellowánia od Sentencyey. támże.
Do kad ma być pozadnie appellowano. tám:
Czás ku wyprawieniu Appellacyiey. xcv.
Jesli od káżdey Sentencyey ma być appellowáno. támże.
Appelluiąca stronáma przysiadz iáko nie dla przewłoczenia appelluie. xcvj.
Obyczay appellowánia y postępek. támże.
Kładzienie pieniędzy od Appellácyey zwyczáyne. támże.
Sposob odprawienia Appellácyey ná wyższe práwo/y formá. xcvij. et xvj.
Otworzenie Rotulu przyniesionego od wyższego práwá. támże.
Postępek strony ktora ná dálszym dniu z Appellácyey stánie/przeciw tey ktora nie stánie. támże.

Formá Listu gdy do Krolá idzie Appellácia. xcviij.
Formá Listu gdy do Commissarzow sześci miast idzie Appellácya. xcix.
Pod appellácia nic niema być znawiá. tám:
W ktorych sprawach Appellácia nie idzie/á od ktorych Sedziow. C.
O skazániu Jednáckim. támże.
O Exekucieyrzeczy osadzoney. cj.
Sposob Exekucyey. támże.
Ktore rzeczy sędziego odwodza/ áby Exekucyey nieczynił. támże.
Stopnie Exekucyey w rzeczy osadzoney. cij.
O Fancie z ktorego pożytek idzie/y z ktorego pożytek nie idzie. ciij.
Innych rzeczy o Fancie pátrz. lxij. y lxiij.
O Nakládách prawnych. ciij.
Stronā przekonana prawem płáci náklády. támże.
Jáko máia być dochodzone náklády. ciiij.
Płácenie nákładow wedle práwá/y wedle zwyczáiu/y dowod ná nakłády. támże.
O Szperunkách. cv.
Sperunk ná osiádle ludzi niema być dopuszczon. támże.

Szperunk ná ziemiańskie poddáne niema być. támże.
Náuká okolo imowánia sie koniá/ y innych rzeczy. tamże.
Obroná tego v kogo sie imá rzeczy. cvj.
Postępek okolo wyzwolenia konia. tamże.
Postępek okolo wyzwolenia z Aresztu. támże.
Zapowiedz vrzędna káżdy winien przyiáć. cvij
O pierwośći Aresztu. támże.
Kráwcowi gdy sukniá vkrádną/ przećiw komu Pan ma czynić. támże.
O Inwentárzách. cviij.
Kto ma czynić Inwentarz. támże.
Czás ku czynieniu Inwentarzá. támże.
Vpominánie okolo niesprawiedliwych Inwentarzow. támże.
Pożytek Inwentarzá Dziedzicowi y Opiekunowi. cix.
O Dziewie Krewnośći. cxj.
W Liniey prostey/ ná doł y wzgorzidacey/ y w Liniey poboczney/ ktore sie Persony zámykáia. cxij.
Porządek spadkow wedle práwá po zmarłym ktory Testámentu nie uczynił. cxiij.
Spadek ná persony ná doł od oycá pochodzące. cxiiij.

Spadek ná persony wzgore od oycá idace. tá.
Spadek ná persony pobocznie. támże.
Spadek miedzy małżeństwem. cxv.
Spadek do skárbu Krolewskiego kiedy przy=
należy. támże.
Mniszy nie dziedzica. támże.
Mniszy kiedy dziedzictwá dochodzą. támże.
O Gieradzie y o Hergiewećie. cxvj.
Artykuł Krákowiánow o Gieradzie. cxvij.
O Przyiaćiołoch po Małżeń=
stwie. cxviij.
Imiona przyiaćioł po Małżeństwie. támże.

Mieysca Czwarthey

części. O kárności złoczyńcow.

O Męczeniu złoczyńcżow. cxix.
Co trzebá báczyć przed męczeniem. tamże.
Kiedy złodziey ma być męczon. cxx.
W dzień świety godzy się zdać ma męke. tám.
Znáki ku zdániu ná męke ktore pewne/ y kto=
re nie pewne. cxxj.
Persony od męki wolne. cxxij.
Co iest występ przećiw Maiestatowi Krole=
wskiemu. cxxiij.

O rozmáitych mękách. támże.
Złoczyńcá o co ma być pytan námece. cxxiiij.
Miedzy wielemi złoczyńcámi kto ma być pierwey męczon. támże.
O powtarzániu męki. támże.
Złodzieyieſli ma być drugaraz męczon gdy po męce vczynku przy. cxxv.
Powołány ma być poiman. támże.
Złodzieyſki kuńſzt. támże.
O Rożmáytey Smierći rożnych złoczyńcow. támże.
Jáka śmierćia ktoryzłoczyńcá ma być k. tám.
Karánie Herethykow rożne wedle rożnych práw. cxxvj.
O Złodzieyſtwie. támże.
Karánie v Pragi. cxxvij.
Obrzynánie vſzu álbo noſá miáſto włoſow v Pragi. támże.
Ktore złodzieie cechuia. támże.
Czemu złodzieie wieſzaániewiaſty topia. tá.
Kto ku kradziectwu dopomaga/ álbo rzeczy kradzione przechowywá/iáko ma być karán. cxxviij.
O rzeczách odiethych złodzieiowi przy poimániu. támże.

O Cudzoło//

O Cudzołostwie. cxxix.
Karánia zá cudzołostwo rozmáite wedle ro//
znych Praw. cxxx.
Maż gdy Cudzołożniká zástánie co ma czy//
nić. támże.
Maż kiedy o cudzołostwho niema żony ká//
rać. cxxxj.
Znáki przez ktore poznać cudzołoznika. tám.
O Mężoboystwie. cxxxij.
Mężoboystwo troiákie / á rozmáitego mężo//
boystwá rozmáitá śmierć. támże.
Karanie kto zábie Oycá álbo Mátkę. támże.
O pomocnikách ná mężoboystwo. cxxxiij.
Mężoboycá kiedy o gárdło niema być Sa//
dzon. támże.
Ktorzy od mężoboystwá máia być wolny / ál//
bo lżey karáni. cxxxiij.

Dokończenie Regestru.

Sentencye z Pisma

Swietego zebrane/ktore na mieyscach Sadowych pospolicie bywaia pisane/aby z nich tak przelożeni na Sadzyech/iako inne Persony/Sadowi przynależace/zawżdy przed oczyma powinowactwo swoie mieli/a wedle nich sie z roskazania Bożego zachowywali.

Sapien: 6.

Audite Reges et intelligite/discite iudices finium terrae. Praebete aures vos qui continetis multitudinem/et placetis vobis in turbis nationum/quoniam data est a Domino potestas vobis/et virtus ab altissimo/qui interrogabit opera vestra/et cogitationes scrutabitur. Quoniam cum essetis ministri regni illius/non recte iudicastis/nec custodistis legem iusticiae/neqz secundum voluntatem dei ambulastis. Horrende et cito apparebit vobis/quoniam iudicium durissimum/in his qui praesunt/fiet.

¶ Słuchaycie Krolowie a rozumieycie/rzcie sie Sedzyowie krain zyemie. Nakłoncie v

szu wszy

szu wszyscy / ktorzy maćie pod swą mocą wiel kość ludu / á kochacie sie w narodzyech / Iże wam daná iest moc od nawyższego Bogá / ktory bedzye pytał o wászych spráwách / y bedzye sie bádał o myslách wászych. Abowiem gdyście byli slugámi krolestwá iego / niespráwiedliwieście sądzili / ániście strzegli zakonu spráwiedliwości / áni wedle woley Bożey chodziliście. Straszliwie á rychło okaże sie wam Pan Bog / Abowiem nayroższy Sąd bedzye nád tymi / ktorzy są przełożeni.

ij. Paralip: 19.

Videte quid faciatis / non enim hominis exercetis iudicium / sed Domini / et ipse vobiscum est in iudicio. Sit timor Domini vobiscum / et cum diligentia cuncta facite. Non est enim apud dominum Deum nostrum iniquitas / nec Personarum acceptio / nec cupido munerum.

¶ Krol Jozáphát / gdy iednego czásu postánowił Sedzye we wszytkich Mieściech wżydostwie / ták do nich mowił. Báczcieśz co czynić maćie / ábowiem nie ludzki sąd spráwuiećie / ále Boży / á on s wámi iest ná sądzye. Niechayże bedzye boiaźń Boża s wámi / á spilno-

ścia wszytko spráwuyćie. Abowiem v Páná Bogá nászego nie iest złość/ áni brakowánie Person/áni chćiwość dárow.

Deutron: 1.

Audite illos et iudicate eos iuste/ siue ciuis sit ille/siue peregrinus. Non agnoscetis personas in iudicio/ ita parvum audietis vt magnum/ nec reuereamini cuiusqz personam/ quia Dei iudicium est.

¶ Sluchayćie ich á sądźćie ie spráwiedliwie/ choć iest Mieszczánin/ choć Pielgrzym/ choć sąsiad/choć przychodzyeń. Nie będzyećie brákować Personámi náśadzye/ ták málego będzyećie słuchać iáko y wielkiego. Nie będzyećie śię bać żadney Persony/ Abowiem sąd iest Boży.

Jerem: 22.

Facite iudicium et iusticiam/ Vi oppressum liberate de manu calumniantis. Aduenam/ pupillum/ viduam/ nolite contristare/ neqz opprimatis inique/ et sanguinem innocentem ne effundatis.

¶ Czyńćie sąd á spráwiedliwość/ vćiśnionego gwáltem z rąk potwarce wybawćie. Przychodniá/ śieroty/ wdowy/ nie zásmucayćie/ áni vćiskayćie złośliwie/ krwie niewinney nie przelewayćie.

Exod:

Exod: 23.

Pauperis non misereberis in iudicio.

Nád vbogim nie będzyesz miał lutośći ná sądzie.

Deutr: 16.

Non accipies munera/quia excaecant oculos sapientum/et deprauant causas iustorum.

¶ Nie będzyesz brał darow / Abowiem dáry záślepiáią oczy mądrych/ y przewrácáią á tępią rzecz spráwiedliwych.

Exod: 22.

VIduae et pupillo non nocebitis/ si laeseris eos/ vociferabuntur ad me / et ego audiam clamorem eorum/et indignabitur furor meus/percutiamqz vos gladio/et erunt vxores vestrae viduae/et filij vestri pupilli.

¶ Wdowie y śieroćie szkodzyć nie będziećie/Jesli ich obrázićie/będą wołáć do mnie/ á ia wysłucham wołánie ich/Rozgniewam się y pobiję was mieczem: A będą żony wásze Wdowámi/y Synowie wászy śierotámi.

Psal: 57.

Recte iudicate filij hominum.

¶ Spráwiedliwie sądzćie Synowie ludzcy.

Deutr: 27.

Maledictus qui peruertit Iudicium/Aduenae/pupilli/et viduae.

Przekle-

¶ Przeklety iest ktory przewraca Sad przychodnia/sieroty/y Wdowy.

Exod: 22.

Maleficos ne patiaris viuere super terram.

¶ Złoczyńcom niedopuszczay żyć ná świecie.

Deutr: 13.

Auferes malum de medio vestri.

¶ Zgładziſz złego z pośrzodku was.

Deutr: 5.

Testis mendax peribit.

¶ Klamliwy świádek zginie.

Prouerb: 21.

Qui custodit os suum et linguam suam/custodit á tribulatione animam suam.

¶ Kto strzeże vst swoich y iezyka swego/strzeże od zásmucenia dusze swoiey.

Psal: 33.

Prohibe linguam tuam á malo/et labia tua ne loquantur dolum.

¶ Powściągay iezyká swego odezłego/á vſtá twoie niechay nie mowią zdrády.

Exod: 20.

Non loquaris falsum testimonium contra proximum tuum.

¶ Nie będziesz mowił fálszywego świadectwá náprzeciw bliźnemu twemu.

Leuit: 19.

Non periurabis in nomine Domini.

¶ Niebedziesz krzywoprzysiegał przes Imie (Pańskie.

Psal: 14.

Qui iurat proximo suo et non fallit/ promissionem habet/ quod in Domini tabernaculo habitabit/ et in monte sancto eius requiescet.

¶ Kto przysiega bliźnemu swemu á nie zdradza/ tema obietnice/ iż w Pańskiem przybytku mieszkáć bedzie/ y ná gorze iego Swietey odpoczywáć bedzie.

Rom: 13.

Omnis potestas á Deo. Itaqz qui resistit potestati/ Dei ordinationi resistit/ et damnationem sibi acquirit. Vis autem non timere potestatem/ bonum fac. Si autem malum feceris/ time. Non enim sine causa gladium portat.

¶ Wszelka zwierzchność iest od Bogá. A ták kto sie sprzeciwia zwierzchności/ Bożemu zrządzeniu sie sprzeciwia/ y potępienie wiecznesobie iedna. A chcesz sie niebać zwierzchności/ czyń dobrze. Jesli zle bedziesz czynił/ boy sie. Abowiem niebez przyczyny miecz nosi. &c.